

EKOTEOLOGIA SIIONIN VIRSISSÄ

Jumalan, ihmisen, ja luomakunnan suhde

Siionin virsien lisävihkossa

Itä-Suomen yliopisto, filosofinen tiedekunta
Teologian osasto
Läntinen teologia
Pro gradu -tutkielma, syksy 2012
Käytännöllinen teologia
Suvi Marjukka Löytynoja

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO – UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND

Tiedekunta – Faculty Filosofinen tiedekunta		Osasto – School Teologian osasto, Läntinen teologia		
Tekijät – Author Suvi Marjukka Löytynoja				
Työn nimi – Title Ekoteologia Siionin virsissä – Jumalan, ihmisen ja luomakunnan suhde Siionin virsien lisävihkossa				
Pääaine – Main subject		Työn laji – Level		Päivämäärä – Date
Käytännöllinen teologia		Pro gradu -tutkielma		24.11.2012
		Sivuainetutkielma		
		Kandidaatin tutkielma		
		Aineopintojen tutkielma		
				Sivumäärä – Number of pages 92
Tiivistelmä – Abstract Tässä tutkimuksessa selvitän Siionin virret -kokoelman lisävihkon virsissä välittyvää käsitystä luomisuskosta sekä ihmisen ja Jumalan suhteesta luomakuntaan tuomalla virret sisällönanalyysin kautta vuoropuheluun ekoteologian teorioiden kanssa. Lähteenä tutkimuksessani ovat vuonna 2005 käyttöön otetun Siionin virsien lisävihkon 53 virttä. <p>Lisävihkon Siionin virsissä esiin tulevat näkemykset luomisuskosta, Jumalan suhteesta luomakuntaan ja ihmisen tehtävästä ja asemasta luomakunnassa suhteessa Luojaan, toisiin ihmisiin ja koko luomakuntaan ovat ekoteologisesta näkökulmasta katsottuna kannustavia. Lisävihkon Siionin virret tässä ajassa elävänä kristillisenä perinteenä auttavat osaltaan ihmistä hahmottamaan oman paikkansa luonnon kokonaisuudessa ja voivat siten olla edistämässä ekoteologisen teoreettisen pohdinnan päämäärän mukaisesti myös koko luomakunnan hyvinvointiin tähtäävää ajattelua ja toimintaa.</p> <p>Kiinnostus ekoteologiaan on kasvussa. Kasvava huoli ympäristön tilasta on pakottanut kristillisen perinteen arvioimaan, millä tavalla teologinen ajattelu vaikuttaa ihmisen luontosuhteeseen. Tutkimukseni merkitys tukeutuu tutkimustarpeeseen, jossa nähdään uusien näkökulmien ja monipuolisten kysymyksenasettelujen esille nostamisen tarpeellisuus hymnologisen tutkimuksen kehittämisessä sekä virsien tuoma mahdollisuus tuoreisiin lähestymiskulmiin kristinuskon tulkinnassa ja ekoteologisessa ajattelussa. Tutkimuksessani yhdistyvät hymnologisen ja ekoteologisen tutkimuksen kentät. Ekoteologian alalla ei ole aiemmin tutkittu virsiä eikä toisaalta hymnologian alalla ole tutkittu virsiä ekoteologisessa kontekstissa. Katson tuovani tällä tutkimuksella molemmille aloille uutta näkökulmaa.</p>				
Avainsanat – Keywords Ekoteologia, hymnologia, Siionin virret, lisävihkon virret, luomisusko, luomakunta, sisällönanalyysi				

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO.....	3
2 TUTKIMUKSEN TAUSTA.....	5
2.1 Herännäisyys.....	5
2.2 Siionin virret.....	8
2.3 Ihminen, Jumala ja luomakunta ekoteologiassa.....	11
2.4 Hymnologinen ja ekoteologinen tutkimus.....	20
3 TUTKIMUSTEHTÄVÄ, LÄHTEET JA AINEISTON ANALYYSI.....	27
3.1 Tutkimustehtävä.....	27
3.2 Lähteiden kuvaus.....	28
3.3 Tutkimusmenetelmä.....	30
3.4 Aineiston analyysi ja tutkimuksen luotettavuus.....	31
4 JUMALAN JA LUOMAKUNNAN SUHDE	34
4.1 Teologiset peruskäsitteet luomisuskosta ja Jumalasta.....	34
4.2 Jumala Luojana ja luoduistaan huolehtijana.....	35
4.3 Hyvä luomakunta, paha maailma.....	38
4.4 Jumalan läsnäolo luomakunnassa.....	41
4.5 Sorrettu luomakunta Jumalan edessä.....	45
5 IHMISEN ASEMA LUOMAKUNNASSA	47
5.1 Teologiset peruskäsitteet ihmisen asemasta luomakunnassa.....	47
5.2 Maan tomusta luotu kurja ihminen	48
5.3 Ihminen veisaa kiitoksen ja ylistyksen Luojaalle.....	51
6 IHMISEN TEHTÄVÄ LUOMAKUNNASSA.....	59
6.1 Teologiset peruskäsitteet ihmisen tehtävästä luomakunnassa.....	59
6.2 Ihmisen suhde luomakuntaan.....	61
6.2.1 Luontosymboliikka ja ihmisen yhteys luontoon.....	61
6.2.2 Ihminen viljelijänä ja varjelijana.....	65
6.2.3 Ihmisen rauha ja lepo luonnossa.....	68
6.3 Lähimmäistään palveleva vajavainen ihminen.....	70
7 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	72
7.1 Keskeiset tutkimustulokset.....	72
7.2 Tutkimuksen merkitys.....	81

8 LÄHTEET JA KIRJALLISUUS	83
8.1 Lähteet.....	83
8.2 Kirjallisuus.....	83
LYHENTEET.....	90
LIITTEET.....	90

1 JOHDANTO

Ilmasto lämpenee, jäätiköt sulavat, meret saastuvat, metsät tuhoutuvat, eläin- ja kasvilajeja kuolee sukupuuttoon. Ihmisten huoli luomakunnasta kasvaa. Siionin virsien lisävihkon virren sanoin ihminen voi huokaista:

Voi luontoa, ihmisen turmelemaa, voi tehtävää hoitamatonta. Jo nääntyvät metsät, jo vaikeroi maa, on jälkemme korjaamatonta. Syvyydestä nyt Herraani huudan!
(SV 305:2)

Eri puolilla maapalloa tehdään ekoteologiaksi kutsuttua kristillisen perinteen rohkeaa uudelleentulkintaa kohti luomakuntaa eheyttävää teologiaa. Ekoteologisella teoreettisella pohdinnalla on päämääränä palvella maanläheistä toimintaa. Vapautuksen teologiaa, feministiteologiaa ja ekoteologiaa tutkinut teologian tohtori Pauliina Kainulaisen mukaan tässä ajassa elävä kristillinen perinne kykenee parhaimmillaan auttamaan ihmistä hahmottamaan oman paikkansa luonnon kokonaisuudessa ja mahdollistamaan koko maan kukoistuksen.¹ Tämä ekoteologinen näkemys on toiminut tutkimukseni innoittaja koko tutkimusprosessin ajan. Tutkimuksessani tarkastelen heränneiden Siionin virret -virsikokoelmaan kuuluvan vuonna 2005 julkaistun Siionin virsien lisävihkon² sisältöä ekoteologisessa kontekstissa. Tutkimuksessani tuon yhteen kristilliseen perinteeseen kuuluvat virret sekä 1960-luvulta lähtien päätään nostaneen ja vuosikymmenten saatossa merkittävyttään lisänneen ekoteologian.³

Herännäistaustani, jo lapsuudenkodissani tutuiksi ja läheisiksi tulleet Siionin virret ja läheinen suhteeni luontoon sekä henkilökohtaisesti minulle tärkeät ympäristönäkökulmat huomioiva ajattelu ja pyrkimys ekologisesti kestävään toimintaan ovat toimineet taustavaikuttimina tutkimuksessani. Tutkimukseni aihe muodostui veisatessani yksin Siionin virsiä. Lisävihkon virren 279 sanat: ”Luodut kaikki laulakaa Luojan suurta kunniaa”, veivät ajatukseni luomisen teologiaan ja johdattivat tutkimaan virsiä ekoteologian teorioiden valossa.

¹ Kainulainen 2007a, 14, 17.

² Siionin virret 2005.

³ Veikkola 2007, 21.

Sekä ekoteologista että hymnologista tutkimusta on tehty omilla tutkimusalueillaan runsaasti, mutta yleisesti virsiä tai rajatummin herätysliikkeiden laulukirjoja ei ole aiemmin tutkittu ekoteologisessa kontekstissa. Yhdistäessäni tutkimuksessani nämä kaksi erilaista tutkimusaluetta, ekoteologian ja hymnologian, katson tuovani jotain uutta sekä ekoteologiseen kristillisen perinteen tulkintaan että hymnologiseen virsiä uudenlaisissa näkökulmissa tarkastelemaan tutkimukseen. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tutkimuskeskus aloitti vuonna 2010 virsien ja hengellisten laulujen tutkimushankkeen yhteistyössä Helsingin ja Itä-Suomen yliopistojen sekä Sibelius-Akatemian kanssa. Tutkimushankkeella pyritään määrittelynsä mukaan tarkastelemaan virren olemusta, asemaa ja merkitystä 2000-luvun alun suomalaisessa kulttuurissa ja uskonnollisessa elämässä kartoittaen virren rajapintoja moniin eri suuntiin erilaisissa konteksteissa.⁴ Tutkimukseni liittyy osaltaan myös tähän hankkeeseen.

Vahvaa suomalaista, kristillistä perinnettä edustaa herännäisyys ja siihen aina erottamattomalla tavalla kuulunut virsi, joka on ollut ja on elämää kannattelevaa rukousta arkipäivän kristillisyyden ja velvollisuudentuntoisen yhteisten asioiden hoitamisen keskellä. Virsi on kaikunut heränneiden seuroissa ja levittänyt sieltä vaikutuksensa kaikkeen elämään.⁵ Herännäisjohtaja, rovasti Wilhelmi Malmivaara kirjoitti Siionin virsien kolmannen, lisätyn painoksen esipuheessa vuonna 1901: ”Murheen alla veisaa Siion heleimmin Herralle kiitosta.”⁶ Tämä teksti löytyy myös nykyisin käytössä olevan vuonna 1972 uudistetun Siionin virsien painoksesta. Tutkimuksessani avaan Siionin virsien sisällöllisen tarkastelun kautta näkymää siihen, kuinka suomalainen herännyt kansa⁷ veisaa kasvavan ekologisen huolen ja tietoisuuden alla. Tarkastelen tutkimuksessani Siionin virsien lisävihkossa avautuvia käsityksiä erityisesti luomisen teologiaan liittyvistä näkökulmista. Vastauksia tutkimukseni kysymyksiin etsin tutkimalla virsiä sisällönanalyttisesti ekoteologiseen teoriaan peilaten ja näin selvittämään, mitkä ainekset lisävihkon virsissä tässä ajassa elävänä kristillisenä perinteenä mahdollisesti edistävät tai heikentävät koko luomakunnan hyvinvointiin tähtäävää ajattelua ja toimintaa.

⁴ Virsitutkimusta 2010, 4.

⁵ Saarelna-Maunumaa 1993, 7.

⁶ Väinölä 2009, 6.

⁷ Termin *herännyt kansa* olen lainannut Olavi Kareksen vuosina 1942–1951 ilmestyneen Suomen herännäisyyden elämää ja vaiheita noin vuodesta 1880 vuoteen 1930 kuvanneen kirjasarjan nimestä ”Heränneen kansan vaellus”. (Kares 1942–51).

2 TUTKIMUKSEN TAUSTA

2.1 Herännäisyys

Herännäisyys eli körttiläisyys on yksi Suomen evankelis-luterilaisen kirkon viidestä vanhasta herätysliikkeestä.⁸ Herännäisyyttä on usein pidetty tyypillisimpänä kansallisena herätysliikkeenä ja suomalaisen talonpojan uskonnollisuuden ilmauksena.⁹ Herännäisyyden juuret ovat 1700-luvun lopulla ja 1800-luvun alussa erityisesti Pohjois-Savossa ja Pohjanmaalla toisistaan erillään esiintyneissä kansanherätyksissä. Herännäisyyden alku on sijoitettu vuonna 1796 Lapinlahden Telppään niityllä koettuun hurmukseen, mutta vasta Paavo Ruotsalaisen (1777–1852) vaikutuksesta 1830-luvulla eri puolilla maata syntyneistä herätyksistä kehittyi yhtenäinen liike. Herännäisyys heikkeni hajaannuksen vuoksi Paavo Ruotsalaisen kuoleman aikoihin 1850-luvulla, mutta vahvistui uudelleen 1880-luvulta lähtien Wilhelmi Malmivaaran nousua liikkeen johtohahmoksi. Herännäisyyden kiinteytymistä tuki Hengellisen Kuukauslehden perustaminen vuonna 1888 sekä erityisesti vuonna 1893 käyttöön valmistunut Malmivaaran uudistama laitos vuonna 1790 suomennetuista Siionin virsistä. Herännäisyyden virallinen yhdistysmuotoinen organisaatio kehittyi kuitenkin varsin heikosti. Liikkeen yhtenäisyyden kannalta merkityksellisiä olivat valtakunnalliset herättäjäjuhlat ja kansanopistot, joista ensimmäisenä perustettiin Lapuan Karhumäen kristillinen kansanopisto vuonna 1914. Toisen maailmansodan jälkeen herännäisyys voimistui järjestäytyneenä liikkeenä, ja vuonna 1945 sisälähetysseura Herättäjä ja kustannusosakeyhtiö yhdistettiin Herättäjä-Yhdistykseksi.¹⁰

Herättäjä-yhdistyksen jäsenmäärä ja Hengellisen Kuukauslehden vuositilausten määrä on laskenut 1960-luvulta lähtien.¹¹ Jäsenmäärä on vaihdellut voimakkaasti, mutta

⁸ Huotari 1981, 11; Salomäki 2010, 19. Herätysliikkeillä tarkoitetaan Suomessa yleensä pietismin perustasta 1700- ja 1800-luvuilla syntyneitä vanhoja herätysliikkeitä eli rukoilevaisuutta, lestadiolaisuutta, herännäisyyttä ja evankelisuutta sekä huomattavasti uudempaa, sotien jälkeen syntynyttä ns. uuspietististä viidettä herätysliikettä, jonka piirissä toimii useita eri järjestöjä kuten Kansanlähetys, Kansan Raamattuseura ja Suomen Raamattuopisto (Huotari 1981, 11; Salomäki 2010, 19). Herätysliikkeissä on tapahtunut runsaasti muutoksia viimeisten vuosikymmenten aikana; Uusia liikkeitä on syntynyt, jotkut liikkeet ovat hajaantuneet ja liikkeet ovat ryhmittyneet uudelleen (Salomäki 2010, 30).

⁹ Salomäki 2010, 40.

¹⁰ Huotari 1981, 16, 24–26.

¹¹ Salomäki 2010, 45.

vuodesta 2003 eteenpäin se on pysynyt noin kuudessa tuhannessa.¹² Herännäisyyden keskeisiä toimintamuotoja ovat seurojen järjestäminen, opiskelija- ja nuorisotyö sekä musiikkityö. Herättäjä-Yhdistyksellä on myös julkaisu- ja kustannustoimintaa. Lähetystyö tapahtuu yhteistyössä Suomen Lähetysseuran kautta.¹³ Perinteisten kirkollisten kesäjuhlien joukossa herännäisyyden vuosittainen päätapahtuma, valtakunnalliset herättäjäjuhlat, on toiseksi suurimmat. Juhlille osallistuu vuosittain 20 000–40 000 ihmistä.¹⁴ Herännäisyyden kirkollisen avoimuuden vuoksi herättäjäjuhlille osallistuvat monet muutkin kuin liikkeen aktiiviset kannattajat. Herättäjäjuhlilla on liikettä ratkaisevalla tavalla koossapitävä ja omaleimaista identiteettiä ylläpitävä tehtävä.¹⁵

Herännäisyys ei ole leimallisesti opillinen liike, vaikka se mielletäänkin kirkon opin ja tunnustuksen läheiseksi kannattajaksi.¹⁶ Herännäisyys edustaa avaraa kirkkonäkemystä, jossa oman liikkeen roolina on kristillisen elämän vahvistaminen kansankirkollisessa hengessä.¹⁷ Luterilaisen uskon mukaisesti herännäisyys opettaa ihmisen pelastumista yksin armosta ja yksin Kristuksen tähden, kristityn vastuuta yhteiskunnasta ja maailmasta sekä yksinkertaista elämäntapaa.¹⁸ Ikävöivä ja odottava usko herännäisyydessä esiintyvänä käsitteinä ilmaisevat, kuinka vaikeaa on saavuttaa armon tila tai kestävä pelastuksen kokemus ihmiselämän aikana. Tästä syystä pelastuksesta puhutaan varovasti ja luotetaan siihen, että Jumala tietää, mitä ihmiseltä puuttuu. Kristillinen kilvoitus on herännäisyydessä nöyrää niin sanottua alatien kulkemista. Toista ei uskaltauduta tuomitsemaan, koska jokaisen oma tila kaipaa ensiksi parannusta. Opilliset kysymykset eivät herännäisyydessä ole olennaisia.¹⁹

Herännäisyydelle tyypillinen kotiseuraperinne elää nykyisinkin monin paikoin. Seurat ovat rukousta, jumalanpalvelusta ja sielunhoitoa, ja niissä vuorottelevat lyhyet puheet ja Siionin virret, joissa usein korostuu ikävöivä mieliala.²⁰ Seurapuheet, joita voi pitää kuka tahansa seuravieraista, eivät yleensä ole etukäteen valmisteltuja, vaan ne syntyvät seuratilanteessa ja ovat sisällöltään kristilliseen uskoon perustuvia, ajankohtaisia, seuraväen tarpeisiin sovellettuja, ytimekkäitä pohdintoja, joiden ensisijai-

¹² Herättäjä-Yhdistyksen toiminta; Salomäki 2010, 108.

¹³ Salomäki 2010, 45.

¹⁴ Herättäjäjuhlat.

¹⁵ Huotari 1981, 81.

¹⁶ Jussila et al. 2004, 99.

¹⁷ Huotari 1981, 67; Salomäki 2010, 78.

¹⁸ Elenius 1996, 8.

¹⁹ Jussila et al. 2004, 99–100; Huotari 1981, 79.

²⁰ Elenius 1996, 15.

sena tarkoituksena ei ole opetus, vaan sielunhoidollinen, kuulijan kanssa samaan tilanteeseen asettuva rinnalla kulkeminen.²¹ Julistuksessa puhutaan yleisemmin Jumalan työstä ja jumalattoman vanhurskauttamisesta ja parannuksesta puhutaan esimerkiksi yhteiskunnalliseen oikeudenmukaisuuteen pyrkimisenä tai lähimmäisestä huolehtimisena.²²

Herännäisyyden piirissä korostetaan yhteiskunnallista avoimuutta ja osallistumista, ja herännäisyyttä onkin yleensä pidetty yhteiskunnallisista kysymyksistä kiinnostuneimpana verrattuna muihin herätysliikkeisiin.²³ Herätysliikkeisiin sitoutumista ja osallistumista tutkineen teologian ja yhteiskuntatieteiden tohtori Hanna Salomäen mukaan herännäisyyden piirissä on tyypillistä sekulaariin yhdistystoimintaan osallistuminen.²⁴ Perinteisesti hyvin arvokonservatiivisena pidetty liike on viime vuosikymmenten aikana avautunut myös sekularisoituneen elämäntavan ymmärtämisen suhteen. Perinteiset arvot, kuten koti ja perhepiiri, ovat herännäisyydessä kuitenkin edelleen tärkeitä.²⁵ Salomäen mukaan on vaikea antaa yhtenäistä kuvaa siitä, mitä herännäisyydessä opetetaan, sillä liikettä leimaa hajanaisuus ja teologinen pluralismi.²⁶ Herännäisyyden kannanmuodostus ei ole ollut yhtenäistä, ja herännäisapistoa on leimannut opillinen väljyys.²⁷ Heränneiden yleensä myönteinen suhtautuminen uudenaikaistumiseen sekä toisaalta melko avoimet lähtökohdat kirkollisen kehityksen arvioinnissa ovat himmentäneet liikkeen erityispiirteitä etenkin perinteisten kannatusalueiden ulkopuolella. Herännäisyys on vaikuttanut laajasti yleisenä kirkollisena virtauksena liikkeen piiristä tulleiden pappien ja muiden seurakunnan työntekijöiden välityksellä, mutta yhteys varsinaiseen kansanliikkeeseen on kuitenkin usein varsin väljä.²⁸ Vaikka liike on saavuttanut kirkossa melko suositun aseman, se toimii useille enemmänkin ajatuksellisena viiteryhmänä kuin konkreettisena yhteisönä, jonka toimintaan aktiivisesti osallistuttaisiin.²⁹

²¹ Jussila et al. 2004, 99–100; Huotari 1981, 79.

²² Salomäki 2010, 44.

²³ Huotari 1981, 176.

²⁴ Salomäki 2010, 313.

²⁵ Jussila et al. 2004, 99.

²⁶ Salomäen (2010, 222) tutkimuksessa, herätysliikkeisiin sitoutuminen ja osallistuminen, tuli esiin mm. herätysliikkeisiin kuuluvien raamattukäsitysten selvityksen yhteydessä, että herännäisyydessä käsitykset Raamatusta hajaantuivat enemmän kuin missään muussa liikkeessä.

²⁷ Salomäki 2010, 44.

²⁸ Huotari 1981, 28. Vaikka Salomäen (2010, 78) mukaan herännäisyys kirkon työntekijöiden ensisijaisena viiteryhmänä on heikentynyt 2000-luvulle tultaessa, kuului vuonna 2009 kolmannes papeista herännäisyyteen (Salomäki 2010, 378).

²⁹ Salomäki 2010, 45.

Salomäki tuo herätysliikkeisiin sitoutumista ja osallistumista koskevassa tutkimuksessa esiin herännäisyyden poikkeavuuden muista herätysliikkeistä. Herännäisyyden piirissä ollaan muista herätysliikkeistä poiketen suvaitsevaisempia muun muassa perhe- ja seksuaalietiikkaa sekä elämää ja kuolemaa eli esimerkiksi homoseksuaalisuutta, aborttia ja itsemurhaa koskevissa kysymyksissä. Salomäen tutkimuksen mukaan useissa moraalikysymyksissä eroa koko väestön ajattelutapaan ei ole lainkaan, mutta toisaalta ajattelussa on suurta hajanaisuutta.³⁰ Herättäjä-Yhdistyksen puheenjohtaja Jukka Hautala kommentoi yhdistyksen sääntömääräisessä vuosikokouksessa Oulussa 9.7.2011 Salomäen tutkimusta arvioiden, että herännäisyydessä on 1960-luvulta lähtien korostunut luonnollisen lain perinne, ja herännäisyydessä pidetään tärkeänä moraalisen harkinnan käyttöä, jolloin mustavalkoinen oikein-väärin-ajattelu sopii huonosti herännäisyyden etiikkaan.³¹ Salomäen tutkimuksen mukaan herännäisyydelle on myös ominaista se, että aktiivisesti liikkeen toimintaan osallistuvien osuus on pieni, mutta yhteen liikkeeseen sitoutuminen ja samalla rajanveto muihin herätysliikkeisiin on selkeää.³² Herännäisyyden rajat ovat pehmentyneet. Aiemmin liikkeelle oli ominaista vahva yhteisöllisyys, ankarat moraalinormit ja erottautuminen maailmasta. Herännäisyys on sulautunut yleiskirkollisuuteen, mikä on erottanut sen yleisestä herätyskristillisestä linjasta ja laaja-alaistanut toiminnan sekulaariin yhteiskunnalliseen toimintaan, mikä Salomäen mukaan näyttää olevan suhteessa liikkeen teologisen erityislaadun katoamiseen.³³

2.2 Siionin virret

Herännäisyyteen on aina kuulunut rakkaus virteen, ja Siionin virret, joissa soivat herännäisyyden sydänäänät, kuuluvat erottamattomalla tavalla herännäisyyteen. Siionin virsien historia ulottuu 1700-luvun Ruotsin herrnhutilaisuuteen. Siionin virsien taustalla on Tukholmassa vuonna 1748 julkaistu *Sions Sångar* -kokoelma, joka ilmestyi Elias Laguksen suomentamana *Sionin Wirsinä* vuonna 1790. 1800-luvun lopulla Siionin virsiin liitettiin lauluja Pentti Juhani Ignatiuksen ja Antti Archeniuksen vuonna 1790 toimittamasta *Halullisten Sieluin Hengelliset Laulut* -kokoelmasta sekä suomalaisesta *Hengellisiä lauluja* -arkkivirsikokoelmasta. Lisäksi Siionin virsien

³⁰ Salomäki 2010, 323–370, 376.

³¹ Herättäjä-Yhdistyksen vuosikokous.

³² Salomäki 2010, 375, 377.

³³ Salomäki 2010, 380–381.

taustalla on Abraham Achreniuksen *Ziionin Juhlavirret* vuodelta 1769.³⁴ Herännäisjohtaja Wilhelmi Malmivaara julkaisi vuonna 1893 uudistetun Siionin virret -kokoelman, josta hän oli karsinut herrnhutilaisuudesta muistuttavia mystiikan, ilon ja kiitoksen ilmauksia sekä samalla muokannut tekstejä nykyaikaisemmiksi pyrki myksenään herännäisyyden julkisuuskuvan muutos ja liikkeen kirkollistaminen. Eri vaiheissa kokoelmaan on lisätty uusia, tuoreita virsiä. Viimeksi pääkokoelman uudisti rovasti Jaakko Haavion työryhmä vuonna 1972. Kokoelma säilytti tässä uudistuksessa ikävöivän uskon luonteensa, mutta joukkoon liitettiin myös virsiä, joissa kuvastuu kristityn sosiaalinen vastuu ja lähimmäisen palveleminen.³⁵ Vuonna 2005 kokoelmaan liitettiin Siionin virret lisävihko. Nykyisessä Siionin virret -kokoelmassa on lisävihkoineen 314 virttä. Lisävihkon julkaisun jälkeen on Herättäjä-Yhdistyksessä aloitettu Siionin virsien kokonaisuudistukseen tähtäävä työskentely.³⁶

Herännäisvaikuttaja, professori Jaakko Elenius kuvailee kirjassaan, *Vakavin kasvoin iloisin mielin*, Siionin virsien sisältöä seuraavasti:

”Siionin virsissä jyrkkä ja lakihenkinen pietismin parannussana särkyy syntisen itkuksi ristillenaulitun Kristuksen jaloissa. Siionin virret hehkuvat syvää ihmisen vihekkäisyyden tuntoa ja polttavaa armon ikävää. Tuntehikkaasti ja lämmöllä virret ylistävät Jumalan ja Kristuksen ääretöntä armoa ja rakkautta.”³⁷

Siionin virsien hengellistä perintöä kirkossamme ovat vaalineet rukoilevaisuus ja herännäisyys. Siionin virsissä tulevat esiin herännäisyyden spiritualiteetin omailemaisimmat vivahteet. Siionin virsien vuoden 1972 uudistus palautti virsikokoelmalle alkuperäistä herrnhutilaista henkeä ja sanomaa. Virsissä puhutaan Jumalan armosta sekä ikävöivästä uskosta ja herrnhutilaisuuden taustavaikuttaja Zinzendorfin sanoin kehotetaan ihmistä tulemaan Jumalan eteen sellaisena kuin on tai, kuten rovasti Viljo Porkola tuon herrnhutilaisen kehotuksen on muotoillut eräässä herättäjäjuhlapuheessaan: ”olemaan sellainen kuin on”.³⁸ Siionin virsissä torjutaan lain pelastustie jyrkästi. Pelastus on armossa, ei laissa eikä omissa suorituksissa.³⁹ Eleniuksen mukaan Siionin virret ovat sanomaltaan yksi kristikunnan vahvimmista kristuskeskeisistä virsikokoelmista.⁴⁰

³⁴ Pajamo 1991, 137; Haavio 1993, 15–16; Väinölä 2009, 8.

³⁵ Kivekäs 2004, 45–46

³⁶ Siionin virsien uudistuksen ensimmäinen vaihe.

³⁷ Elenius 1996, 13–14.

³⁸ Elenius 1996, 14–15.

³⁹ Porkola 1991, 61.

⁴⁰ Elenius 1996, 35.

Siionin virret ovat heränneitä vahvasti toisiinsa yhdistäviä, ja rovasti Viljo Porkolan sanoja lainaten nykyistä herännyttä kansaa voisi kutsua Siionin virsiä veisaavaksi kansaksi.⁴¹ Herännäisseuroissa virren voi aloittaa puheen päätyttyä kuka tahansa seuraavasta. Virsi ymmärretään seuraavien puheenvuoroksi, rukoukseksi ja usein se toistaa edellä pidetyn puheen ajatuksia tai vie niitä eteenpäin. Joskus virren aloituksella voidaan myös keskeyttää puhe, jonka ajatuksia seuraavaksi ei ole hyväksynyt. Veisuulle oman leimansa antavat säkeitten välissä pidettävät tauot, jotka sävelmien ohella luovat tietynlaisen vakavan yleissävyn.⁴² Valtaosa Siionin virsien sävelmistä on perinteisiä kansansävelmiä, jotka ovat muotoutuneet vanhoista kirkkovirsien koraaleista.⁴³ Vuoden 1972 Siionin virret -kokoelmassa Jumalan luomistyö eli ensimmäisen uskonkappaleen aihepiiri jää sanoituksissa vähäiseksi, mutta, kuten Jaakko Elenius tuo esiin, virsi on juhlaan runoasuun puettu kristillisen uskon ajatus, jota kannattelee sävelmä, joka tekee virrestä Jumalan hyviin luomislahjoihin kuuluvaa musiikkia.⁴⁴ Eleniuksen mukaan herännäisyyden tulevaisuuden pohdintaa ei voida irrottaa Siionin virsien käyttöä ja tulevaa kohtaloa koskevasta keskustelusta. Siionin virsien merkitys herännäisyyden henkeä ylläpitävänä tekijänä kasvaa Eleniuksen näkemyksen mukaan jatkuvasti.⁴⁵

Siionin virsien kokonaisuudistukseen tähtäävä työskentely Herättäjä-Yhdistyksessä on jatkunut lisävihkon julkaisemisen jälkeen. Vuonna 2006 Herättäjä-Yhdistys toteutti Siionin virsien käyttötutkimuksen, jonka perusteella on katsottu nykyisen 314 virttä sisältävän kokoelman olevan liian laaja seurakäyttöä ajatellen ja yksittäisen veisaajan hallittavaksi. Siionin virsien kokonaisuudistustyössä pyritään tiivistämään nykyistä kokoelmaa, tarkastelemaan virsiä kriittisesti sekä mahdollisesti sisällyttämään uusia ja ajankohtaisia virsiä Siionin virsien kokoelmaan.⁴⁶ Siionin virsien uudistustoimikunta (SVUT) on päättänyt poistaa Siionin virret -kokoelmasta kaikkiaan 42 virttä, joista 10 virttä on lisävihkossa. Säilytettäväksi ja yhdistettäväksi ehdotettuja virsiä tarkastellaan kielellisen ja sisällöllisen muokkauksen sekä sävelmän näkökulmasta.⁴⁷ Virsikokoelman uudistamisessa perusteluita virsien poistamiselle kokoelmasta ovat virsien sisältöön liittyen aihepiirien päällekkäisyys ja toisto, virsien kie-

⁴¹ Porkola 1991, 60.

⁴² Huotari 1981, 80.

⁴³ Väinölä 2009, 28.

⁴⁴ Elenius 1996, 35–36.

⁴⁵ Elenius 1996, 17.

⁴⁶ Siionin virsien uudistuksen ensimmäinen vaihe.

⁴⁷ Hylllylle laitettavat ja uudistettavat virret.

lelliseen ilmaisuun ja sanomaan liittyvät vaikeudet sekä virsien teologiseen sisältöön liittyvät painotukset, jotka ovat nykyherännäisyyden uskonkokemuksen ja teologian näkökulmasta vieraita.⁴⁸

2.3 Ihminen, Jumala ja luomakunta ekoteologiassa

Kristinusko ja ympäristöhaasteet

Ekoteologia on syntynyt pohtimaan ihmisen paikkaa luomakunnassa. Ekoteologian syntyyn ovat vaikuttaneet sekä huoli ympäristön tilasta että kristinuskoon kohdistunut kritiikki.⁴⁹ Maailmanlaajuisen ympäristökriisin uhka alkoi tulla yleiseen tietoisuuteen 1960-luvulla. Yhdysvalloissa ja Britanniassa ilmestyi vuonna 1972 Rooman klubin raportti *Kasvun Rajat*, joka osoitti maailman joutuvan vakaviin katastrofeihin sadan vuoden sisällä, jos vallitsevat kehityssuunnat luonnonvarojen käytössä, ravinnon tuotannossa, väestönkasvussa, teollisuustuotannon kasvussa ja saastumisessa jatkuvat muuttumattomina.⁵⁰ Kristilliselle teologialle antoi voimakkaan sysäyksen yhdysvaltalaisen aatehistorioitsija Lynn Whiten vuonna 1967 julkaisema artikkeli, *Ekologisen kriisimme historialliset juuret*.⁵¹ Whiten mukaan kristinusko on yksi pääsyyllisistä ympäristökriisiin erityisesti juutalais-kristilliseen perinteeseen kuuluvan luonnonhallinnan ajatuksen takia. White väitti artikkelissaan, että etenkin länsimaisessa muodossaan kristinusko on kaikkein ihmiskeskeisin uskonto, mitä maailmassa on nähty. Keskustelua on sittemmin hallinnut kysymys kristillisen perinteen negatiivisesta roolista länsimaisen luontosuhteen synnyssä.⁵² Kasvava huoli ympäristön tilasta on pakottanut kristillisen perinteen arvioimaan, millä tavalla teologinen ajattelu vaikuttaa ihmisen luontosuhteeseen. Ekoteologiasta on muodostunut maailmanlaajuinen uudistusliike. Teologiselta ajattelulta odotetaan nyt aineksia sellaisen kristillisen luontokäsityksen rakentamiseen, joka sijoittaisi ihmisen muun luonnon kanssa yhteiseen kokonaisuuteen ja entistä laaja-alaisemmin arvioisi hänen toimia.⁵³ Koko-

⁴⁸ Yleiset perustelut SVUT:n päätökselle.

⁴⁹ Sipiläinen 2007b, 101.

⁵⁰ Meadows et al. 1972.

⁵¹ White 1967.

⁵² Kainulainen 2007b, 118–119; Sipiläinen 2007b, 101.

⁵³ Huotari 2007, 12.

naisuutena ekoteologia on virtaus, joka on viime vuosikymmeninä kasvanut globaalisti merkittäväksi kristinuskon uudelleentulkintojen kokoelmaksi.⁵⁴

Vielä 1960-luvulla kirkkojen ja kirkkoliittojen teologisissa dokumenteissa ei juuri-kaan näkynyt merkkejä ekologisen haasteen kohtaamisesta, mutta 1970-luvulta lähtien kirkoissa on alettu käsitellä ympäristökriisiä teologisesta näkökulmasta.⁵⁵ Monet kristilliset teologit ovat tarttuneet haasteeseen tulkita perinnettä uudesta, ekologisesti tietoisemmasta näkökulmasta. Muun muassa Kirkkojen Maailmanneuvoston ORLE eli oikeudenmukaisuus, rauha ja luomakunnan eheys -prosessissa ekoteologiset näkemykset saivat sijaa.⁵⁶ Uutta tässä näkemyksessä oli ihmisen itsensä aiheuttama uhka elämän edellytyksille koko maapallolla ja tietoisuus siitä, että ei-inhimillinen luonto kuuluu myös sosiaalisen vastuun piiriin. Perinteisen etiikan ihmiskeskeisyys oli voitettava. Kirkkojen tehtävä on tuoda esiin ihmisen vastuullisuus Jumalan edessä ja muistuttaa raamatullisesta luomisajatuksesta ja ihmiskäsityksestä. Kirkkojen maailmanneuvoston erityisistunto Soulissa keväällä 1990 oli ORLE -prosessin huipentuma, jonka valmisteluasiakirjassa todetaan, että luomakunnan eheyttä uhkaavien tekijöiden vastustaminen täytyy asettaa meidän aikanamme etusijalle.⁵⁷

Kristittyjä haastetaan toimimaan kansainvälisen ekologisen järjestyksen aikaansaamiseksi ja löytämään uudelleen liittonsa kaiken Luojan ja ylläpitäjän kanssa. Teologian tohtori Juhani Veikkola valottaa kristillisen ekoteologian kehitystä käsittelevässä artikkelissaan kirkkojen ekoteologisia kannanottoja, joista vuodelta 1989 peräisin oleva Ruotsin piispojen ympäristömanifesti, *Jorden är Herrens*, toteaa kristillisen uskon osuuden tärkeäksi ympäristökysymyksessä. Ympäristökriisi ei ole vain biologinen, poliittinen ja taloudellinen, vaan myös eettinen ja uskonnollinen. Vuonna 1991 Suomen evankelis-luterilainen kirkko julkaisi kirkolle, yhteiskunnalle ja talouselämälle suunnatuksi puheenvuoroksi tarkoitetun kirjan, *Ekologinen elämäntapa – Kristillisen uskon haaste*, jossa ympäristövastuu on pyritty teologisesti kytkemään kirkon perinteiseen oppiin luomisesta ja lunastuksesta.⁵⁸ Vuonna 2001 Suomen evankelis-luterilainen kirkko julkaisi kirkon ympäristödiplomin, jolla on pyritty ekologiseen rakennemuutokseen konkreettisilla ympäristötoimilla ja asenteiden muok-

⁵⁴ Kainulainen 2007b, 118.

⁵⁵ Veikkola 2007, 23.

⁵⁶ Kainulainen 2007b, 119.

⁵⁷ Veikkola 2007, 27.

⁵⁸ Veikkola 2007, 27–28.

kauksella sekä ympäristöhaasteisiin herkistämällä.⁵⁹ Vuonna 2007 tehtiin aloite kirkon omasta ilmasto-ohjelmasta, joka julkaistiin vuonna 2008. Ilmasto-ohjelma kutsuu seurakunnat, kirkon keskushallinnon ja myös kirkon jäsenet mukaan ilmastotal-koisiin.⁶⁰

Ihminen ja luomakunta Jumalan luomina

Emeritusarkkipiispa Jukka Paarma mukaan Vanhan testamentin luomiskertomukset välittävät meille Jumalan ilmoituksen ja luovuttamattoman totuuden. Jumala on Luoja, kaiken hallitsija ja elämän ylläpitäjä. Luomiskertomuksissa välittyy kuva maailmasta ja ihmisen paikasta maailmassa.⁶¹

”Jumala sanoi: ”Tehkäämme ihminen, tehkäämme hänet kuvaksemme, kaltaiseksemme, ja hallitkoon hän meren kaloja, taivaan lintuja, karjaeläimiä, maata ja kaikkia pikkueläimiä, joita maan päällä liikkuu.” Ja Jumala loi ihmisen kuvakseen, Jumalan kuvaksi hän hänet loi, mieheksi ja naiseksi hän loi heidät. Jumala siunasi heidät ja sanoi heille: ”Olkaa hedelmälliset, lisääntykää ja täyttäkää maa ja ottakaa se valtaanne. Vallitkaa meren kaloja, taivaan lintuja ja kaikkea, mikä maan päällä elää ja liikkuu.” Jumala sanoi vielä: ”Minä annan teille kaikki siementä tekevät kasvit, joita maan päällä on, ja kaikki puut, joissa on siementä kantavat hedelmät. Olkoot ne teidän ravintonanne. Ja villieläimille ja taivaan linnuille ja kaikelle, mikä maan päällä elää ja liikkuu, minä annan ravinnoksi vihreät kasvit.” Niin tapahtui.” (Gen. 1:26–30)

”Herra Jumala asetti ihmisen Eedenin puutarhaan viljelemään ja varjelemaan sitä.” (Gen 2:15)

Myös teologian tohtori, kirkkoherra Pauli M. K. Niemelän mukaan luomiskertomuksissa kuvataan ajattomalla tavalla ihmisen suhdetta Jumalaan, toisiin ihmisiin ja luomakuntaan. Luomiskertomukset vastaavat ihmisen peruskysymyksiin eli siihen millainen on Jumala, kuka minä olen, mikä on elämän tarkoitus, mikä on ihmisen paikka luomakunnassa. Luomiskertomuksen perusviesti on se, että elämä on saanut alkunsa Jumalan tahdosta ja jokaisella elämällä on sen vuoksi suuri arvo.⁶²

Paarma mukaan ihminen asettuu luomakunnassa omalle paikalleen kolmen perussuhteen kautta. Ensimmäinen niistä on suhde Jumalaan. Jumala loi ihmisen omaksi kuvakseen. Kun ihminen on Jumalan kuva, hänet on tarkoitettu vuoropuheluun ja

⁵⁹ Helenius 2007a, 222.

⁶⁰ Kiitollisuus, kunnioitus, kohtuus 2008.

⁶¹ Paarma 2007, 252.

⁶² Niemelä 2007, 89–90.

yhteyteen koko maailman Luojan kanssa. Hän on paitsi Jumalan keskustelukumppani, myös Jumalan edustaja muuhun luomakuntaan nähden. Ihminen on vastuullinen Jumalan edessä, mistä ihmisen sisimmässä oleva käsitys oikeasta ja väärästä on yksi osoitus. Toinen luomiskertomuksista paljastuva perussuhde liittyy ihmisten välisiin suhteisiin. Ihmisen ei ole hyvä olla yksin. Ihminen luotiin rakastamaan, kantamaan vastuuta ja pitämään huolta toisesta ihmisestä. Kolmas suhde on ihmisen ja luonnon välinen. Ihmisen tehtäväksi annettiin viljellä maata ja muuta luomakuntaa, mutta samalla myös varjella luomakuntaa – pitää siitä huolta, säilyttää sen elinkelpoisuus ja suojella sitä.⁶³

Kristillisessä jumalakäsityksessä on kolme keskeistä kohtaa eli uskonkappaletta. Nämä ovat luominen eli Jumala Luojana, sovitus eli Jeesus Kristus ihmisten lunastajana sekä pyhitys eli Pyhä Henki eläväksitekijänä. Näistä luterilaisuus on aina korostanut voimakkaasti toista uskonkappaletta eli Kristusta ja ihmisen henkilökohtaisen pelastuksen teemaa. Ensimmäinen ja kolmas uskonkappale ovat jääneet vähemmälle huomiolle.⁶⁴ Luterilaisuudessa luomisen teologia on kuitenkin monella tapaa löytynyt uudelleen. Uskontunnustusten mukaisesti ”uskomme yhteen Jumalaan, kaikkivaltiaaseen isään, taivaan ja maan, kaiken näkyvän ja näkymättömän Luojaan”.⁶⁵ Tunnustautuminen Jumalaan maan ja taivaan Luojana on kautta aikojen ollut kristittyjen uskontunnustuksen lähtökohtana. Tästä huolimatta vastuuta luomakunnan elämästä ja tulevaisuudesta ei ole läheskään aina ymmärretty luomisuskon käytännölliseksi ulottuvuudeksi. Jumalan kuvan kaltaiseksi luotunakin ihminen on osa luomakuntaa. Ihmiselle annettu erityisasema ei korosta niinkään hänen valtaansa yli luomakunnan vaan ennen kaikkea hänen vastuullisuuttaan.⁶⁶

Kirkkojen Maailmanneuvostossa ja muussakin ekoteologisessa keskustelussa päälinnäisenä on ollut usein niin sanottu tilanhoitajaetiikka. Kanadalainen teologi Douglas John Hall löysi Raamatusta taloudenhoitajan tai yleisemmin käytetyn tilanhoitajan käsitteen. Siinä korostetaan luomiskertomukseen liittyen, että ihmisen tehtävä on vastuullisena tilanhoitajana viljellä ja varjella luomakuntaa.⁶⁷ Ihmiselle annettiin luomiskertomuksessa tehtäväksi hallita, viljellä ja varjella. Eri aikoina on koros-

⁶³ Paarma 2007, 252–253.

⁶⁴ Kainulainen 2007b, 115.

⁶⁵ Luterilaiset tunnustuskirjat.

⁶⁶ Salmi 2007, 47.

⁶⁷ Kainulainen 2007b, 119; Sipiläinen 2007b, 102.

tettu erilaisia asioita: joskus hallitsemista, joskus viljelemistä ja varjelemista, joskus ihmisen luomiskumppanuutta eli samana päivänä luomista eläinten kanssa. Luomiskertomusten rikas myytti avaa mahdollisuuksia tulkita sitä ihmisen hallintavallan, viljelyn ja varjelun tehtävän, ihmisen, eläinten ja maan yhteisen, maan tomussa olevan alkuperän ja ihmisten ja eläinten itseisarvon näkökulmista.⁶⁸ Luomiskertomusten mukaan ihmisellä ja eläimillä on erityinen suhde luomakunnassa. Ihminen luotiin samana päivänä kuin kotieläimet. Ihmisellä on maan kanssa läheinen yhteys. Jumala puhalsi elämän hengen niin eläimiin kuin maan tomusta luotuun ihmiseen. Tässä mielessä ihminen ei poikkea eläimistä. Ihminen luotiin kuitenkin Jumalan kuvaksi. Ihminen sai tehtävän toimia Jumalan rinnalla ja hänen edustajanaan luomakunnassa. Ihminen on vastuussa Jumalalle toisista ihmisistä ja koko luomakunnasta.⁶⁹

Jumalan suhde luomakuntaan on rakastava, elämää synnyttävä ja ylläpitävä. Ihmisen tulee toimia luomakuntaa kohtaan samalla tavalla. Rakkauden kaksoiskäskey, rakasta Jumalaa yli kaiken ja lähimmäistä niin kuin itseäsi, sulkee sisäänsä koko luomakunnan. Kirkkohallituksen yhteiskuntatyön sihteeri, pastori Ilkka Sipiläinen esittelee ekoteologiaan johdattavassa artikkelissaan teologi Douglas John Hallin näkemystä ihmisen hallintavallasta, jonka mukaan hallintavalta ei merkitse rajoittamatonta valtaa yli luomakunnan, vaan toimimista taloudenhoitajana, joka huolehtii luomakunnasta siten kuin Jumala siitä huolehtisi. Taloudenhoitaja-käsitettä on kritisoitu muun muassa siitä, että se saattaa erottaa väärällä tavalla ihmisen luomakunnasta ja toisaalta siitä, että luomakunta on tullut ja tulee toimeen ilman ihmistä.⁷⁰ Tilanhoitajaetiikka on myös pidetty riittämättömänä asenteiden ja toiminnan muuttamisessa.⁷¹

Sipiläinen arvioi, ettei tilanhoitaja-käsite ehkä kykene sanoittamaan uudelleen ja koskettavalla tavalla ihmisen kohtalonyhteyttä muun luomakunnan kanssa sellaisella tavalla, joka saa ihmiset rakastamaan muuta luomakuntaa ja huolehtimaan sen hyvinvoinnista, mutta katsoo kuitenkin Hallin tehneen arvokkaan työn selittäessään ymmärrettävästi, mitä on hallintavallan harjoittaminen tänään. Hallintavaltaa voidaan tulkita uudelleen esimerkiksi siitä näkökulmasta, että tehdään tilaa muille lajeille, jotta ne voivat elää omaa elämäänsä. Viljely ja varjelu pitävät sisällään kunnioituksen ja huolenpidon. Luotuaan ihmiset ja eläimet, Jumala näki, että niin oli hyvä. Luo-

⁶⁸ Sipiläinen 2007b, 101–102.

⁶⁹ Niemelä 2007, 89–94.

⁷⁰ Sipiläinen 2007b, 102–103.

⁷¹ Kainulainen 2007b, 119.

tu ei ole hyvää sen vuoksi, että Jumala julistaa sen hyväksi, vaan se on hyvää itsessään. Kyse on siis eläinten ja ihmisten itseisarvosta, jonka Jumala näkee.⁷²

Paarma kuvaa Kirkkohallituksen ilmasto-ohjelman esipuheessa kristillisen uskon mukaista ihmisen suhdetta Jumalaan ja luomakuntaan:

”Kristillinen usko puhuttelee järjen lisäksi myös sydäntä. Syyllisyys on lamauttavaa, se saa pysähtymään. Kiitollisuus Jumalan hyviä lahjoja kohtaan sen sijaan saa ihmiset liikkeelle. Kiitollisuus herättää ihmisen kunnioittamaan ratkaisuisiaan luonnon omaa tasapainoa sekä ylistämään Luojaan hänen lahjoistaan. Toinen tärkeä sana on kunnioitus. Luomakunnassa läsnä oleva Jumala tekee luodun osalliseksi pyhydestään. Ihminen suhtautuu pyhään kunnioituksen, ihmettelyn ja myös pelon tuntein. Kunnioitus on jotakin muuta kuin luomakunnan rajoittamaton hyväksikäyttäminen. Tämä asenne saa meidät näkemään ihmisen osana luontoa, se rajoittaa ihmisen luontaista ahneutta ja suuntaa huomion vastuullisempaan elämään luomakunnan jäsenenä.”⁷³

Ortodoksisessa teologiassa on alettu kuvata ihmisen tehtävää luomakunnan pappina. Taloudenhoitajan käsitteen katsotaan olevan riittämätön, sillä sen takana on ajatus siitä, että ihmisen ja luonnon suhde perustuu hyväksikäyttöön, jolloin luonnosta tulee esine tai objekti. Käsite ei ota huomioon, että ihminen on kutsuttu myös viljelemään luontoa eli parantamaan sen mahdollisuuksia ja auttamaan sitä kasvamaan ja tuottamaan hedelmää. Sipiläinen avaa artikkelissaan Pergamonin metropoliitta Johanneksen näkemystä, jonka mukaan ihmisen tulee muuttaa luontoa paremmaksi eikä luontoa tule säilyttää sellaisenaan. Metropoliitan mukaan ekologia ei ole säilyttämistä, vaan kehitystä ja näin taloudenhoitajan käsitettä parempi ihmisen asemaa luomakunnassa kuvaavana olisi luomakunnan pappi, joka nousee vanhasta ortodoksisesta perinteestä ja liittyy Jumalan ja muun luomakunnan toisiinsa ehtoollisen kautta, jossa kohtaamme Jumalan sitoutuneena ihmisten käsien työhön, viiniin ja leipään. Ihmisellä on selkeä tehtävä Jumalan maailmassa. Sipiläinen kyseenalaistaa artikkelissaan kuitenkin ajatuksen ekologiasta kehitystyönä liiallista ihmiskeskeisyyttä ruokkivana.⁷⁴ Ortodoksisen teologian tutkija, pappi Heikki Huttunen kuvaa ortodoksisen tradition ihmisen luontosuhdetta käsittelevässä artikkelissaan ihmistä Luojan työtoveriksi ja luomakunnan papiksi: ”Ihmisen tehtävä on pukea sanoiksi luomakunnan kiitos Luojalleen.”⁷⁵

⁷² Sipiläinen 2007b, 102–103.

⁷³ Paarma 2008, 6.

⁷⁴ Sipiläinen 2007b, 103–104.

⁷⁵ Huttunen 2007, 71.

Jumala, ihminen ja luomakunta ekoteologisten suuntausten valossa

Yhdysvalloissa syntyi 1900-luvun loppupuolella uusi, filosofisesta prosessiajattelusta vaikutteita saanut teologinen suuntaus, prosessiteologia, joka sopii hyvin ekologisen teologian perustaksi, koska se korostaa kaikkien olioiden itseisarvoa sekä niiden keskinäistä vuorovaikutusta ja riippuvuutta.⁷⁶ Prosessiteologian tunnetuin edustaja on yhdysvaltalainen teologian emeritusprofessori John B. Cobb, joka on pohtinut ihmisen tehtävää luomakunnassa.⁷⁷ Prosessiteologialla on paljon annettavaa ekoteologialle. Jumala haluaa edistää luoduissaan iloa ja elämän täyttymystä. Jumala ei pakota tai määrää, vaan hän houkuttaa luotujaan kohti yhä suurempaa iloa, harmoniaa, moninaisuutta ja kauneutta. Prosessin omaisesti se, mitä voi olla olemassa, rakentuu ja perustuu menneeseen. Ihminen on yksi eläinlajeista, mutta ihmisen asema ja kyvyt ovat ainutlaatuiset. Hallinnan parasta harjoittamista on tehdä tilaa muille lajeille, jotta ne voivat elää omaa elämäänsä ihmisen puuttumatta siihen. Lajien tuhoutuminen ja luonnon köyhtyminen merkitsee menetystä. Jumala ei julistanut luomiaan olentoja hyviksi, vaan näki, että ne ovat hyviä. Palvellessamme luotuja, palvelemme Jumalaa. Kaiken sen, minkä teemme luoduille, teemme myös Jumalalle. Pohjoismainen luterilainen etiikka kiteytyy kultaiseen sääntöön, joka kehottaa meitä tekemään toiselle mitä toivomme itsellemme tehtävän. Kultainen sääntö haastaa meitä ulottamaan sen soveltamisen myös muuhun luomakuntaan. Miten me voimme huolehtia maasta niin, että se kykenee kannattelemaan kaiken luodun elämää.⁷⁸

Vapautuksen teologia on perinteisesti keskittynyt ihmisten kokemaan lähinnä taloudelliseen sortoon, mutta unohtanut naisnäkökulman ja ympäristön. Ekoteologiassa taas yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus on aiemmin usein jäänyt sivuun. Brasilialainen vapautuksen teologi Leonardo Boff alkoi 1980-luvulla kiinnostua ympäristökysymyksistä. Boff halusi rakentaa sellaista vapautuksen teologiaa, joka ymmärtää elämisen yhteisöllisen luonteen, kaiken liittymisen muuhun olevaan ja näin liittää perinteisen vapautuksen teologian ekoteologiaan. Sipiläisen mukaan Boffin näkemyksessä Jumala on maailmassa läsnä, osallistuu sen avoimeen prosessiin, ilmoittaa

⁷⁶ Veikkola 2007, 35.

⁷⁷ Cobb & Griffin 1976.

⁷⁸ Sipiläinen 2007b, 104–105, 109–110.

itsensä sekä rikastuu sen kanssa ja Jumala on tarkasteltavissa maailmassa. Jumala on maailmassa ja hän ylittää sen, luo jatkuvasti maailmaa, läpäisee sen kauttaaltaan ja vetää sitä kohden yhä kompleksisempia, osallistuvampia ja yhteydellisempiä muotoja. Sipiläinen tuo artikkelissaan esiin Boffin ajatuksen, jonka mukaan uskonnon täytävissä tehtävänsä, se auttaa ihmisiä olemaan tuntevia, armollisia, helliä ja ystävällisiä kaikkea olevaa ja myös toisiaan kohtaan. Silloin maa ei ole enää vain luontoa, vaan luomakunta ja maa ilmaisee sitä yltäkylläistä energiaa, joka on Jumala.⁷⁹

Tilanhoidajaetiikkaa on myös pidetty riittämättömänä asenteiden ja toiminnan muuttamisessa. Muutoksen halutaan ulottuvan todellisuuskäsityksen tasolle kohti kokonaisvaltaisempaa käsitystä ihmisen roolista maailmassa. Muun muassa ekofeministinen teologia edellyttää tällaista laajaa kulttuurin muutosta.⁸⁰ Kainulaisen mukaan feministiteologeista löytyy koko kristillisen ekologisen ajattelun uranuurtajia. Tällaisina Kainulainen mainitsee väitöskirjassaan Rosemary Radford Ruetherin ja Dorothee Söllen, jonka erityisistä keskusteluihin on ekologisen tietoisuuden yhdistäminen mystiikanteologisiin lähtökohtiin sekä Ivone Gebaran, jonka ajattelua voi luonnehtia tämän ajan mystiikaksi ja Sallie McFaguen, jonka teologiaa on luonnehdittu sakramentaaliseksi prosessiteologiaksi.⁸¹

Sallie McFague on tulkinnut kristinuskon perinnettä uudelleen ja haluaa rakentaa elämäkeskeisen mallin, joka luo sellaisen kokonaisen käsityksen luomakunnasta, joka muuttaisi meitä ja toimintaamme. McFague tutkii, voiko maailmaa kuvata Jumalan ruumiina. Jumala kohdataan maailmassa, jonka vuoksi haluamme työskennellä Jumalan ruumiin, maailman, hyvinvoinnin puolesta. Koska maailma on Jumalan ruumis, me kunnioitamme sitä ja pidämme maailmaa erityisenä ja kallisarvoisena, mutta emme Jumalana, vaan sinä tapana, jolla Jumala on valinnut tulla meille näkyväksi ja läsnäolevaksi. Jumalan rakkaus on rajatonta ja suuntautuu erityisesti sorrettuihin. Jeesukselle olivat arvokkaita hylätyt ja uhrin. Luonto on niin sanotusti uusi köyhä ja luonnon köyhydessä on kyse ruumiillisesta köyhydestä. Luonnolla ja pienimmällä oliollakin on oma paikkansa ja itseisarvonsa luomakunnassa. Sitä arvoa

⁷⁹ Sipiläinen 2007b, 106–107.

⁸⁰ Kainulainen 2007b, 119.

⁸¹ Kainulainen 2005, 17; Sipiläinen 2007a, 53. McFague luo uusia myyttejä, jotka puhuvat tämän ajan ihmisille tärkeistä kysymyksistä ymmärrettävillä kuvilla. Sakramentti on osallinen itseään perimmäisimmästä todellisuudesta ja viittaa siihen. Konkreettisilla, tavallisilla symboleilla, kuten McFaguen metaforilla maailmasta Jumalan ruumiina tai Jumalasta äitinä, rakastajana, ystävänä, ilmaistaan jokin epätavallisesta, transsendentista elämän mysteeriluonteesta. (Sipiläinen 2007a, 51, 53).

ei määrää ihmisten näkemys olion hyödyllisyydestä tai vaarallisuudesta. Maailman kutsuminen Jumalan ruumiiksi korostaa Jumalan läsnäoloa luomakunnassaan. Jumala on kaikessa, mutta kaikki ei ole Jumalaa. Jumala kärsii ja iloitsee yhdessä luotujensa kanssa. Me tulemme maasta, kuten muutkin luodut, ja palaamme siihen.⁸²

Ekologinen tietoisuus on ohjannut teologisessa etiikassa etsimään perusnäkemystä ja käytännön ratkaisuja, jotka kunnioittavat ja varjelevat luomakunnan eheyttä ja sen keskinäisten riippuvuuksien verkostoa. Erityisesti vapautuksen teologiassa ympäristökriisin on nähty olevan yhteydessä sosiaaliseen epäoikeudenmukaisuuteen ja tulkittu luonnon pelastaminen ihmisen tuhoavalta käyttäytymiseltä osaksi vapautuksen prosessia. Tähän on ekofeminismi liittännyt kritiikin vallitsevia patriarkaalisia ajatus- tapoja ja rakenteita kohtaan. Viimeisimmässä kehitysvaiheessa ekoteologia on etsinyt tietä holistisempaan todellisuuskäsitykseen hakemalla tukea filosofisista suuntauksista, jotka painottavat yhteenkuuluvuuden ontologiaa ja integroivaa tiedonkäsitystä.⁸³

Teologian tohtori Pauliina Kainulaisen mukaan uusimmassa nykyteologiassa kuuluu ääniä, että on palautettava arvoonsa teologian viisausfunktio. Tämä merkitsisi mahdollisuutta arvostaa kokonaisvaltaista tietämistä, jossa yhdistyvät ihmisen järki ja tunne, ruumiillinen tietäminen ja luontoyhteydestä nouseva viisaus. Viisausteologia suosii runollista kieltä, joka kunnioittaa Jumalan mysteeria. Kainulainen katsoo, että nyt on kokonaisvaltaisesti tulkittun kristinuskon ja teologisten suuntausten aika, jolloin pidetään tärkeänä hengellisyyden ja etiikan yhteenkuuluvuutta. Ekologisesta huolesta tietoista hengellisyyttä voi Kainulaisen mukaan kuvata eettiseksi mystiikaksi. Ajatus luomakunnasta pyhänä rajoittaa ihmisen ahnetta luonnonvarojen riistoa. Kyseessä ei kuitenkaan ole siirtyminen panteismin eli ajatukseen, että luonto on jumala. Sen sijaan kyseessä on panenteistisen jumalakäsityksen uudelleen löytäminen. Panenteismi on kristillisen mystiikan parissa arvostettu käsitys, jonka mukaan Jumala on intiimisti läsnä kaikessa luodussaan, mutta samalla sen tuolla puolen. Tuonpuoleisuus ja tämänpuoleisuus kietoutuvat yhteen. Kainulaisen mukaan myös Lutherin jumalakäsitystä voi luonnehtia panenteistiseksi.⁸⁴

⁸² Sipiläinen 2007b, 107–110.

⁸³ Veikkola 2007, 38–39.

⁸⁴ Kainulainen 2008.

Luonnonilmiöiden katsotaan välittävän kokemusta siitä, miten perimmäinen Mysteeri – Jumala – on niissä läsnä ja näyttäytyy. Ihmisen luonnollisia reaktioita sakramentaalisen todellisuuden äärellä ovat ihmettely, kunnioitus ja ylistys. Ihminen tuntee olevansa osallinen itseään suuremmasta todellisuudesta.⁸⁵ Vertauskuvien ja runon kieli on uskon äidinkieltä. Todellisuuden luotaamattomuutta kunnioittavaa runollista kieltä suosiva mystiikan teologia korostaa, että todellisuuden mysteeriluonnetta voi yrittää lähestyä monin tavoin, mutta viime kädessä perimmäistä salaisuutta eli Jumalaa ei voi vangita määritelmiin. Mystiikan teologian tavoitteena on hahmottaa suuri kokonaisuus ja luoda synteesi, joka kykenee välittämään ihmisen elämään merkityksiä. Kristinuskossa pyhä viittaa Jumalaan, tuonpuoleiseen todellisuuteen.⁸⁶

2.4 Hymnologinen ja ekoteologinen tutkimus

Sekä ekoteologista että hymnologista tutkimusta on tehty omilla tutkimusalueillaan runsaasti, mutta yleisesti virsiä tai rajatummin herätysliikkeiden laulukirjoja ei ole aiemmin tutkittu ekoteologisessa kontekstissa. Esittelen seuraavaksi hymnologista ja ekoteologista tutkimusta muodostaakseni kuvan siitä tutkimuskentästä, johon oma tutkimukseni liittyy. Koska tarkastelen tutkimuksessani virsiä tuoreesta, tässä ajassa merkityksellisestä, ekoteologisesta perspektiivistä, nostan hymnologisen tutkimuksen esittelyssä esille myös muutamia virren asemaa, uudistamista ja uudenlaista tulkintaa arvioivia näkemyksiä.

Hymnologinen tutkimus

Hymnologia eli virsioppi tutkii virsihistoriaa eli virsien syntyä ja kehitystä, virsiteoriaa virsille kuuluvien ominaisuuksien näkökulmasta, hartauksissa käytettyä laulurunoutta sekä virsien ja laulujen sävelmiä. Virsi on Raamatun ilmoitukseen pohjautuvan sanoman, runoasun ja sävelmän muodostama kolmisäikeinen lanka, uskonnollinen laulu, seurakunnan uskonilmaus ja uskontunnustus sekä seurakunnan yhteistä rukousta. Virren lähtökohtana on Jumala ja ihmisen suhde Jumalaan sekä voimakas elämys tai ajatus, jonka virren sanoittaja on pukeutunut runomuotoon. Virren opetuksel-

⁸⁵ Veikkola 2007, 37.

⁸⁶ Kainulainen 2007b, 112–113.

linen tehtävä on välittää tietoa kristillisen uskon sisällöstä ja ohjata sen toteuttamiseen käytännössä. Virsi rakentaa sekä yksityisen kristityn että koko seurakunnan hengellistä elämää ja virret ovat kautta aikojen muokanneet suomalaisten käsitystä kristillisyydestä.⁸⁷ Virren asema ja merkitys on kuitenkin sekularisoituneessa yhteiskunnassa muuttunut. Jo 1950-luvun lopulla käynnistyi keskustelu suomen- ja ruotsinkielisten virsikirjojen uudistamisesta. Uudistusprosessin käynnistäjäni toimivat uudistetut Saksan evankelisten maakirkkojen virsikirja ja yhteispohjoismainen korailikirja. 1960-luku nosti esille uutta ilmaisua etsivän hengellisen laulun, joka löysi tiensä virsikirjojen uudistuksiin. Myös kansainvälistyminen ja ekumeenisuus voimistuivat ja näkyivät uudistuksissa. Virsikirjojen ja herätysliikkeiden laulukirjojen uudistusta on sittemmin tehty säännöllisesti.⁸⁸ Tutkimukseni lähteenä oleva Siionin virsien lisäviikko on myös osa parhaillaan meneillä olevaa Siionin virret -kokoelman kokonaisuudistukseen tähtäävää prosessia.⁸⁹

1980-luvulta lähtien pohjoismaiset virsitutkijat ovat säännöllisesti kokoontuneet Nordisk Institut för Hymnologi (NORDHYMN) -järjestön⁹⁰ toimesta keskustelemaan virsien merkityksestä historiassa ja nykyajassa. Tärkeänä aiheena tapaamisissa on ollut virsien merkitys nykyajan sekularisoituneessa yhteiskunnassa ja ihmisten elämässä. Virsien merkityksen katsotaan vähentyneen ja virsitietouden heikentyneen viimeisten vuosikymmenten aikana, minkä taustalla katsotaan olevan muun muassa koulujen vähentyneen virsiopetuksen ja perinteiset virret haastava uudentyyppinen kirkollinen musiikki. 1990-luvun puolivälissä toteutettiin pohjoismaisena yhteistyönä virsien merkitystä nykyajan pohjoismaisessa kulttuuri- ja yhteiskuntaelämässä selvittävä tutkimus, jonka tuloksia esitellään Åbo Akademin julkaisemassa *Dejlig er jorden* -kirjassa.⁹¹ Islannin yliopiston käytännöllisen teologian professori Pétur Pétursson arvioi *Dejlig er jorden* -kirjan virsiä, rukouksia ja uskonnollista sosialisatiota käsittelevässä artikkelissaan, että tarvitaan uusia virsiä, joissa tuomion, lain ja syyllisyyden sijasta puhutaan nykyajan ihmistä koskettavista rakkaudesta, luonnosta, luomakunnasta sekä toivosta, jotta virsillä voisi tulevaisuudessakin olla samanlainen

⁸⁷ Pajamo 1991, 9–11.

⁸⁸ Pajamo & Tuppurainen 2004, 12, 472, 591–595.

⁸⁹ Siionin virsien uudistuksen ensimmäinen vaihe.

⁹⁰ Suomessa toimii vuonna 1996 perustettu ekumeeninen Hymnologian ja liturgiikan seura. Vastaavat pohjoismainen ja kansainvälinen järjestö ovat Internationale Arbeitsgemeinschaft für Hymnologie (IAH) ja Nordisk Institut för Hymnologi (NORDHYMN). Järjestöt tukevat hymnologian ja liturgiikan tutkimusta muun muassa hymnologisten tutkimusprojektien ja julkaisujen kautta sekä järjestämällä konferensseja, joissa esitellään alan tuoreimpia tutkimuksia ja käsitellään sekä historiallisia että ajankohtaisia hymnologisia kysymyksiä. (Hymnologian ja liturgiikan seura).

⁹¹ Hansson & Bohlin & Straarup 2001, 3.

merkitys kristillisen uskon välittäjinä kuin niillä oli aikaisemmin Pohjoismaissa.⁹² Lundin yliopiston kirkko- ja yhteisötieteiden emeritusprofessori Sven-Åke Selanderin mukaan edellytyksenä kristillisten kirkkolaulujen ja sekularisoituneen yhteiskunnan kohtaamiselle ja dialogille on se, että koetaan joitain asioita yhteisiksi ja voidaan tulkita, selittää ja heijastaa näkökulmia toisiinsa.⁹³

Kasvatustieteen ja musiikin maisteri, Helsingin yliopiston teologisessa tiedekunnassa uskonnonpedagogiikan alan väitöskirjaa valmistelevalle Jenni Urponen näkemyksen mukaan kansainvälinen hymnologinen tutkimus on monin tavoin hyvin kirjavaa ja tieteelliset lähestymistavat vaihtelevat melkoisesti, vaikka tutkimus nojaakin vahvasti hymnologiseen perinteiseen tutkimusperinteeseen. Urponen katsoo, että tässä kontekstissa näyttäisi pohjoismainen, muun muassa sosiologiasta metodeja ammentava hymnologinen tutkimus olevan tienraivaajan asemassa. Urponen mukaan tulevaisuuden hymnologiselle tutkimukselle tekisi erittäin hyvää ennakkoluuloton, kansainvälinen tieteenmetodologinen keskustelu, menetelmien kriittinen tarkastelu sekä kehittäminen, sillä uudet näkökulmat, uudistumishalu ja monipuoliset kysymyksenasettelut saattaisivat tuoda uusia tutkijoita virsitutkimuksen pariin ja nostaa virsistä esille niiden moninaisia puolia. Tämän näkökulman on tuonut esiin myös Selander vuonna 2011 Helsingissä pitämässään esitelmässä.⁹⁴

Tämän pro gradu -tutkielmani kohteena on osa Siionin virret -kokoelmasta, joka on saanut sekä nimensä että keskeisen osan sisällöstään Ruotsin 1740-luvun herrnhutilaisten laulukirjasta *Sions sånger*, jota Ruotsissa on tutkittu jonkin verran. Vuonna 1916 E. N. Söderberg on kertonut lyhyesti virsihistoriassaan *Sions sångerin* ilmestymisestä ja runoilijoista,⁹⁵ mutta varsinaiseksi herrnhutilaisten veisuukirjan ensimmäiseksi esittelyksi virsitetouden kerääjänä ja jakajana tunnettu filosofian maisteri Tauno Väinölä mainitsee kirjassaan, *Soi virteni kiitosta Herran*, hymnologi Emil Liedgrenin vuonna 1926 ilmestyneen kirjoituksen. Väinölä esittelee muina *Sions sånger* -kirjaa käsittelevinä tutkimuksina vuonna 1943 ilmestyneen Erik Hörnströmin kirjallisuus ja kulttuurihistoriallisen väitöskirjan, jossa esitellään muun muassa Siionin virsiä kirjoittaneita runoilijoita sekä piispa Nils Bolanderin vuonna 1954 julkaiseman

⁹² Pétursson 2001, 87.

⁹³ Selander 2001, 255.

⁹⁴ Urponen 2009; Selander 2011.

⁹⁵ Söderberg 1916: Den kristna psalmen.

tutkimuksen Ruotsin 1800-luvun uskonnollisista liikkeistä ja niiden laulukirjoista.⁹⁶ Siionin virsien juuriin ja virsirunoilijoihin liittyy Karin Dovringin vuonna 1951 ilmestynyt aate- ja oppihistoriallinen väitöskirja.⁹⁷

Suomessa on vuosikymmenien saatossa kirjoitettu runsaasti hymnologian alaan liittyviä väitöskirjoja, liseniaattitöitä ja pro gradu -tutkielmia.⁹⁸ Kirkon tutkimuskeskuksen virsitutkimusprojektin myötä hymnologiaan liittyvien tutkimusten määrä on lisääntynyt. Tuoreita Siionin virsiä käsitteleviä väitöskirjoja ja pro gradu -tutkielmia on kuitenkin niukemmin. Suuri osa pro gradu -tutkielmista on kirjoitettu Helsingin yliopistossa 1930–1960-luvuilla. Tuoreimmat herätysliikkeiden laulukirjoihin liittyvät väitöskirjat ovat Eero Moilasen vuonna 1994 ilmestynyt Siionin virsien ja Siionin kanteleen melodista toimintaperustaa analysoiva tutkimus sekä Seppo Suokunnaksen vuonna 1982 ilmestynyt Siionin kannel -laulukokoelman alkuperään liittyvä tutkimus.⁹⁹ Marja Lehtinen on tehnyt vuonna 1981 Helsingin yliopiston käytännöllisen teologian laitokselle Siionin virsien 1972 laitoksen sisällönanalyttisen tutkielman, ja Tiina Tolonen on vuonna 1999 Jyväskylän yliopiston musiikkitieteen laitokselle tekemässään pro gradu -tutkielmassa selvittänyt Siionin virsien merkitystä Kainuun herännäisyydessä.¹⁰⁰ Oman tutkimukseni kannalta varsin mielenkiintoinen on Kukka-Maaria Kalpion vuonna 2008 Joensuun yliopiston käytännöllisen teologian laitokselle tekemä Siionin virsien lisävihkon sisällöllistä kokonaiskuvaa käsittelevä tutkielma.¹⁰¹

Ekoteologinen tutkimus

Kansainvälistä ekoteologiaan eli ympäristökysymyksiä käsittelevään teologiaan liittyvää tutkimusta ja kirjallisuutta on tuotettu erittäin runsaasti. Yhdysvaltalaisen aatehistorioitsija Lynn Whiten¹⁰² vuonna 1967 Science-lehdessä julkaistu kristinuskon

⁹⁶ Väinölä 2009, 11–14. Emil Liedgrenin kirjoitus on ilmestynyt teoksessa *Svensk psalm och andling visa*. Erik Hörnströmin väitöskirja on nimeltään *Anders Odel*.

⁹⁷ Dovring 1951: *Striden kring Sions Sångare och närstående sångsamlingar*.

⁹⁸ Hanssonin (2001, 129) mukaan 1990-luvulla Suomessa julkaistiin hymnologian alaan liittyviä väitöskirjoja 5, liseniaattitutkielmia 5 ja maisteritutkielmia yli 40. (Hansson 2001, 129). Virsitutkimuksen tueksi laaditun bibliografian mukaan 2000-luvulla Suomessa on laadittu 16 hymnologian alaan liittyvää väitöskirjaa. (Virsitutkimusta 2010).

⁹⁹ Virsitutkimusta 2010.

¹⁰⁰ Lehtinen 1981; Tolonen 1999.

¹⁰¹ Kalpio 2008.

¹⁰² White 1967: *The Historical Roots of Our Ecological Crisis*.

haastava artikkeli antoi 1960-luvulla sysäyksen uudelle teologiselle tutkimushaaralle, joka on tuottanut tuhansia kirjoja ja artikkeleita maailmanlaajuisesti. Teologista keskustelua ovat vauhdittaneet tiedot ja kokemukset maailmanlaajuisesta ympäristökriisistä, ja kuten teologian tohtori Juhani Veikkola kristillisen ekoteologian kehitystä käsittelevässä artikkelissaan tuo esiin, on kattavan ja ajan tasalla olevan bibliografian laatiminen ekoteologian alueelta työläs tehtävä.¹⁰³ Muun muassa prosessiteologian tunnetuin edustaja, yhdysvaltalainen teologi John B. Cobb on kuitenkin laatinut melko kattavan bibliografian.¹⁰⁴

Whiten artikkelin myötä voimakkaimpia kannanottoja on esitetty kristillisen teologian tutkimuksessa, mutta myös ympäristöfilosofit, sosiologit ja uskonnontutkijat ovat tuoneet esille käsityksiään ja tulkintojaan ekologisista asioista. Lisäksi kristinuskon puitteissa on syntynyt erilaisia ekologisia suuntauksia, joissa on pohdittu kristinuskon ja Raamatun suhdetta ekologisiin kysymyksiin. Ekoteologia on mahdollista määrittellä yhtäältä teologian suuntaukseksi, joka lähestyy ekologiaa kysymyksiä kristillisen teologian viitekehyksestä käsin. Toisaalta voidaan myös ajatella, että ekoteologiassa pohditaan teologisia kysymyksiä ekologisten linssien läpi.¹⁰⁵ Veikkolan mukaan suuri osa ekoteologisesta tutkimuksesta ja keskustelusta on liittynyt traditionaaliseen teologiaan ja pyrkinyt sen puitteissa sellaiseen raamatuntulkintaan ja uskonnollisten käsitteiden ymmärtämiseen, joka on ekologisesti sensitiivistä eli ottaa huomioon ekologisten prosessien merkityksen elämän ylläpitämisen kannalta. Merkityksellistä on ennen kaikkea se, miten ymmärretään luomisusko ja ihmisen asema luonnon kokonaisuudessa.¹⁰⁶

Suomessa on tähän saakka tehty suhteellisen niukasti ekoteologista tutkimusta. Pauliina Kainulainen laati ensimmäisen suomalaisen suoraan ekoteologian alaan liittyvän väitöskirjan Joensuun yliopistossa vuonna 2005.¹⁰⁷ Tutkimuksessaan Kainulainen pohtii, millaista on tai voisi olla ekologisesti sensitiivinen teologia. Tällä Kainulainen tarkoittaa ennen muuta kristillisen teologian tajua ja herkkyyttä ottaa vakavasti maan hyvinvointia uhkaavat tekijät sekä kykyä kantaa oma osansa globaalista eettisestä vastuusta. Tutkimuksessaan Kainulainen käsittelee teologian olemusta ja tehtä-

¹⁰³ Veikkola 2007, 38.

¹⁰⁴ Cobb 1996.

¹⁰⁵ Pesonen 2009.

¹⁰⁶ Veikkola 2007, 38.

¹⁰⁷ Kainulainen 2005: Maan viisaus – Ivone Gebaran ekofeministinen käsitys tietämisestä ja teologiasta.

vää nykyajassa ja sitä, miten ympäristökriisi näyttäytyy metafyyssisenä ja uskonnollisena ongelmana. Teologian ekologisen sensitiivisyyden arvioimisessa Kainulaisen fokuksena on tietämisen analyysi.¹⁰⁸

Teologian tohtori, Åbo Akademin teologisen etiikan dosentti Seppo Kjellberg on tutkimuksessaan painottanut urbaania ekoteologiaa. Kjellberg soveltaa holistista näkemystä kaupunkiekoteologiaan ja pyrkii hahmottamaan kristillisen teologian vaihtoehtoa ihmiskeskeiselle kaupungille. Kjellberg tiivistää kristillisen pelastussanomaa käsitepariin vapauttava yhteys ja katsoo, että kaupunki voisi olla perusolemukseltaan sopiva vapauden ja yhteyden toteutumiseksi.¹⁰⁹ Filosofian tohtori, uskontotieteilijä Heikki Pesonen on väitellyt Helsingin yliopistossa uskontotieteen alalla Suomen evankelis-luterilaisen kirkon vihertymisestä. Väitöskirjassaan Pesonen käsittelee Suomen evankelis-luterilaisen kirkon reagointia ja toimintaa suhteessa ympäristöongelmiin ja tarkastelee erityisesti sitä, mitä kirkon ympäristötoiminta kertoo kirkon ja yhteiskunnan välisestä suhteesta.¹¹⁰ Teologian maisteri Panu Pihkala valmistee Helsingin yliopistossa väitöskirjaa luterilaisesta ekoteologiasta. Teologisessa aikakauskirjassa julkaistussa artikkelissa Pihkala tarkastelee luterilaisen ekoteologian pioneerinä pidetyn yhdysvaltalaisen teologian professori Joseph Sittlerin ajattelua.¹¹¹ Oman tutkimukseni kannalta mielenkiintoista aineistoa tarjoaa myös teologian maisteri Jaakko Hyttisen Helsingin yliopistossa tekemä eksegetiikan alan väitöskirjaan tähtäävä tutkimus Raamatun ekologisesta tulkinnasta.¹¹² Erityisesti hänen Psalmien kirjaa käsittelevä tutkimuksensa on ekoteologis-hymnologisesti kiinnostava, koska myös Siionin virsien lisävihkon virsissä on psalmien pohjalta kirjoitettuja virsiä.

Ekoteologian alaan liittyviä pro gradu -tutkielmia on myös toistaiseksi Suomessa tehty niukasti. Hieman ekoteologian aihepiiriä sivuava on Suvi Kavan vuonna 2007 Helsingin yliopiston systemaattisen teologian laitokselle tekemä sosiaalietiikan pro gradu -tutkielma.¹¹³ Janne Toivonen on tutkinut Helsingin yliopiston valtiotieteellisen tiedekunnan sosiologian alaan kuuluvassa pro gradu -tutkielmassaan Yhdysvaltain uudestisyntyneitä protestantteja ja heidän suhtautumistaan ilmastonmuutokseen uskonnon, talouden sekä luonnon yhteenkietoutuneisuuden kautta. Toivosen pro gra-

¹⁰⁸ Kainulainen 2005, 11–13.

¹⁰⁹ Kjellberg 2000: Urban ecotheology.

¹¹⁰ Pesonen 2004: Vihertyvä kirkko. Suomen evankelis-luterilainen kirkko ympäristötoimijana.

¹¹¹ Pihkala 2007.

¹¹² Hyttinen 2007.

¹¹³ Kava 2007: Taloudellinen menestys etusijalla – suomalaisten pörssiyritysten ympäristöasenteita.

du -tutkielma linkittyy ekoteologisen tutkimuksen alaan ja hän analysoi tutkimusaineistoaan muun muassa kristillisen tilanhoitajuuden käsitteen kautta.¹¹⁴ Johanna Kiviluodon Helsingin yliopiston humanistisessa tiedekunnassa tekemä uskontotieteen alaan kuuluva pro gradu -tutkielma käsittelee Suomessa hyvin vähän tutkittua ekofeminismistä ja sen uskonnollisia ulottuvuuksia.¹¹⁵

Siionin virsissä välittyvää käsitystä luomisuskosta sekä ihmisen, Jumalan ja luomakunnan suhteesta tarkasteleva tutkimukseni liittyy herätysliikkeiden laulu- ja virsikirjojen hymnologiseen tutkimukseen. Tutkimuksessani yhdistän ekoteologista teoriaa virsien sisällönanalyttiseen tarkasteluun. Ekoteologisella teoreettisella pohdinnalla on päämääränä palvella maanläheistä toimintaa. Kuten aiemmin toin esiin, Kainulaisen mukaan tässä ajassa elävä kristillinen perinne kykenee parhaimmillaan auttamaan ihmistä hahmottamaan oman paikkansa luonnon kokonaisuudessa ja mahdollistamaan koko maan kukoistuksen.¹¹⁶ Näkisin, että ekoteologinen konteksti hymnologiassa tutkimuksessa on tuore lähestymistapa, jollaiselle on tilausta hymnologian alalla. Tukeudun edellä esittelemiini Pétursonin ajatuksiin rakkaudesta, luonnosta ja luomakunnasta puhuvien virsien tarpeellisuudesta tulevaisuudessa, ja toisaalta Urponen näkemykseen uusien näkökulmien ja monipuolisten kysymyksenasettelujen esille nostamisen tarpeellisuudesta hymnologisen tutkimuksen kehittämisessä.¹¹⁷ Virret ovat runomuotoisia ja sisältävät vertauskuvia, symboliikkaa ja voivat tarjota esimerkiksi mystiikan teologian kautta tuoretta lähestymiskulmaa kristinuskon tulkintaan ja ekoteologiseen ajatteluun, ja toisaalta ekoteologia haastaa kristillistä perinnettä uudelleenlaiseen tarkasteluun, jolloin virsistä voi löytyä mielenkiintoista ja antoisaa materiaalia tarkasteltaessa esimerkiksi ihmisen ja Jumalan suhdetta luomakuntaan.

¹¹⁴ Toivonen 2010. Toivonen tarkoittaa tutkimuksessaan termillä uudestisyntyneet fundamentalismia, evankelikalismia, helluntailaisuutta sekä karismaattisuutta. (Toivonen 2010, 9).

¹¹⁵ Kiviluoto 2004: Naiset, luonto ja uskonto – Ekofeministinen lähestymistapa uskontotieteessä.

¹¹⁶ Kainulainen 2007a, 17.

¹¹⁷ Pétursson 2001, 87; Urponen 2009.

3 TUTKIMUSTEHTÄVÄ, LÄHTEET JA AINEISTON ANALYYSI

3.1 Tutkimustehtävä

Tässä tutkimuksessa tuon suomalaiseseen, kristilliseen herännäisperinteeseen kuuluvat Siionin virret -kokoelman lisävihkon virret sisällönanalyysin kautta vuoropuheluun koko luomakunnan hyvinvointiin tähtäävää ajattelua ja toimintaa edistävien ekoteologian teorioiden kanssa. Tutkimuksessani yhdistyvät systemaattisen teologian ja käytännöllisen teologian alat, mutta tutkimustehtävän kysymyksenasettelu nousee nimenomaan Siionin virsien sisällöstä käsin nivoen tutkimukseni näin käytännöllisen teologian alaan kuuluvaan hymnologiaan. Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset ovat muodostuneet virsiteksteihin ja ekoteologiseen ajatteluun ja teoriaan tutustumisen kautta. Tutkimustehtävänäni on selvittää ekoteologisesta näkökulmasta, millaisena ilmenee Siionin virsien lisävihkossa luomisuskoon liittyvät Jumalan, ihmisen, ja luomakunnan suhteet. Tutkimustehtävä jakautuu seuraaviin alakysymyksiin:

- 1 Millainen Siionin virsien lisävihkon käsitys on Jumalan ja luomakunnan välisestä suhteesta?
- 2 Millainen Siionin virsien lisävihkon käsitys on ihmisen asemasta luomakunnassa?
- 3 Millainen Siionin virsien lisävihkon käsitys on ihmisen tehtävästä luomakunnassa?

Selvittääkseni lisävihkon käsitystä edellä esiteltyjen tutkimuskysymysten mukaisista luomisuskon eri ulottuvuuksista, tarkastelen ensinnäkin, missä määrin ja millaisten aiheiden kautta luomisuskoa käsitellään virsissä. Toiseksi tarkastelen luomisuskon sekä ihmisen, Jumalan ja luomakunnan suhteiden selvittämisen kannalta olennaista virsissä välittyvää käsitystä luomakunnasta. Käsitystä luomakunnan ja Jumalan suhteesta tarkastelen kaksisuuntaisesti eli Jumala toimijana luomakunnassa ja luomakunta Jumalan edessä tai suhteessa Jumalaan. Lisävihkon käsitystä ihmisen asemasta ja tehtävästä luomakunnassa tarkastelen ihmiselle luomisessa annetusta asemasta lähtien selvittäen tätä asemaa määrittäviä ihmisen suhteita Jumalaan, luomakuntaan ja

toisiin ihmisiin. Lisävihkon virsistä avautuvia käsityksiä tutkimustehtävän mukaisista teemoista tarkastelen ekoteologisessa näkökulmassa.

3.2 Lähteiden kuvaus

Lähteenä tutkimuksessani ovat vuonna 2005 käyttöön otetun Siionin virsien lisävihkon 53 virttä. Herättäjä-Yhdistys aloitti 29.1.1994 Siionin virsien lisävihkoon tähtäävän työskentelyn, jonka tavoitteena oli saada Siionin virret -kokoelmaan mukaan erityisesti ensimmäisen uskonkappaleen aihepiireihin, kuten perheeseen, lähimmäisyyteen ja luontoon liittyviä virsiä. Lopullisen lisävihkon Herättäjä-Yhdistyksen päätoimikunta hyväksyi 22.1.2005.¹¹⁸

Siionin virsien lisävihko sisältää sekä uutta että vanhaa virsiaineistoa. Lisävihkon 53 virrestä seitsemän löytyy myös Suomen evankelis-luterilaisen kirkon vuoden 1986 virsikirjasta: Martin Lutherin *Jumala ompe linnamme*, Haqvin Spegelin virret *Oi Herra, ilo suuri* ja *Suo, Herra, mun sinuhun uskaltaa* sekä niin sanottu Paavon virsi *Sinuhun turvaan, Jumala*, Jesper Swedbergin *Herraa hyvää kiittäkää*, tuntematon ruotsalainen sanoitus vuodelta 1656 *Minä vaivainen, vain mato* ja Aukusti Oravalan *Sinun luoksesi, Jeesus*. Näistä kaikki, paitsi Oravalan *Sinun luoksesi, Jeesus*, esiintyvät myös vuoden 1701 virsikirjassa. Lisävihkon virsistä kolmetoista on vuoden 1701 virsikirjasta. Näistä virret 277, 278, 279, 282 ja 284 on kirjoitettu psalmien pohjalta. Pekka Kivekäs on uudistanut lisävihkoon vuoden 1701 virsikirjasta poimitut virret 262, 284, 290, 292 ja 267. Julius Krohnin uudistamia virsiä lisävihkossa ovat virret 264, 279, 281 ja virsi 283 on hänen Runebergin sanoituksesta suomentama. Vanhempiin virsiin lukeutuvat myös Kaija Pispan Martti Rautasen vuoden 1921 ndongankielisistä sanoituksista suomentamat virret 268 *Seisomme ovellasi* ja 269 *Oi Herra, Jumalani*. Lisävihkon 53 virrestä 36 on uudempaa tuotantoa, joista Jaakko Löytty ja Jouko Ikola ovat sanoittaneet yhteensä kahdeksantoista virttä. Sävelmiä lisävihkossa on 56, joista uusia 31, vanhemmissa Siionin virsissä esiintyviä 9 ja vuosien 1701, 1938 ja 1986 virsikirjoissa esiintyviä 16.¹¹⁹ Siionin virsien sävelmille tyy-

¹¹⁸ Siionin virret 2005, 5–6.

¹¹⁹ Siionin virret 2005; Virsikirja 1986.

pillistä ovat säestyksettömään yhteisveisuuseen sopivat niekulliset eli kuviorikkaat melodiat.¹²⁰

Kukka-Maaria Kalpio on tutkinut Joensuun yliopiston käytännöllisen teologian laitokselle tekemässään pro gradu -tutkielmassaan Siionin virsien lisävihkon sisällöllistä kokonaiskuvaa ja sitä, kuinka lisävihkolle asetetut sisällölliset tavoitteet ja kokoelman lopullinen sisältö kohtaavat. Kalpio arvioi tutkielmassaan lisävihkon vastaa- van tavoitteisiin vaihtelevasti, sillä ensimmäiseen uskonkappaleeseen liittyviä aiheita on lisävihkossa runsaasti, mutta toivottuja uusia näkökulmia kuitenkin vähemmän. Parhaiten Kalpion mukaan esille pääsee lähimmäisyys, yhteisvastuu, perhe-elämä ja kiitoksen aiheet. Vähiten Kalpion tutkielman mukaan lisävihkossa on virsiä yhteis- kunnan murrokseen ja luontoon liittyvistä aiheista.¹²¹

Tutkimuksessani painottuu ekoteologisessa kysymyksenasettelussa ensimmäiseen uskonkappaleeseen liittyvät asiat, joten olen rajannut tutkimukseni ulkopuolelle varsinaisen Siionin virret -kokoelman vuoden 1972 laitoksen 261 virttä, joissa painottuu lisävihkon virsistä poiketen selvemmin toiseen uskonkappaleeseen eli pelastukseen ja henkilökohtaiseen uskonelämään ja uskonkilvoitukseen liittyvät asiat. Herättäjä- Yhdistyksen toimesta on meneillään Siionin virsien kokonaisuudistusprosessi, jossa pyritään tiivistämään nykyistä Siionin virret -kokoelmaa, tarkastelemaan virsiä kriit- tisesti aihepiirien päällekkäisyyden ja teologisen sisällön näkökulmasta sekä mahdol- lisesti sisällyttämään uusia ja ajankohtaisia virsiä Siionin virsien kokoelmaan.¹²² Ko- konaisuudistusprosessi vaikutti tekemääni lähdemateriaalin rajaamiseen lisävihkon virsiin siinä mielessä, että nähdäkseni lisävihko on toiminut kokonaisuudistusta en- nakoivana ja ehkä myös virsiuudistukselle suuntaa näyttävänä materiaalina. Siionin virsien kokonaisuudistustyön valmistuttua voisi olla mielenkiintoista selvittää uudis- tustyön tavoitteiden toteutumista ja mahdollisesti ulottaa myös tässä tutkimuksessani esiin tuoma ensimmäiseen uskonkappaleeseen liittyvä tarkastelukulma uudistettujen virsien sisällön analysointiin.

¹²⁰ Pajamo 1991, 138.

¹²¹ Kalpio 2008, 83.

¹²² Siionin virsien uudistuksen ensimmäinen vaihe.

3.3 Tutkimusmenetelmä

Tarkastelen Siionin virsien lisävihkosta avautuvia käsityksiä tutkimuskysymysten teemoista lähestyen niitä ekoteologisista teorioista käsin. Tutkimusmenetelmänä käytän tutkimuksessani laadullisen tutkimuksen aineistolähtöisen eli induktiivisen ja teoriaohjaavan eli abduktiivisen analyysin yhdistelevää sisällönanalyysia. Sisällönanalyysi on tekstianalyysia ja laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää sekä yksittäisenä metodina että väljänä teoreettisena kehyksenä. Sisällönanalyysilla voidaan analysoida dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti. Analyysissa pyritään etsimään tekstin merkityksiä ja saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa.¹²³ Tutkimukseni on aineistolähtöistä sikäli, että siinä toteutuu aineistolähtöistä sisällönanalyysia koskeva määritelmä, jonka mukaan aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa aineistoa tutkitaan mahdollisimman avoimin kysymyksin ja selvitetään, mitä aineisto kertoo tutkittavasta ilmiöstä.¹²⁴ Olen myös toteuttanut analyysin aineistolähtöisen prosessin mukaisesti.

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi on kolmivaiheinen prosessi, jossa ensin tehdään aineiston redusointi eli pelkistäminen, jonka jälkeen aineisto klusteroidaan eli ryhmitellään ja lopuksi tehdään abstrahointi eli luodaan teoreettisia käsitteitä. Aineiston pelkistämässä aineistosta karsitaan pois tutkimuksen kannalta epäolennainen. Aineiston pelkistämistä ohjaa tutkimustehtävä, jonka mukaan aineistosta etsitään tutkimustehtävän kannalta olennaiset ilmaukset. Ennen analyysin aloittamista määritetään analyysiyksikkö, joka voi olla yksittäinen sana, lause, virke, lauseen osa tai ajatuskonaisuus. Analyysiyksikön määrittämistä ohjaavat tutkimustehtävä ja aineiston laatu. Aineiston ryhmittelyssä luodaan pohja tutkimuksen perusrakenteelle sekä alustavia kuvauksia tutkittavasta ilmiöstä. Aineistosta koodatut alkuperäisilmaukset käydään läpi ja aineistoa tiivistetään sisällyttämällä yksittäiset tekijät yleisempiin käsitteisiin. Aineiston ryhmittelyn katsotaan olevan osa aineiston abstrahointiprosessia eli käsitteellistämistä, jossa erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto ja muodostetaan teoreettisia käsitteitä ja edetään johtopäätöksiin. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa yhdistellään käsitteitä ja näin saadaan vastaus tutkimustehtävään. Ana-

¹²³ Tuomi & Sarajärvi 2009, 91–95.

¹²⁴ Kylmä & Juvakka 2007, 117.

lyysillä luodaan selkeyttä aineistoon, jotta voidaan tehdä selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä. Sisällönanalyysi perustuu tulkintaan ja loogiseen päättelyyn, jossa edetään aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä.¹²⁵

Tutkimukseni sisältää teoriaohjaavaa eli abduktiivista analyysimenetelmää siinä mielessä, että käytän teoreettisia kytkentöjä sekä teoriaa apuna analyysissa ja tulolu-
vuissa lähdän liikkeelle teoriasta eli jokaisen tuloslukukappaleen alussa tuon esille tiiviisti kappaleessa käsiteltävän aiheen teologiset peruskäsitteet. Analyysissa voi tunnistaa taustalla olevan teorian vaikutusta, mutta pyrkimys on kuitenkin päätyä uusia näkemyksiä avaavaan lopputulokseen.¹²⁶

3.4 Aineiston analyysi ja tutkimuksen luotettavuus

Analyysissa etsin lähdeaineistosta eli lisävihkon Siionin virsistä tutkittavaa ilmiötä kuvaavia tekstinosa ja pyrin niiden pohjalta tekemään päätelmiä ja vastaamaan tutkimustehtävän kysymyksiin. Aloitin analyysin aineiston pelkistämällä eli kävin yksityiskohtaisesti läpi kaikki lähdemateriaalina olevat virret ja etsin tutkimustehtävän kannalta olennaisia ilmauksia sisältävät tekstinosat. Pienimpänä analyysiyksikkönä aineistossani toimivat yksittäiset sanat, mutta johtuen aineiston erityislaadusta eli virsitekstien sisältämästä runsaasta symboliikasta ja runomuotoisuudesta sekä toisaalta tutkimustehtäväni ekoteologisesta teoriaviitekehystä, käytin analyysiyksikköinä myös virsien säkeitä, säkeistöjä ja näistä muodostuvia ajatuskokonaisuuksia. Analyysissa en ole pyrkinyt luokittelemaan virsiä koko yksittäisen virren sisältävinä kokonaisuuksina, vaan tarkastelemaan sisältöä säkeistöissä tai yksittäisissä säkeissä.

Aineiston pelkistämisen eli selkeästi tutkimustehtävän kannalta epäolennaisen materiaalin poiskarsimisen jälkeen siirryin aineiston ryhmittelyyn. Olen kuitenkin jokaiseen tutkimustehtävää avaavaan tutkimuskysymykseen vastatakseni tehnyt kolme eri analyysikierrosta koko lähdemateriaalissa varmistaakseni, etten aineiston pelkistysvaiheessa jätä jonkin tutkimuskysymyksen kannalta olennaista materiaalia varsinaisen analyysin ulkopuolelle. Aineiston ryhmittelyvaiheessa jaottelin tutkimustehtävän

¹²⁵ Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–112.

¹²⁶ Tuomi & Sarajärvi 2009, 96–97.

kannalta olennaiseksi katsomani pelkistetyn aineiston tutkimuskysymyksiä vastaaviin ryhmiin ja näin pystyin muodostamaan jo viitteellisen rakenteen tutkimukselleni. Koska erilliset tutkimuskysymykset liittyvät kaikki vahvasti luomisen teologian teemaan, ei aineiston ryhmittely ollut aivan yksiselitteistä ja eri ryhmissä esiintyykin paikoin samoja analyysiyksiköitä, mutta en katso tämän olevan ongelma, sillä varsinaisessa teoreettisessa pohdinnassa näistä avautuu erilaisia näkökulmia. Varsinaisessa aineiston sisällönanalysissä tarkastelin aineistoa kunkin tutkimuskysymyksen näkökulmasta. Tutkimuskysymyksiin pyrin vastaamaan erittelemällä ryhmään kuuluvaa aineistoa, käyttämällä virsilainauksia ja peilaamaan aineistoa kirjallisuudesta nousevaan teoriaan. Tuloslukuissa olen lähtenyt liikkeelle taustalla vaikuttavista teoreettisista näkökulmista, mikä tuo abduktiivista ulottuvuutta analyysiin. Paikoin olen käyttänyt aineiston erittelyssä myös kevyttä kvantitatiivista lähestymistapaa, jolla olen pyrkinyt sekä selkiyttämään aineistoa että tuomaan tulkintaani uskottavuutta. Vaiheittain olen pyrkinyt muodostamaan aineistosta tulkinnan, päättelyn ja synteessin kautta vastauksen tutkimustehtävään.

Laadullisessa tutkimuksessa ei ole yhtä selkeitä luotettavuuden kriteereitä kuin määrällisessä tutkimuksessa eikä laadullisessa tutkimuksessa aineiston analyysivaihetta ja luotettavuuden arviointia voi erottaa määrällisen tutkimuksen tapaan toisistaan yhtä jyrkästi.¹²⁷ Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida kuitenkin esimerkiksi uskottavuuden, vahvistettavuuden, refleksiivisyyden ja siirrettävyyden kriteereillä.¹²⁸ Laadullisessa tutkimuksessa arviointi pelkistyy kysymykseksi tutkimusprosessin luotettavuudesta. Laadullisen tutkimuksen lähtökohdaksi on tutkijan avoin subjektiviteetti ja sen myöntäminen, että tutkija on tutkimuksensa keskeinen työväline.¹²⁹

Olen kasvanut herännäisyyden vaikutuspiirissä ja Siionin virret ovat tulleet tutuiksi ja läheisiksi jo lapsuudenkodissa. Suhteeni luontoon on ollut aina läheinen, ja ympäristönäkökulmat huomioiva ajattelu ja pyrkimys ekologisesti kestävään toimintaan ovat henkilökohtaisesti minulle tärkeitä. Nämä lähtökohdat määrittävät positiotani

¹²⁷ Eskola & Suoranta 1998, 208.

¹²⁸ Kylmä & Juvakka 2007, 128. Uskottavuus tarkoittaa tutkimuksen ja sen tulosten uskottavuutta sekä sen osoittamista tutkimuksessa. Vahvistettavuus edellyttää tutkimusprosessin kirjaamista, jotta prosessia voi seurata. Erilaiset tulkinnat tutkimuksen kohteesta eivät välttämättä merkitse luotettavuusongelmaa. Refleksiivisyys edellyttää tutkimuksen tekijän olevan tietoinen omista lähtökohdistaan tutkimuksen tekijänä. Siirrettävyys tarkoittaa tulosten siirrettävyyttä muihin vastaaviin tilanteisiin. (Kylmä & Juvakka 2007, 128–129).

¹²⁹ Eskola & Suoranta 1998, 208, 210.

tutkijana ja ovat taustavaikuttimina tutkimukseni aiheen valinnassa. Teologian tohtori Jari Jolkkonen esittää systemaattista analyysia tutkimusmetodina käsittelevässä oppaassaan, ettei hyvän tutkimuksen tarvitse olla arkailevaa, ja tutkija saa esittää omia perusteluita ja väitteitä. Jolkkosen mukaan tutkimuksen kriittisyysperiaate ei myöskään tarkoita ylimielisen arvostelevaa asennetta, ja tutkimuskohteeseen samautuminen voi olla jopa välttämätöntä ymmärtämisprosessissa.¹³⁰ Näiden näkökulmien pohjalta katson, että herännäisyystaustani ei ole este luotettavalle tutkimukselle, vaan tulkinnan hermeneuttisessa kehässä esiymmärrykseni Siionin virsien sisällöstä voi olla jopa etu. Tieteellisen tutkimuksen tavoitteiden mukaisesti pyrin tutkimuksessani tuottamaan luotettavaa ja objektiivista tietoa argumentoinnin, tieteellisen metodin ja tutkimuksen eri vaiheiden mahdollisimman selkeän erittelyn avulla.¹³¹

Osin runomuotoisten ja runsaasti symboliikkaa sisältävien virsitekstien analysointiin liittyy vahvasti tulkinta. Tutkijana pyrin pääsemään virsitekstien sisään ja taakse ja tulkitsemaan tekstien sisältöä tutkimustehtävän mukaisesta kontekstista käsin. Tulkinnan tarve tuo tutkimukseeni hermeneuttisen ulottuvuuden, jolla tarkoitetaan yleisesti ymmärtämisen ja tulkinnan teoriaa, jossa tulkinnalle pyritään etsimään mahdollisia sääntöjä, joiden perusteella voi pohtia tulkinnan oikeellisuutta.¹³² Tulkinta etenee usein niin sanotussa hermeneuttisessa kehässä, jossa tutkijalla on ensin muodostettuna tekstistä esiymmärrys tai intuitio, jota pidetään tulkinnan lähtökohtana ja välttämättömänä edellytyksenä. Tekstin analysoinnin myötä esiymmärrys pyritään korjaamaan ja selittämään tekstin kokonaisuus ja yksityiskohdat niin, että tulkinta on uskottava. Kekseliäisyys ja luovuus ovat tulkinnan prosessissa välttämättömiä työkaluja.¹³³ Siionin virsien sisältämät vertauskuvat tuovat omat haasteensa tulkintaan, ja tekstit voivat avautua eri tutkijoille hyvin eri tavalla ja johtaa erilaisiin tulkintoihin. Tutkimuksessani esittämät tulkinnat olen pyrkinyt perustelemaan taustateorian pohjalta eli olen hakenut tulkinnoilleni vahvistuvuutta toisista vastaavaa ilmiötä tarkastelleista tutkimuksista. Tulkintojani pyrin myös perustelemaan esittämällä tutkimuksessani suoria lainauksia Siionin virsien säkeistä, joiden perusteella lukijalla on mahdollisuus arvioida tulkinnan luotettavuutta.¹³⁴

¹³⁰ Jolkkonen 2007, 8.

¹³¹ Jolkkonen 2007, 6.

¹³² Tuomi & Sarajärvi 2009, 34.

¹³³ Jolkkonen 2007, 7.

¹³⁴ Eskola & Suoranta 1998, 212, 216–217.

4 JUMALAN JA LUOMAKUNNAN SUHDE

4.1 Teologiset peruskäsitteet luomisuskosta ja Jumalasta

Ekoteologiassa luomisen teologialla ja luomisuskolla on merkittävä asema. Uskontunnustuksen mukaisesti uskomme ”yhteen Jumalaan, kaikkivaltiaaseen isään, taivaan ja maan, kaiken näkyvän ja näkymättömän Luojaan”. Klassisen kristillisen teologian mukaan luomisjärjestys on Jumalan antama ja muuttumaton. Jotta ymmärtäisimme luomakuntaa, meidän on päästävä selville tästä annetusta järjestyksestä. Kristillinen luomiskäsitys perustuu Vanhan testamentin luomiskertomuksiin, joissa on myyttisessä muodossa ilmaistu näkemys maailmankaikkeuden synnystä ja ihmisen paikasta sen kokonaisuudessa. Luomisen ei katsota olevan vain jotakin kerran tapahtunutta, vaan se on Jumalan jatkuva teko, prosessi, jossa Jumala on läsnä uudistaen luomakuntaansa sekä kukistaen siinä vaikuttavia tuhovoimia. Ilman Jumalan jatkuvaa läsnäoloa ja huolenpitoa kaikki olevainen raukeaisi tyhjiin.¹³⁵

Luomisen teologiassa korostuu ajatus, jonka mukaan luomakunta on hyvä ihmisen syntiä seuranneesta lankeemuksesta huolimatta. Luomakunnan hyvyys perustuu siihen, että se järjestyneenä kokonaisuutena kulkee kohti jumalallista päämäärää ja on riippuvainen Luojan teoista maailman ylläpitäjänä. Luomistekoa ei voida erottaa jatkuvan kaitselmuksen ajatuksesta, jonka mukaan Jumala hallitsee ja ylläpitää luomaansa maailmaa.¹³⁶ Luonnolla on selvä itseisarvo, joka ei ole riippuvainen sen hyödyistä ihmiselle. Luotu ei ole hyvää sen vuoksi, että Jumala julistaa sen hyväksi, vaan se on hyvää itsessään. Kolmannessa Mooseksen kirjassa luonto käsitetään ihmisen Jumalaa ylistävänä kumppanina, jolla on oikeus myös lepoon: ”Maan tulee joka seitsemäs vuosi saada sapatinlepo Herran kunniaksi.” (3. Moos. 25:2) Luonnon ymmärtäminen ihmisen toiminnan raaka-aineena on kristillisen luomisuskon vastaista. Luonto, kuten elämäkin, on Jumalan laina ihmiselle. Jumalan luoma ja ylläpitämä luonto on pyhä ja sitä tulee kunnioittaa.¹³⁷ Jumalan suhde luomakuntaan on rakastava, elämää synnyttävä ja ylläpitävä.¹³⁸

¹³⁵ Jussila et al. 2004, 224–225.

¹³⁶ Webster 2000, 417–418.

¹³⁷ Jussila et al. 2004, 224–225.

¹³⁸ Sipiläinen 2007b, 103.

Klassisen kristillisen käsityksen mukaan Jumala on persoonallinen olento, joka on olemassa ihmisen mielestä riippumatta. Jumalan olemus on salattu, mutta hän on ilmoittanut itsestään sen, mikä on ihmisille välttämätöntä. Erityisen ilmoituksensa Jumalan katsotaan antaneen Kristuksessa ja Raamatussa. Kristillisen uskon mukainen Jumalan kolmiyhteys: Isä, Poika ja Pyhä Henki – Luoja, Lunastaja ja Pyhittäjä, ilmaistaan ekumeenisissa uskontunnustuksissa. Jumala ei ole kaukainen alkusyy eikä persoonaton voima, vaan hän vaikuttaa luomakunnassa, historiassa ja kohtaa ihmiset henkilökohtaisesti. Luterilaisen näkemyksen mukaan kristitty elää uskon kautta yhteydessä siihen Jumalaan, joka on kaiken hyvän lähde ja lahjoittaja. Lutherin mukaan ihmisen kallein asia on oppia tuntemaan Jumala.¹³⁹

4.2 Jumala Luojana ja luoduistaan huolehtijana

Toisin kuin Vuoden 1972 Siionin virret -kokoelmassa, jossa ensimmäisen uskonkappaleen aihepiiri jää sanoituksissa vähäiseksi,¹⁴⁰ Siionin virsien lisävihkon virsissä Jumalan luomistyö ja luomisusko tulevat vahvasti esille. Lisävihkon 53 virrestä 32:ssa on esillä luomisuskoon liittyviä asioita. Luomisusko on lisävihkon virsissä kristillisen luomiskäsityksen mukainen eli Jumala on kaiken, elottoman ja elollisen, kasvien, eläinten, ihmisen, koko luomakunnan Luoja ja elämän antaja ja ylläpitäjä. Yhdeksässä virressä puhutaan suoraan Luojusta, luomisesta tai luoduista.¹⁴¹

Kun, Herra, maailmamme loit, sen taiten uurastit ja viimein lepäsit. Näin meille työn ja levon toit.

Kun pelto leivän lahjoittaa, se lepoon kynnetään. – (SV 303:1,2)

– – luodut kaikki laulakaa Luojan suurta kunniaa! (SV 279:1)

Näissä virren säkeissä tulee selkeästi esille, että Jumalan katsotaan olevan koko maailman ja kaiken elollisen ja elottoman luoja. Jumalan luomistyön kuvauksessa viitataan Ensimmäisessä Mooseksen kirjassa esiintyvään maailman luomiseen, jossa luomistyön päätteeksi Jumala lepäsi. Virren 303 säkeissä on selkeä viittaus myös Kolmanteen Mooseksen kirjaan, jossa luonto käsitetään ihmisen Jumalaa ylistävänä kumppanina, jolla on oikeus myös lepoon. Tämä luomakunnan ja ihmisen Jumalaa

¹³⁹ Jussila et al. 2004, 131–132.

¹⁴⁰ Elenius 1996, 35–36.

¹⁴¹ SV 262, 279, 289, 298, 300, 301, 302, 303, 313.

Luojana ylistävä kumppanuus on selkeästi esillä myös virren 279 sanoissa, joissa kehoitetaan kaikkia, joissa on henki, ylistämään Luojan suuruutta, Herran hyvyttä ja herrautta maassa ja taivaassa.

Kuudessa virressä luomisuskoa käsitellään epäsuoremmin tuomalla esille Herran työt ja lahjat, Jumala elämän antajana sekä ihmiselle luomiskertomuksessa annettu tehtävä.¹⁴²

Perheeni, rakkaimpani, sieluni, ruumiini, aikani, kuolemani on, Herra, lahjaasi. Armo-
si hoitoon uskon kulkuni kaikkineen. Yön annat, aamuruskon. Vie viimein autuuteen.
(SV 292:6)

Maasta meidät muovattiin, kiitos Herran, teki niin. – (SV 299:3)

Voi luontoa, ihmisen turmelemaa, voi tehtävää hoitamatonta. – (SV 305:2)

Virren 292 säkeessä on esillä näkemys, että Jumala on läsnä luotujensa elämässä ja pitää huolta luoduistaan. Kaikki inhimilliseen elämään kuuluvat asiat läheisistä ihmisistä jokapäiväisen elämän arkiseen kulkuun sekä luonnon kiertokulku ovat Jumalan luomislahjoja. Viittaukset Jumalan antamaan yöhön ja aamuruskoon voidaan tulkita liittyvän maailmassa vallitsevaan vuodenaikojen ja vuorokaudenaikojen vaihteluun, mutta tällä on myös selkeä yhteys ihmisen elämän kulkuun, jossa lapsuuden aamusta kuljetaan vanhuuden iltaan ja lopulta kuolemaan. Vertaus voi myös liittyä ihmisen elämän valoihin ja varjoihin, ilon ja surun päiviin. Kaikki nämä ovat virsissä esillä kuitenkin Jumalan lahjoittamina ja Jumalan sääteleminä luonnollisina elämään kuuluvina asioina. Syntyminen, elämä ja kuolema ovat virsien sanoissa Jumalan käsissä ja Jumalan luomistekoa, josta ollaan kiitollisia ja elämän kulku myös halutaan uskoa Jumalan käsiin. Kun ihminen nähdään Luojan maasta muovaamana, tähän liitetään virsien sanoissa myös Jumalan ihmiselle antama tehtävä luomakunnan viljelijänä ja varjelijana. Virressä 305 ihminen on laiminlyönyt tuon luomisessa säädetyn tehtävän ja näkee rikkomuksensa luontoa ja Jumalaa vastaan.

Tarkasteltaessa lisävihkon virsiä siitä näkökulmasta, että luominen on jatkuva prosessi, jossa Jumala on läsnä ja Jumalan huolenpito on kaiken olevaisen kannalta välttämätöntä, virsiä löytyy edellisten lisäksi vielä viisitoista.¹⁴³ Jumala on esillä ensimmäisen uskonkappaleen mukaisesti Luojana ja luoduistaan huolehtijana. Lisävihkon

¹⁴² SV 283, 292, 299, 304, 305, 307.

¹⁴³ SV 263, 264, 265, 268, 269, 282, 284, 290, 293, 295, 306, 308, 311, 312, 314.

virsissä Jumalan huolenpito kohdistuu korostetusti ihmiseen ja Jumala kuvataan turvana ja suojelijana.

Oi Herra, Jumalani, en pelkää luonasi, kun kannat murheitani ja valvot alati. – –
(SV 269:1)

– – Kun varjelit ja suojelit jo synnyinhetkelläni, niin turvassa on parhaassa myös koko elämäni. (SV 282:2)

Hän luodut kaikki ravinnolla täyttää, näin laupeuttaan lakkaamatta näyttää. Hän armoinen on Isä lapsillensa, Hän täyttää kaikki heidän tarpehensa. 301:2

Jumalan läsnäolo, varjelus ja suojelu ovat virsien säkeissä esillä syntymästä alkaen ja Jumalan huolenpito koetaan vahvasti etenkin ihmiselämää murheiden hetkellä kantattelevana turvana ja voimana. Elämä uskotaan virsissä Jumalan käsiin ja luotetaan siihen, että Jumala huolehtii kaikista luoduistaan. Jumala on esillä armollisena isänä, jonka lapsia luodut, etenkin ihmiset ovat.

Siionin virret tarjoavat runsaasti aineistoa tarkastella Jumalan ihmiseen kohdistamaa huolenpitoa luterilaisuudessa voimakkaasti korostetun kristillisen jumalakäsityksen toisen uskonkappaleen valossa. Kuten Siionin virsiä ja herännäisyyttä käsittelevissä luvuissa aiemmin toin esille, Siionin virsissä korostuu Kristuksen pelastustyö, Jumalan ja Kristuksen armon ja rakkauden ylistys, armon ikävöinti sekä ihmisen synnin ja viheliäisyyden tunto. Ihmisen on vaikea saavuttaa armon tila tai kestävä pelastuksen kokemus ihmiselämän aikana, mutta virret kehottavat luottamaan siihen, että Jumala tietää, mitä ihmiseltä puuttuu.¹⁴⁴

Toinen uskonkappale ja ihmisen henkilökohtaisen pelastuksen teema eivät ole eko-teologisen tarkastelukulman kannalta kaikkein hedelmällisintä aineistoa, joten alkuperäisenä tavoitteenani oli jättää näihin teemoihin liittyvät virret tai virsien säkeet sivuun tarkasteltaessa Jumalan huolenpitoa ja keskittyä luomisuskoon liittyvään huolenpitoon. Tällainen jako ei kuitenkaan ole aivan helppo tai yksiselitteinen, sillä huolenpidon voi ymmärtää monitasoisena, kuten esimerkiksi virressä 263, *Jumala ompe linnamme*, jossa, kuten suurimmassa osassa tähän valitsemistani virsistä, Jumalan huolenpito kohdistuu korostetusti ihmisen elämään ja monin paikoin nimenomaan hengelliseen elämään. Ihmisen hengellistä elämää ja muuta elämää ei kuitenkaan virsissä erotella selvästi toisistaan, joten Jumalan ihmisiin kohdistaman huolenpidon

¹⁴⁴ Jussila et al. 2004, 99–100; Elenius 1996, 13–15; Huotari 1981, 79.

luokittelu luomisuskoon eli ensimmäiseen uskonkappaleeseen tai pelastukseen eli toiseen uskonkappaleeseen liittyväksi, on tulkinnanvaraista.

4.3 Hyvä luomakunta, paha maailma

Luomisuskon mukaan maailma ei ole Jumalasta riippumaton ja autonominen, vaan luomakunta, joka on suhteessa Jumalaan ja joka tulee ymmärtää tästä suhteesta käsin.¹⁴⁵ Tässä kappaleessa tarkastelen luomisuskon kannalta olennaista näkökulmaa eli millaisena maailma tuodaan esiin lisävihkon virsissä.

Lisävihkon Siionin virsissä luomakunnasta puhutaan sanoilla *maa* ja *maailma*. Luonto-sana esiintyy vain virsissä 289 ja 305.

— Kauneutta tulvien luonto syliin sulkee. (SV 289:1)

Voi luontoa, ihmisen turmelemaa — (SV 305:2)

Näissä kahdessa virressä on mielenkiintoista täydellinen vastakkainasettelu. Kun toisessa virressä ihastellaan luonnon kauneutta, murehditaan toisessa sen tuhoutumista. Maailman todellisuus on näin esillä myös virsissä. Samoin näissä virsissä tulee esille myös käsitys ihmisen syntiinlankeemuksesta riippumattomasta luomakunnan hyvydestä ja siitä, kuinka Siionin virttä veisaava ihminen voi ihastella ja kunnioittaa Luojan luomakunnassaan esiin tuoma pyhyttä ja toisaalta tuntea oman, herännäisyydelle tyypillisen, syntisyytensä Luojan ja luomakunnan edessä.

Maa esiintyy sanoituksissa 22¹⁴⁶ ja maailma 14¹⁴⁷ virressä. Näistä viidessä virressä esiintyy molempia sanoja. Sekä sanaa maailma että maa käytetään lisävihkon Siionin virsissä eniten tarkoittamassa ihmisen elinympäristöä, maailmaa, jossa ihmisen toiminta ja myös ihmisen syntiinlankeemuksen vaikutus ovat läsnä.

Oikeutta kaipaamme tänne maailmaamme. — (SV 308:5)

— saa itku, tuska maailman jo lannistumaan aivan. (SV 311:1)

¹⁴⁵ Hytönen 2003, 54.

¹⁴⁶ SV 266, 270, 274, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 289, 290, 293, 299, 300, 302, 303, 304, 305, 308, 310, 312, 313.

¹⁴⁷ SV 262, 263, 264, 271, 278, 288, 292, 296, 303, 305, 306, 308, 311, 313.

Vanhan, vuoden 1948 kristinopin mukaan Jumala on luonut maailman ja tehnyt kai-
ken hyväksi, mutta syntiinlankeemuksen myötä luomakuntakin on joutunut katoavai-
suuden orjuuteen.¹⁴⁸ Ihminen valittaa virren säkeissä maailman pahuutta, omaa sur-
keuttaan maailman kärsimyksen edessä. Maailma ja maa tuodaan virsissä esille joko
neutraalina tai vielä useammin pahana paikkana ja kurjana loukkona, jossa eläminen
on raskasta, ja Jumalalta rukoillaan lohdutusta ja helpotusta maalliseen kärsimykseen
sekä oikeutta maailmaan. Tämä on yhtenevä perinteisen luterilaisen näkemyksen
kanssa, jonka mukaan luonto on hyvä luomakunta, kun taas ihminen ja tämän maa-
ilma ovat pahoja.¹⁴⁹ Kristilliseen uskoon ja kilvoitteluun on alusta saakka kuulunut
käsitys, jonka mukaan ihminen joutuu syntiinlangenneessa maailmassa käymään
jatkuvia, toivottomia taisteluja näkymättömiä vihollisia vastaan.¹⁵⁰

Maailma esiintyy synonyymina maalle koko luotua maailmaa ja luomakuntaa tarkoit-
tavassa merkityksessä vain kolme kertaa virsissä 296, 303 ja 313. Sanalla maa on
virsissä monipuolisempi merkitysisältö kuin käsitteellä maailma. Ihmisen elinympä-
ristön lisäksi maa saa maailmaa useammin luotua maailmaa tarkoittavan merkityksen
ja tällöin sana kuvaa hyvää, pyhää luomakuntaa.

Valo viipty mailla, kutsuu ruohon kukkaan. Auta, etten minäkään täällä elä hukkaan.
(SV 289:4)

Ken hyvyttäsi milloinkaan voi mitata maan päällä! Sen tahdon muistaa ainiaan ja
kiittää siitä täällä. – (SV 282:5)

Jumalan suhde luomakuntaan on rakastava. Luoja valona tuo maailmaan elämän ja
antaa myös ihmiselämään mielekkyyden. Ruoho ja kukka maasta puhkeavina voi-
daan tulkita symbolisina kuvina ihmisestä, jonka elämän Jumalan läsnäolo saa puh-
keamaan kukkaan. Siionin virsien luontosymboliikkaan perehdyn myöhemmin lisää.
Jumalan toiminta maailmassa on esillä virsissä hyvänä ja kiitettävä. Virren säkeet
ovat monitasoisia, mutta mielestäni niissä välittyy hyväksi luodun maailman ja ihmi-
sen syntiinlankeemuksen myötä turmeltuneen maailman jännite.

¹⁴⁸ Katekismus 1948, 41.

¹⁴⁹ Suutala 2007, 125.

¹⁵⁰ Elenius 1996, 125.

Virsisä maalla voidaan ymmärtää myös konkreettinen maan kamara.

Kun pelto leivän lahjoittaa, se lepoon kynnetään. Maa kääntää kylkeään taas talven jälkeen kasvaa saa. (SV 303:2)

Maa antimineen, ihmisille ja muille luoduille ravinnon ja toimeentulon tuovana on Jumalan luomislahjaa. Ihminen viljelee ja varjelee maata kristillisen luomisuskon mukaisesti säädetyllä tavalla. Tässäkin virren säkeessä tulee esille se, että Jumala on luonut maailman ja siinä vallitsevan järjestyksen hyväksi ja ihminen on tarkoitettu elämään osana luomakuntaa säädetyn järjestyksen mukaisesti. Virren 303 neljännessä säkeistössä tulee kuitenkin esille hyväksi luodun ja pahaksi turmellun maailman jännite, kun ihminen rukoilee, ettei tekisi työtänsä vain katoavaan kahlitsevan kunnian tai vallan vuoksi. Hengellinen elämä yhdistyy arjen aherrukseen. Ihminen elää suhteessa hyvään luomakuntaan.

Maata käytetään myös tarkoittamassa sekä taivaallista että maallista isänmaata. Jaakko Eleniuksen mukaan isänmaallisuus, joka on ottanut paikkansa herännäisyyden arvomaailmassa Suomen itsenäisyyden alkuvuosina 1900-luvulla, ei ole esillä Siionin virsien peruskokoelmassa. Heränneille kansallinen itsenäisyys ja vapaus ovat olleet Jumalan lahjana ja tehtävänä. Rauhan aikoina ja vakaissa oloissa isänmaallisuudella on ymmärretty arkista työntekoa ja ahertamista maan ja kansan hyväksi.¹⁵¹

Olen kahden maan kansalainen. (SV 312)

– – Kiitos isänmaasta vapaudesta, josta saamme täällä nauttia. (SV 304:3)

Isiltä perinnöksi me saimme oman maan ja kutsun heidän työtään arjessa jatkamaan. –
– (SV 302:1)

Näissä virren säkeissä kuvastuu maan kahdenlainen merkitys ja ihmisen suhde taivaalliseen ja maalliseen isänmaahan. Ihminen on luotu ahertamaan maallisessa maailmassa, mutta Jumalaan turvaten Siionin virsien ihminen näkee itsensä kahden maan, maallisen ja taivaallisen isänmaan kansalaisena. Jumala Luojana ja kaiken hyvän antajana on esillä myös näissä virren säkeissä. Jumalaa kiitetään isänmaasta ja vapaudesta ja Jumalan koetaan olevan kutsujana liittäen ihmiset sukupolvien ketjuun ja isien perintöön ja maan yhteyteen.

¹⁵¹ Elenius 1996, 88–90.

Edellä olen pyrkinyt jaottelemaan termit maailma ja maa merkityssisältöjen mukaan, mutta tällainen jako ei kuitenkaan ole yksiselitteinen, sillä sama sana sisältää usein monitasoisia merkityksiä, jotka avautuvat sen mukaan, kuinka syvällisesti virren sanoja analysoidaan ja kuinka paljon symboliikkaa sanojen takana halutaan nähdä. Maan voi ymmärtää tarkoittavan esimerkiksi virren sanoja pinnallisesti katsoen selvästi luotua maailmaa, luomakuntaa tai viljaa kasvavaa maan kamaraa, mutta syvällisempi sanojen symboliikan huomioiva tarkastelu voi avata sanan toisessa merkityksessä esimerkiksi ihmisen elinpiiriä kuvaavana tai jopa ihmisen sielua kuvaavana.

Ei mikään kasvaa saata, elämän antaja, jos köyhtynyttä maata et siunaa, uudista. (SV 300:2)

Tätä virren säikeistöä voi tulkita esimerkiksi siten, että köyhtyneen maan voi ymmärtää tarkoittavan sielultaan köyhää armon kerjääjää, Siionin virttä veisaavaa ihmistä, jota Jumala sanallaan ja läsnäolollaan siunaa, vahvistaa ja uudistaa. Toisaalta tässä virressä 300 Jumala on esillä maan ja taivaan Herrana ja Luojana, elämän antajana, vuotuisen kasvun tuojana, jonka käsissä koko elävän ja elottoman maailman olemassaolo ja elämä on.

4.4 Jumalan läsnäolo luomakunnassa

Luomiskertomusten mukaan ihmisellä on maan kanssa läheinen yhteys. Jumala puhalsi elämän hengen maan tomusta Jumalan kuvaksi luotuun ihmiseen. Lisävihkon Siionin virsissä esiintyvällä rikkaalla luonnosta nousevalla symbolisanastolla, jota käsittelen myöhemmin tarkemmin, on merkittävä asema virsissä kuvattaessa ihmisen sieluntilaa tai ihmisen vaellusta tässä maailmassa. Virsien monella tasolla avautuviin sanoituksiin sisältyy mielestäni hienolla tavalla luomisusko sekä Luojan, luotujen ja luomakunnan yhteys ja vuorovaikutussuhteet. Tässä kappaleessa tarkastelen näistä suhteista Jumalan suhdetta luomakuntaan lisävihkon virsissä.

Tarkastellessani Jumalaa toimijana suhteessa luomakuntaan tai Jumalan eri persoonien suhdetta luomakuntaan sekä myöhemmissä kappaleissa ihmisen asemaa ja tehtävää luomakunnassa, rajaan luomakunnan käsittämään tässä yhteydessä samaa kuin

Kainulainen käsittää väitöskirjassaan termillä *maa*¹⁵² eli maaperän, veden, ilman, metsät sekä koko kasvi- ja eläinkunnan ja jätän ihmisen tässä yhteydessä luomakunnan ulkopuolelle helpottaakseni myöhemmin ihmisen tehtävän ja aseman analysointia suhteessa luomakuntaan. Tällainen asetelma on siinä mielessä tutkimuksessani hieman ongelmallinen, että se ikään kuin tekee ennakko-oletuksen, että analyysini painottuisi ekoteologisesti pelkästään niin sanottuun tilanhoitajaetiikkaan¹⁵³.

Filosofian tohtori, uskontotieteilijä Heikki Pesosen mukaan ajatus ihmisen tilanhoitajuudesta tekee käsitteellisesti ihmisestä luonnosta erillisen olion. Myös jumalakäsityksessä korostuu Jumalan tuonpuoleisuus ja erillisuus sekä ihmisestä että muusta luonnosta.¹⁵⁴ Analyysissäni tarkastelen aineistoa kuitenkin myös ekooikeudenmukaisuuden ja ekospiritualismin¹⁵⁵ näkökulmista, joten yhdyn Kainulaisen näkemykseen siitä, että myös ihminen on osa luomakuntaa, mutta tutkimuksellisessa käsitteenmäärittelyssä on tarpeen tehdä ero ihmisen ja luomakunnan välillä, jotta on mahdollista analysoida ihmisen suhdetta häntä ympäröivään todellisuuteen.¹⁵⁶

Lisävihkon Siionin virsissä Jumala tuodaan esille Luojana, elämän antajana ja ylläpitäjänä, huolehtijana, pelastajana, turvana sekä Isänä, Poikana ja Pyhänä Henkenä. Maailma on kokonaisuudessaan Jumalan luomakunta, jota hän ylläpitää ja varjelee. Jumala ei kristillisen käsityksen mukaan ole vetäytynyt maailmasta, vaan hän on todellisesti luomakunnassaan läsnä ja jatkaa luovaa toimintaansa. Maailma ei ole jumalallinen, mutta Jumalan ylläpitämä maailma on pyhä. Jumala on suoraan sitou-

¹⁵² Kainulainen 2005, 11. Väitöskirjassaan, *Maan viisaus – Ivone Gebaran ekofeministinen käsitys tietämisestä ja teologiasta*, Kainulainen sulkee käsitteen *maa* sisään maaperän, veden, ilman, metsät sekä koko kasvi- ja eläinkunnan. Myös ihminen on hänen mukaan osa maata, mutta tutkimuksessaan hän tekee eron ihmisen ja maan välillä voidakseen analysoida ihmisen suhdetta häntä ympäröivään todellisuuteen. Tämä suhde on vääristynyt, mistä on seurannut vakavia uhkia maapallon elämän monimuotoisuudelle ja sen koko tulevaisuudelle. (Kainulainen 2005, 11).

¹⁵³ Tilanhoitajaetiikkaan perustuvissa näkemyksissä Raamatun luomiskertomuksen painopiste on ihmisen velvollisuudessa viljellä ja varjella maata. Jumalan katsotaan asettaneen ihmisen vastuulliseksi luomakunnan tilanhoitajaksi. Tilanhoitajaetiikassa suhdetta luontoon heijastetaan koko ajan Raamatun ja teologisen tradition kautta. (Pesonen 1999, 17–19).

¹⁵⁴ Pesonen 1999, 19.

¹⁵⁵ Ekologista oikeudenmukaisuutta painottava teologinen suuntaus on saanut vaikutteita muun muassa vapautuksen teologiasta ja tämä suuntaus perustuu ajatukselle, että maailman ympäristöongelmat ja sosiaalinen epäoikeudenmukaisuus kulkevat käsi kädessä ja niihin pitäisi löytää yhteinen ratkaisu. Ekospiritualisteille suurin este ekologisen tasapainon saavuttamisessa eivät ole ihmisen syntisyys tai sosiaalinen epäoikeudenmukaisuus, vaan länsimaista ajattelua hallitsevat dualismit eli kahtiajaot, jotka estävät meitä näkemästä luomista kokonaisuutena. Ratkaisuna ongelmaan tarjotaan todellisuuskäsityksen muutosta holistisemmaksi eli kokonaisvaltaisemmaksi. Ekospiritualismin jumalakäsitys on panenteistinen: näkemys ei korosta Jumalan ja maailman eroa vaan läheisyyttä. Panenteismissa ajatellaan, että Jumala on läsnä kaikessa luodussa ja kaikki luotu on Jumalassa. Ekospiritualismi vie teologiaa pois päin ihmiskeskeisyydestä kohti elämäkeskeisyyttä eli biosentrismiä. (Pesonen 1999, 17–23).

¹⁵⁶ Kainulainen 2005, 11.

tunut sen elementteihin.¹⁵⁷ Virsistä voi löytää näkemyksen, että Jumala ilmoittaa itsensä luomakunnassa ja luoduissaan. Luonnon kiertokulku ja tavallinen elämä sisältävät luomistyön ihmeitä ja Jumala toimii luomakunnassaan jatkuvasti.

Lisävihkon virsissä korostuu ihmisen ja Jumalan suhde, kun taas Jumalan suhteesta luomakuntaan puhutaan selvästi vähemmän. Vain viidessätoista virressä sanoituksissa avautuu näkökulmia Jumalan ja luomakunnan suhteesta.¹⁵⁸ Jumalan suhdetta luomakuntaan kuvataan Luojana, elämän antajana, ylläpitäjänä sekä huolehtijana.

Hän luodut kaikki ravinnolla täyttää, näin laupeuttaan lakkaamatta näyttää. – –
(SV 301:2)

Maan, taivaan Herra, Luoja, Isämme, Jumala, vuotuisen kasvun tuoja, ravitse peltoja. (SV 300:1)

Jumala on luomisuskon mukaisesti maan ja taivaan Luoja, joka laupeudessaan tuo kasvun, elämän ja ravinnon luomakuntaansa ja luoduilleen. Tämä on Jumalan huolenpitoa ja Jumalan toimintaa luomakunnassa. Jumala on siis virsien sanoituksissa välittyvän käsityksen mukaan Luojana jatkuvasti läsnä luomakunnassa ja luotujensa elämässä.

Psalmiin 103 pohjautuvassa virressä 283 on yhtymäkohta Vanhan testamentin Ensimmäiseen Mooseksen kirjaan, jossa Jumala tekee liiton ihmisen ja kaikkien elävien olentojen ja elollisen kanssa: ”Muistan liiton, jonka olen tehnyt kaikkien elävien olentojen, kaiken elollisen kanssa: vedet eivät enää koskaan paisu tuhotulviksi hukuttamaan kaikkea elävää.” (1. Moos. 9:15)

– – Hän rauhaa vaan suo liitossaan – – (SV 283:3)

Virren 283 yhdistyvät aiemminkin esille tuomani virren sanojen merkityssisältöjen monitasoisuus ja luomakunnan, Jumalan ja ihmisen elämän tasojen punoutuminen toisiinsa. Jumalan liitto voi Vanhan testamentin liiton lisäksi viitata myös Uuden testamentin Jeesuksen ristinkuolemassa tuomaan uuteen liittoon, mikä liittyy taas suoraan ihmisten pelastukseen eli toiseen uskonkappaleeseen. Oleellisena näen kuitenkin sen, että virsien sanoissa välittyy Jumalan toiminta luomakunnassa ja luoduistaan huolehtiminen.

¹⁵⁷ Salmi 2007, 46.

¹⁵⁸ SV 279, 281, 282, 283, 289, 290, 292, 293, 298, 299, 300, 301, 303, 304, 307.

Useassa virressä kuvataan Jumalan läsnäoloa luomakunnassa, mitä voi tarkastella ekospiritualisesta näkökulmasta sekä panenteistisen jumalakäsityksen, kokonaisvaltaisen tietämisen teologian ja mystiikan teologian valossa. Uusimmassa luterilaisessa teologiassa tavoitellaan kolmen uskonkappaleen tasapainoa. Ruumiillisuus on myönteisessä mielessä teologian lähtökohtana. Ruumiillisuus ymmärretään laajasti niin, että on mahdollista puhua maan ruumiista. Tällaisessa teologiassa näkyy siirtymä kohti kokonaisvaltaisempaa todellisuuskäsitystä ja samalla kohti Raamatun ja varhaiskirkon käsityksiä todellisuuden luonteesta.¹⁵⁹ Ekoteologi Sallie McFague on kuvannut maailmaa Jumalan ruumiina korostaen Jumalan läsnäoloa luomakunnassa.¹⁶⁰ Lisävihkon virsissä tällaista kuvakieltä ei suoraan esiinny, mutta kristillisen mystiikan parissa arvostettu panenteistinen näkemys, jonka mukaan Jumala on intiimisti läsnä kaikessa luodussaan, mutta samalla sen tuolla puolen, on löydettävissä virsistä. Jumala on kaikessa, mutta kaikki ei ole Jumalaa. Jumala kärsii ja iloitsee yhdessä luotujensa kanssa. Me tulemme maasta ja palaamme siihen. Tuonpuoleisuus ja tämänpuoleisuus kietoutuvat yhteen.

— suuri herrautensa maassa on ja taivaassa. (SV 279:29)

Kevätillan yllä tuuli hiljaa kulkee. Kauneutta tulvien luonto syliin sulkee.

— Luoja pukee luoduilleen puvun puhtaan, uuden.

Valo viipyy mailla, kutsuu ruohon kukkaan. — (SV 289:1, 2, 4)

Takana aavikon ja vuorten janoisten, saartavien tulvavetten tuolla puolen, yöhöni kuiskaan voimattoman rukouksen: Sinä tiedät kaiken, elän taikka kuolen. — (SV 312:2)

Jumalan läsnäolo tässä maailmassa on ihmisille nähtävissä olevaa herrautta, mutta tuonpuoleisesta ei tiedetä. Jumalan vaikutus koetaan kuitenkin suurena sekä tämänpuoleisessa että tuonpuoleisessa, maassa ja taivaassa. Jumalan läsnäoloa ja vaikutusta luomakunnassa kuvataan luonnon kauneuden ja ihmeiden kautta, joita ihminen saa ihastella. Jumalan intiimi läsnäolo kaikessa luodussaan, mutta samalla sen tuolla puolen oleminen, on esillä näissä virren säkeissä. Virsien kuvakieli on vivahteikasta ja kaunista ja tuo mystiikan ulottuvuuden virsiin. Ihminen on virsien sanoissa tässä maailmassa keskellä luomakunnan ihmeitä ja samalla oman sielunsa maisemassa Jumalan edessä.

¹⁵⁹ Kainulainen 2007b, 118.

¹⁶⁰ McFague 2008, 63.

Lisävihkon virret sisältävät runsaasti symbolisia kielikuvia. Vertauskuvien ja runon kieli on uskon äidinkieltä. Luonnonilmiöiden katsotaan välittävän kokemusta siitä, miten perimmäinen mysteeri – Jumala – on niissä läsnä ja näyttäytyy.¹⁶¹ Todellisuuden luotaamattomuutta kunnioittavaa runollista kieltä suosiva mystiikan teologia korostaa, että todellisuuden mysteeriluonnetta voi yrittää lähestyä monin tavoin, mutta viime kädessä perimmäistä salaisuutta eli Jumalaa ei voi vangita määritelmiin.¹⁶² Viisausteologia suosii runollista kieltä, joka kunnioittaa Jumalan mysteeriä.¹⁶³

– Anna hiljaisuutta meihin asumaan, pyhytysi tunto päälle maan. (SV 304:4)

Salaisuutta Jumalan, käsin aroin kosketan. – (SV 285:7)

Jumalan läsnäoloa luomakunnassa käsittelevissä sanoituksissa voi aistia mystiikan teologialle tunnusomaista kaunista, runollista ilmaisua, jossa tulee esiin pyhyiden tunto maan päällä, vaikka lisävihkon virsissä luontosymboliikkaa käytetäänkin runsaimmin kuvaamaan ihmisen sielun tilaa ja ihmisen vaellusta tässä maailmassa. Kun virsissä Jumalasta puhutaan salaisuutena, jota ihminen arkana lähestyy, tai kun runkoillaan Jumalalta sisäistä hiljaisuutta, jonka voi tulkita ihmiselle pyhän kokemuksen tuovaksi kyvyksi kuunnella ja pysähtyä esimerkiksi luomakunnassa ja luonnossa välittyvän Jumalan ihmeen ja salaisuuden äärellä, nähdään tässä yhtymäkohta mystiikan teologian korostuksiin.

4.5 Sorrettu luomakunta Jumalan edessä

Lisävihkon virsissä ei suoraan puhuta maailmasta Jumalan ruumiina, mutta nostan kuitenkin ruumiillisuuden teeman esille luonnon itseisarvon ja pelastuksen näkökulmasta. Kristillisen pelastuskäsityksen tulkinta on kirkossamme edelleen hyvin yksilökeskeinen ja, kuten olen aiemmin tuonut esille, Siionin virsissä korostuu yksilön henkilökohtainen uskonelämä ja pelastus. Raamattu ja varhaiskirkon teologioiden ajattelut antavat kuitenkin mahdollisuuksia laajentaa pelastuskäsitystä kohti yhteisöllisempää ja kosmisempaa tulkintaa, niin että pelastuksella on vaikutuksia jo tämänpuoleisessa elämässä ja pelastuksen piiriin kuuluu esimerkiksi koko luomakunnan hyvinvointi – unohtamatta samalla pelastuksen syvästi henkilökohtaista ulottuvuutta. Or-

¹⁶¹ Veikkola 2007, 37.

¹⁶² Kainulainen 2007b, 112–113.

¹⁶³ Sipiläinen 2007b, 109.

todoksisessa perinteessä on puhuttu kaiken luodun pyhydestä. Eläimillä, kasveilla, kaikilla olioilla ja kaikella aineellisella on olemuksessaan yhteys Luojaansa. Ortodoksisessa ajattelussa korostuu yhteenkuuluvuus, jolla on eettisiä vaikutuksia. Luonto ei ole vain omaisuutta ihmisen käytettäväksi.¹⁶⁴ Tähän liittyviä Jumalan läsnäoloa luomakunnassa käsitteleviä virsiä olen esitellyt edellä.

Lisävihkosta löytyy virren säkeitä, jotka varsinaisesti puhuvat yksilön uskonkilvoituksesta, mutta, joita on ekoteologisesti mielenkiintoista tarkastella niin, että sanoituksen symboliikka ja armon kaipaus laajennetaan koskemaan luomakuntaa. Tällaisen – ehkä hieman uskaliaankin – näkökulman laajennuksen luomakunnan armonikävään olen nostanut esille esimerkiksi virsien 268 ja 290 pohjalta täysin tietoisena siitä, että virret puhuvat varsinaisesti ihmisen armonikävästä. Kukka-Maaria Kalpio on pro gradu -tutkielmassaan tarkastellut näitä virsiä ihmisen näkökulmasta ja todennut, että ihminen on lapsen asemassa suhteessa Jumalaan. Jumala on Isä ja Luoja, kaiken antaja. Ihminen kuvataan Kalpion mukaan vaivaisuutta ja voimattomuutta korostaen pieneksi, heikoksi ja köyhäksi. Ihminen on köyhistä köyhin, köyhä pyytjä, ihmisen ääni on köyhän ääni, joka tunnustaa, ettei ihminen ole ilman Jumalaa mitään eikä ihmisellä ole mitään ilman Jumalaa. Kalpio tulkitsee herännäisyyden korostuksen mukaisesti ihmisen olevan armon kerjääjä, joka luottaen tarrautuu Jumalan lupaukseen kuulla ihmisen pyynnöt.¹⁶⁵

– – Huomaatko kolkutusta köyhistä köyhimmän, kuuletko anomusta myös armon kerjääjän! (SV 268:1)

– – Nyt kuule köyhän ääni, kun eteen armoistuimen kumarrun, painan pääni. (SV 290:10)

Ihminen huokaa näissä virren sanoissa Jumalan puoleen ja kerjää armoa. Kun näiden virren säkeiden sisältöä laajennetaan luomakuntaan, luonnon voisi ymmärtää niin sanotusti uutena köyhänä, jonka köyhyys johtuu ihmisen luontoon kohdistamasta riistosta. Ihminen on köyhdyttänyt luonnon monimuotoisuutta riistäessään ja tuhotessaan luontoa tavoitellessaan omaa hyötyään. Sallie McFaguen näkemyksiä maailmasta Jumalan ruumiina mukailten voi ajatella luonnon köyhydessä olevan kyse ruumiillisesta köyhydestä. Eli ihminen on köyhdyttänyt riistollaan Jumalan ruumista, maailmaa. Erityisesti vapautuksen teologiassa ympäristökriisin on nähty olevan yh-

¹⁶⁴ Kainulainen 2007b, 116–117.

¹⁶⁵ Kalpio 2008, 69.

teydessä sosiaaliseen epäoikeudenmukaisuuteen ja tulkittu luonnon pelastaminen ihmisen tuhoavalta käyttäytymiseltä osaksi vapautuksen prosessia.¹⁶⁶ Ihmisen riistämällä, köyhällä luonnolla on itseisarvo, ja kun ajatellaan vapautuksen teologiassa esiin tuodulla tavalla Jumalan rajattoman rakkauden suuntautuvan erityisesti sorrettiin, tämän voi katsoa koskevan myös sorrettua luomakuntaa.¹⁶⁷ Ihmisen riistämä luonto voisi siis huutaa armoa ihmisen riiston keskellä. Kun McFaguen tulkintaa maailmasta Jumalan ruumiina johdetaan vielä eteenpäin, voidaan ajatella, että kun luonto kärsii, Jumala kärsii. Tästä avautuu mielenkiintoinen näkökulma Lutherin ristinteologiaan, jossa Jumala on läsnä ihmisen kärsimyksessä. Ihminen osana luomakuntaa joutuu oman luontoa tuhoavan toimintansa seurauksena itsekin kärsijäksi. Jumala, luomakunta ja luodut, ihminen mukaan luettuna, ovat tästäkin näkökulmasta tiiviisti yhteydessä toisiinsa.

5 IHMISEN ASEMA LUOMAKUNNASSA

5.1 Teologiset peruskäsitteet ihmisen asemasta luomakunnassa

Ekoteologia on syntynyt pohtimaan ihmisen paikkaa luomakunnassa. Tämän vuoksi ekoteologisen näkökulman kannalta on olennaista tarkastella lisävihkon Siionin virsissä välittyvää kuvaa ihmisen asemasta luomakunnassa. Vanhan testamentin luomiskertomuksissa välittyy kuva maailmasta ja ihmisen paikasta maailmassa.¹⁶⁸ Kristillisen uskon mukaan jokainen ihminen Jumalan omaksi kuvakseen luomana, ainutlaatuisena persoonana kykenee ilmaisemaan itseään, kuulee Jumalan äänen ja voi olla moraalisisä vastuussa lähimmäisestään, mikä kumpuaa ihmisen jumalayhteydestä. Ihminen on sekä vapaa, autonominen olento että Jumalasta ehdottoman riippuvainen elävä sielu, hengen ja ruumiin erottamaton ykseys. Jokaisella ihmisellä on myös varjonsa, pimeä puolensa, joka on seurausta ihmisen syntiinlankeemuksesta eli epäuskosta ja kapinallisesta pyrkimyksestä irrottautua Jumalasta. Ihminen on rajallinen, kärsivä, viallinen ja katoava olento, joka ei voi olla oma pelastajansa ja jonka ei tarvitse olla oma tuomarinsa. Jokainen on saanut ihmisarvonsa luomisessa eikä siten voi menettää ihmisarvoaan tekojensa kautta.¹⁶⁹

¹⁶⁶ Veikkola 2007, 38–39.

¹⁶⁷ Sipiläinen 2007b, 109.

¹⁶⁸ Paarma 2007, 252.

¹⁶⁹ Lindqvist 1997, 31–34.

Lisävihkon Siionin virsissä välittyvää käsitystä ihmisen asemasta luomakunnassa tarkastelen luomisessa määräytyneen ihmisen ja Jumalan suhteen kautta. Jumala puhalsi elämän hengen niin eläimiin kuin maan tomusta luotuun ihmiseen. Ihminen luotiin Jumalan kuvaksi.¹⁷⁰ Ihminen ei ole luomakunnan yläpuolella vaan osa luontoa ja vastuussa Jumalalle siitä, miten luontoa kohtelee. Ihmisen tulisi osata elää vuorovaikutuksessa luonnon kanssa.¹⁷¹

5.2 Maan tomusta luotu kurja ihminen

Ihminen Jumalan kuvaksi luotuna on tarkoitettu vuoropuheluun ja yhteyteen koko maailman Luojan kanssa. Ihminen on vastuullinen Jumalan edessä, mistä ihmisen sisimmässä oleva käsitys oikeasta ja väärästä on yksi osoitus.¹⁷² Lisävihkon virsissä on vahvasti esillä ihmisen suhde Jumalaan. Luomiskuskoa käsittelevässä kappaleessa toin esille, että Siionin virret tarjoaisivat runsaasti aineistoa tarkastella Jumalan ihmiseen kohdistamaa huolenpitoa kristillisen jumalakäsityksen toisen uskonkappaleen eli Jeesuksen tuoman sovituksen valossa, mutta ekoteologisen tarkastelukulman vuoksi keskityn ensimmäisen uskonkappaleen eli luomisen, Luojan, luotujen ja luomakunnan teemoihin. Näin ollen painotan myös virsien analyysissä ihmisen jumalasuhteen selvittämisessä Luojan ja luodun välistä suhdetta.

Maasta meidät muovattiin, kiitos Herran, teki niin. – – (SV 299:3)

Siionin virsissä, kuten tästäkin virren säkeestä on selkeästi nähtävissä, ihminen on Jumalan maan tomusta luoma. Jumala on Herra, Luoja, jolle ihminen osoittaa kiitollisuutensa elämästään ja myös kaikesta muusta luomakunnan elämästä.

Ainoastaan lisävihkon virressä 262 sanoitus on osin aseteltu niin, että Jumala puhuttelee ihmistä.

Siis käskyt tarkoin tallenna ja tutki aina niitä! Vain minä olen Jumala, minua kuule, kiitä ja torju toiset jumalat: ne pettävät, ne kaatuvat. Vain yksi pysyy, kestää.
– – Myös lepopäivä pyhitä, suo ruumiin, sielun levätä ja kiitä kaiken Luoja.
– – ja käskyistäsi kiittäen lähimmäistäni palvelen. – – (SV 262:2, 3, 6)

¹⁷⁰ Niemelä 2007, 89–94.

¹⁷¹ Webster 2000, 420; Lempiäinen 2006a, 243.

¹⁷² Paarma 2007, 252.

Jumala kehottaa virressä ihmistä käskyjen noudattamiseen, kiitokseen ja lähimmäisen palveluun. Luominen on Jumalan teko ja ihminen on alisteisessa asemassa suhteessa Jumalaan siinä mielessä, että Jumala on yksi ja myös ihmisen Luoja ja antanut ihmiselle elämää ylläpitävät käskyt. Jumala on määrittänyt ihmisen aseman. Ihmisen tulee kiittää Jumalaa ja täyttää Jumalalta saatu tehtävä. Lähimmäisen palvelun voi tulkita niin, että myös luomakuntaa on kohdeltava kuin lähimmäistä. Rakkauden kaksoiskäsky, rakasta Jumalaa yli kaiken ja lähimmäistä niin kuin itseäsi, sulkee sisäänsä koko luomakunnan. Ihmisen hallintavalta ei merkitse rajoittamatonta valtaa yli luomakunnan vaan toimimista taloudenhoitajana, joka huolehtii luomakunnasta siten kuin Jumala siitä huolehtisi. Ihmisen tehtävä on vastuullisena tilanhoitajana viljellä ja varjella luomakuntaa ja viljely ja varjelu pitävät sisällään kunnioituksen ja huolenpidon.¹⁷³

Lisävihkon virsissä subjektina on ihminen lukuun ottamatta virttä 262. Ihminen ruokoilee Jumalaa, ihminen ikävöi ja kaipaa, kiittää ja ylistää, tunnustaa pienuutensa ja heikkoutensa ja etsii yhteyttä Jumalaan.

– – Luotamme lupaukseen ja armoon valtavaan, kätesi johdatukseen me jääme kulkemaan. (SV 268:2)

Herrani, käsiisi kuormani lasken, eilisen murheet ja myös huomisen. Lahjoita yön lepo armollinen! (SV 293:4)

Herra, siunaa kotia, siunaa perhettäni. Varjele nyt vaaroista koko elämäni. (SV 295:1)

Lisävihkon virsien ihminen luottaa Jumalan lupaukseen huolenpidosta ja pelastuksesta sekä Jumalan ihmistä kohtaan tuntemaan armoon. Ihmisen koko elämä on Jumalan johdatuksessa ja virsien säkeiden sanomassa luotetaan siihen, että ihminen voi laskea huolensa ja murheensa Jumalan kannettaviksi. Jumala on tehnyt liiton ihmisten kanssa ja Jumalan armon ja johdatuksen varassa ihmiset saavat kulkea. Jumala suojelee ja ohjaa ihmistä ja ihminen turvaa Jumalaan kaikissa elämänsä vaiheissa, myös kuoleman edessä.

Lisävihkon virsissä ihminen tunnustaa ahdistuksensa ja olevansa eksyksissä maailmassa, mutta turvaa kuitenkin yksin Jumalaan.

¹⁷³ Kainulainen 2007b, 119; Sipiläinen 2007b, 102.

Jumalani, Jumalani, öin ja päivin vaikeroin. Ahdistus on vieraanani. --
Jumalani, Jumalani, minä olen mato maan. -- (SV 265:2, 3)

Minä vaivainen, vain mato matkamies maan, monet vaellan vaikeat retket. --
(SV 281:1)

Ah, kyllä Herra tietää sen: On vaivainen ja kurja ihmisparka. Hän puhkee kukkaan
aamulla, vaan ehtoolla jo kuihtuu kukka arka. -- (SV 283:4)

Siionin virsien ihminen kokee syvää huonouden ja kelpaamattomuuden tunnetta ja vertautuu maan matoon, on vaivainen ja kurja ihmisparka. Tämä on herännäisyydelle ja Siionin virsien teksteille tyypillistä. Kaikin tavoin pyritään korostamaan ihmisen pienuutta Jumalan edessä. Tämän näen sikäli osin ongelmallisena ja jännitteisenä asiana, että tässä tavallaan mitätöidään ihmisen kohdalla Jumalan luomistyön arvo. Uskotaan siihen, että Jumala on luonut ihmisen omaksi kuvakseen ja jokainen ihminen on saanut ihmisarvonsa luomisessa, mutta sitten mitätöidään kuitenkin tämä arvo. Myös Rakkauden kaksoiskäskyn, rakasta Jumalaa yli kaiken ja lähimmäistä niin kuin itseäsi, näkökulmasta voi sanoa, että nämä virren säkeiden sanat eivät ole kovinkaan rakkaudentäyteisiä ihmistä itseään kohtaan. Virsissä halutaan kuitenkin tuoda esiin se, että ihmisen tulee olla Jumalan edessä ja luomakunnassa nöyrällä mielellä. Kristillisen näkemyksen mukaan ihminen ei ole elossa ilman Jumalaa. Ilman Jumalaa ei ihminen ole kuin tyhjä kuori vailla armon kokemuksesta kimmokkeensa saavaa ja muuhun luomakuntaan, ympäristöön ja ihmisiin kohdistuvaa rakkautta. Ilman Jumalaa ei ole elämää eikä rakkaudellisuutta.¹⁷⁴

Ihminen tietää olevansa syntinen ja rikkoneensa Jumalaa ja lähimmäistä vastaan.

Tuomitse, Herra, virheeni kaikki, mieleesi tekoni paina. Rikkonut olen sinua vastaan, myös lähimmäistäni aina.

Armahda, Herra, Kristuksen tähden, anteeksi kurjalle anna! Ei ole muuta toivoa täällä, ellet nyt lastasi kannan. (SV 266:2–3)

Sielua syytöksen raskaus uhkaa, eksyttää kulkijaa rauhattomuus. Kauhista ihmisen ylpeä uhma, järkyttää tyhjyys ja toivottomuus.

Käskyjen vaatimus mieleeni mustaan nostaa vain tuskaisen syyllisyyden. Rakkaus, syntisen ainoa toivo, synnyttää hiljaisen kaipauksen. (SV 271:2–3)

Ihminen tietää tehneensä virheitä sekä pyytää ja odottaa Jumalalta tuomiota, mutta rukoilee samalla Jumalan anteeksiantamusta ja armoa. Ihminen kaipaa kurjana lapsena Jumalan luokse. Ihminen on toivoton ja tuskainen syyllisyyden taakan alla ja uskaltaa vain varovaisesti, hiljaa kaivaten toivomaan, että Jumalan armo ja rakkaus

¹⁷⁴ Salmi 2007, 44.

koskettaisi ja toisi vapautuksen synnin alta. Lisävihkon virsissä ihmisen itsessään tuntema syntisyys ja syyllisyys ovat herännäisyydelle tyypilliseen tapaan selvästi esillä. Tätäkin asetelmaa, kuten edellä ihmisen pohjatonta huonommuuden ja mitätömyyden kokemusta, voi tarkastella kriittisesti. Paarman mukaan syyllisyys on laumauttavaa, se saa pysähtymään, mutta kiitollisuus Jumalan hyviä lahjoja kohtaan sen sijaan saa ihmiset liikkeelle ja herättää ihmisen kunnioittamaan ratkaisuisaan luonnon omaa tasapainoa sekä ylistämään Luojaan hänen lahjoistaan. Luomakunnassa läsnä oleva Jumala tekee luodun osalliseksi pyhydestään. Ihminen suhtautuu pyhään kunnioituksen, ihmettelyn ja myös pelon tuntein.¹⁷⁵

Filosofian tohtori, aatehistorioitsija Maria Suutalan mukaan jo Runeberg on syyttänyt herännäisyyttä synkkyudesta ja maailmakielteisyydestä. Suutala katsoo kuitenkin, että nykyisen kulutusyhteiskunnan keskellä herännäisyydessä on mahdollista nähdä muutakin kuin runebergiläisen kritiikin aihetta, nimittäin vaatimattomuus ja nöyryys luomakunnan ja Jumalan edessä.¹⁷⁶ Eleniuksen mukaan heränneiden elämäntavoissa ja ihanteissa on aina ollut tiettyä yksinkertaisuutta. Herännäisyydessä katsotaan, että yksinkertaista, moraalisesti kunnioitettavaa elämäntapaa noudattaa ihminen, joka luontoa ja lähimmäistä armahtaen välttää tarpeetonta kerskaa ja kulutusta ja tyytyy vähään.¹⁷⁷ Tämä on yksi merkittävä näkökulma siihen, kuinka Siionin virsien esimerkin mukainen nöyrä, yksinkertaiseen elämäntapaan pyrkivä ihminen voi ekoteologisesti tarkastellen olla merkittävässä asemassa ihmisen kestävän kehityksen mukaisen paikan löytymisessä luomakunnassa suhteessa Luojaan ja toisiin luotuihin.

5.3 Ihminen veisaa kiitoksen ja ylistyksen Luojaalle

Tarkasteltaessa lisävihkon virsiä siitä näkökulmasta, miten ihminen suhtautuu Jumalaan Luojana, voidaan löytää kiinnostava luomisteologinen lähestymistapa virsien sisältöön. Luterilaisen musiikin teologian perusväittämän mukaan musiikki ei ole ihmisen aikaansaannos, vaan Jumalan luomislahja. Lutherin mukaan musiikki on luotu yhdessä muun luomakunnan kanssa. Musiikki kuuluu Jumalan luomaan aineelliseen todellisuuteen ja Jumala toimii musiikin välityksellä. Lutherin ristin teologia

¹⁷⁵ Paarma 2008, 6.

¹⁷⁶ Suutala 2007, 124–127.

¹⁷⁷ Elenius 1996, 72.

tulee esiin myös tässä musiikkia koskevassa ajatuksessa, että Jumala on läsnä siellä, mikä ihmisestä näyttää vähiten Jumalalta eli materiassa ja aineellisessa todellisuudessa. Musiikki kuuluu siihen luotuun, jota Jumala sanoi hyväksi. Musiikkiin liittyy siis voimakas luomisteologinen korostus. Virsi, juhlavaan runoasuun puettu kristillisen uskon ajatus, jota kannattelee sävelmä, on Jumalan hyviin luomislahjoihin kuuluvaa musiikkia.¹⁷⁸

Vanhassa testamentissa, etenkin ylistyspsalmeissa, toistuu se, että luodut kiittävät ja ylistävät Luojaansa laulaen ja soittaen.¹⁷⁹ Prosessiteologian näkemyksen mukaan Jumala haluaa edistää luoduissaan iloa ja elämän täyttymystä ja houkuttaa luotujaan kohti yhä suurempaa iloa, harmoniaa, moninaisuutta ja kauneutta.¹⁸⁰ Ihmisen luonnollisia reaktioita sakramentaalisen todellisuuden äärellä ovat ihmettely, kunnioitus ja ylistys. Ihminen tuntee olevansa osallinen itseään suuremmasta todellisuudesta.¹⁸¹ Tarkasteltaessa kiitosta, ylistystä, iloa, riemua ja onnea Siionin virsissä, voidaan tehdä jako sen mukaan, kenelle kiitos osoitetaan ja missä roolissa kiitoksen kohde virsien sanoissa esiintyy. Kiitos voidaan osoittaa Jumalalle Luojana, elämän antajana ja ylläpitäjänä, huolehtijana tai pelastajana, isänä tai Kristukselle syntisen ystävänä, pelastajana ja armon tuojana tai Pyhälle Hengelle.¹⁸² Kiitoksen, ylistyksen, ilon, riemun ja onnen teemoja käsitteleviä virsiä on 28 lisävihkon 53 virrestä ja säkeistöjä 52 247:sta. Olen koonnut taulukkoon nämä virret teemoittain kohteen mukaan (taulukko 1).

¹⁷⁸ Elenius 1996, 35–36.

¹⁷⁹ Sariola 2003, 14–19.

¹⁸⁰ Sipiläinen 2007b, 104–105.

¹⁸¹ Veikkola 2007, 37.

¹⁸² Hautala 2005; 82.

Taulukko 1

Lisävihkon Siionin virsissä ihmisen veisaama kiitos, ylistys, ilo, riemu ja onni osoitettuna Jumalalle Luojana ja Jumalalle pelastajana sekä Kristukselle ja Pyhälle kolminaisuudelle ja muussa yhteydessä esiintyvänä. Ekoteologiseen näkökulmaan liittyvät selkeimmin kiitos, ylistys, ilo, riemu ja onni osoitettuna Jumalalle Luojana, elämän antajana, ylläpitäjänä ja huolehtijana (tummennetulla taustalla).

Teema/ Kohde	Kiitos	Ylistys	Ilo	Riemu	Onni	Yhteensä teemoja esiintyy
Jumalalle Luojana, elämän antajana ja ylläpitäjänä, huolehtijana	262:3,6 279:1,3 282:5 283:1,6 284:1 289:3 292:1 293:5 299:3 301:3 303:5,6 304:1-4 312:4	279:1 283:1 290:1 299:1 301:1	279:1 284:1	277:10 279:4 283:6	290:6	15 virressä 27 säkeistössä
Jumalalle pelastajana	278:4 282:6,7		277:1 278:6,7 292:2	278:3,6,7 282:7		4 virressä 10 säkeistössä
Kristukselle	267:4		285:6	276:3 313:1		4 virressä 4 säkeistössä
Isälle, Pojalle ja Pyhälle hengelle	264:7 281:3 284:4		284:4			3 virressä 3 säkeistössä
Muu	274:3(en osaa kiittää) 292:3 (haihtuvaan maalliseen kauneuteen liittyvä)		274:1 295:3 311:1,2 (puuttuva ilo, ilon kaipuu) 281:1,3 (maallinen ilo ei kestä, taivaallinen ilo loppumaton)	262:6 288:2 (riemuun ikävöinti)	285:1 (saavuttamaton onni)	8 virttä 11 säkeistöä

Taulukosta, jossa esiintyvistä virsistä on alla katkelmia, tulee selkeästi esille se, että lisävihkon Siionin virsissä tai virsien säkeistöissä, joissa käsitellään iloon, kiitokseen, riemuun, ylistykseen ja onnellisuuteen liittyviä aiheita, on kohteena useimmin Jumala Luojana, elämän antajana ja ylläpitäjänä ja luoduistaan huolehtija. Ekoteologisen näkökulman kannalta tämä selkeästi ensimmäiseen uskonkappaleeseen liittyvä asetelma on mielenkiintoinen ja innostava.

Herraa hyvää kiittäkää, iloiten ylistäkää, luodut kaikki laulakaa Luojan suurta kunniaa! (SV 279:1)

Kiitos rakkaimmista, kodin turvasta, elämämme joka vaiheesta. --

Kiitos ystäväistä, joilta avun saan. Auta kiitos ääneen lausumaan. Anna, Herra, kiittää arkityöstämme. Siunaa joka päivä leipämme.

Kiitos, Isä taivaan, että rukoilla voimme oman kielen sanoilla. Kiitos isänmaasta, vapaudesta, josta saamme täällä nauttia. (SV 304:1-3)

Ihminen veisaa kiitollisena ja iloiten ylistystä Luojalle ja kehottaa kaikkia luotuja, koko luomakuntaa yhtymään ylistykseen. Ihminen on osana luomakuntaa saanut elämän ja kaiken elämässään Jumalalta. Siionin virsien ihminen on syvästi kiitollinen kaikista Luojan lahjoista. Ylistysveisuuseen yhdistyy samalla nöyrä rukous Jumalalle siitä, että Jumala auttaisi ihmistä huomaamaan kiitoksen aiheet ja myös ääneen kiittämään Luojaa. Siionin virsien ihmisen heikkous ja pienuus tulee tässäkin esille. Herännäisyydessä pidetään kaikkea ihmisen niin sanottua omavoimaisuutta paheksuttavana ja vältettävänä asiana, mikä tulee esille tässä myös siinä, että vaikka ihminen kiittää ja ylistää Luojaa, ei hän osaa sitäkään tehdä kuitenkaan ilman Luojan apua. Lisävihkon virsien ihmisen ylistys ei ole ylpeää ja riehakasta, vaan nöyrää kiitollisuutta ja rukousta, että Jumala joka päivä muistaisi ja siunaisi ihmistä.

Edellä tekemäni virsien luokittelu tuo esille myös sen kiitokseen ja iloon liittyvän herännäisyydelle ominaisen piirteen, että ilman Jumalaa ja Jumalan armoa ihmiseltä puuttuu ilo ja ihminen kaipaa ja ikävöi taivaalliseen iloon.

-- Mistä löytäisin kerran hiukan iloa siihen, mitä teen? --

Ikävissään nyt veisaa ilman toivoa orja Baabelin, vaikka apua ei saa, eikä näy tietä, laulaa kuitenkin. Virsi Siionin riittää, kelpaa armosta edes vilaus. Vielä en osaa kiittää, sydämeistä kun nousee valitus. Kyllä syntinenkin veisata saa, huutaa avuksensa Vapahtajaa, siksi laulan ja siksi veisaan. (SV 274:1, 3)

Arkipäivän harmauteen usein uppoamme. Anna ilo sydämeen, ole toivonamme. Lähellesi ikävöin, ole läsnä päivin, öin, hyvä Jumalamme. (SV 295:3)

Lisävihkon virsissä ihminen rukoilee luotuna, syntiin langenneena Vapahtajaa avukseen. Ihminen kyselee toivottomana ja syntisenä, mistä löytäisi iloa arkiseen elämäänsä, mutta samalla, vaikka valittaen, uskoo kuitenkin, että hänellä on oikeus syntisenäkin veisaten huutaa pelastajaa avukseen. Ihminen tuntuu saavan lohtua jo virrestäkin ja veisuusta ja ikävöiden kerjää edes armon vilahdusta elämäänsä. Jumala on hyvä ja ihminen ikävöi Jumalan läheisyyteen ja iloon.

Psalmeihin pohjautuvat virret

Lisävihkon virsistä kuusi pohjautuu psalmeihin (taulukko 2). Kaikki psalmeihin pohjautuvat virret pitävät sisällään edellä kuvattuja ilon ja kiitoksen teemoja ja kohteena on Jumala selkeimmin Luojana, elämän antajana ja huolehtijana.

Taulukko 2

Lisävihkossa esiintyvät psalmeihin pohjautuvat virret.

Siionin virsi	Psalmi
277 Oi Herra, ilo suuri	116 Herra on avuttomien auttaja
278 Suo, Herra, mun sinuhun uskaltaa	16 Herra pitää palvelijastaan huolen
279 Herraa hyvää kiittäkää	150 Ylistäkää kaikin soittimin Herraa!
282 Sinuhun turvaan, Jumala	71 Vanhuksen rukous
283 Ylistä Herraa, sieluni	103 Herran armo on suuri
284 Halleluja! Iloisin äänin	117 Kaikki kansat, ylistäkää Herraa!

Raamatussa, varsinkin Vanhassa testamentissa, puhutaan luomakunnasta paljon enemmän kuin on totuttu havainnoimaan. Monet tärkeimmistä luomakuntateksteistä ovat Psalmien kirjassa. Ympäristöä, maata tai luomakuntaa laajassa mittakaavassa käsittelevät psalmit poikkeavat hyvinkin paljon toisistaan, mutta ne ovat kaikki perusviritykseltään ylistyslauluja. Joitakin merkittäviä luomiskuvauksia on tosin myös valituspsalmien hymnisissä eli ylistävissä jaksoissa. Ylistyksen kohteena on Jumala. Psalmikirjallisuudessa ihminen puhuu Jumalalle ja Jumalan edessä ylistäen Jumalaa hänen hyvistä teoista. Vanhan testamentin muissa osissa muun muassa pedoista puhutaan yleensä vihamielisinä, mutta psalmeissa niin pedot kuin tuhoisat luonnonilmiötkin ovat lähinnä ylistyksen aiheita. Ylistyslaulujen eetos on läsnä luomiskertomuksissa ja syntikertomuksissa tulee esiin todellisuuden rikkoutunut, raadollinen kuva. Psalmien maailmankuva ylistää luomakunnan perimmäistä, hyvää luonnetta. Maan piirissä näkyy psalmien mukaan Jumalan toiminta ja Jumalan kunnia, johon tulee suhtautua pyhällä pelolla. Maa on Jumalan huolenpidon kohde, se reagoi, pu-

huttelee ihmistä ja ylistää Luojaansa. Ylistyslauluina maan laulut kutsuvat hämmästelämään sen suurenmoisuutta ja riemuitsemaan yhdessä kaikkien luotujen kanssa.¹⁸³

Oi Herra, ilo suuri, kun kuulet huutoni, puoleeni käännyt juuri mun rukoillessani.
Näin Herra vaivaiselle on aivan laupias, sielulle murheiselle on aina armias.
(SV 277:1, 5)

Virressä 277 korostuu pohjana olevan psalmin 116 mukaisesti Jumalan huolenpito ihmiskeskeisenä eikä puhuta koko luomakunnan, maan hyvinvointiin tähtäävästä toiminnasta. Herännäisjohtaja Paavo Ruotsalainen (1777–1852) sanoi tätä virttä voitonvirrekseen. Kertomuksen mukaan hän veisasi tätä virttä nuorena perheenisänä petäjikkökankaalla, kun hän huomasi vielä saavansa ”oravalta lainaa” eli pettua leipäjauhojen lisäksi.¹⁸⁴ Virren säkeissä on selkeästi esillä ylistys ja kiitollisuus. Ihminen on iloinen ja kiitollinen Jumalalle tämän kuullessa ihmisen murheellisen sielun huudon ja rukouksen. Ihminen on vaivainen, jolle Jumala on laupias.

Oi, Herra on aarteeni ainoa, on perintöosani taivaassa, on siitä jo riemuni suuri. Soi ihanan maan mulle arpani, ja kirkkaana kunniankruununi jo toivossa välkkyvi juuri.
(SV 278:3)

Virressä 278 korostuu ihmisen sielunpelastukseen tähtäävä Jumalan toiminta. Ihminen riemuitsee taivaallisesta perintöosastaan eli Herran armossaan tuomasta pelastuksesta. Ihminen laskee toivonsa tämän varaan. Virsitutkija Tauno Väinölän mukaan tässä ruotsalaisen runoilijapiispa Haqvin Spegelin vuonna 1688 sanoittamassa virressä on kaikua Uuden testamentin ensimmäisessä Pietarin kirjeessä mainitusta perinnöstä, joka on taivaassa varattuna ihmisille.¹⁸⁵ Virren pohjana olevassa psalmissa 16 ylistetään Herraa myös kaiken hyvän, ihanan maan, ruuan ja juoman antajana eli Jumalan luomisuskoon liittyvää huolenpitoa: ”Herra, sinä olet minun perintöosani, sinulta saan ruokani, juomani, sinun kädessä on minun arpani. Ihana maa on tullut osakseni, kaunis perintö on minulle annettu.” (Ps. 16: 5–6)

Psalmeihin pohjautuvat virret ovat vanhoja. Viisi lisävihkossa olevista virsistä on ilmestynyt jo vuoden 1701 virsikirjassa. Tällöin on vaikuttanut sanoituksiin pietismin yksilökeskeistä hengellisyyttä ja Kristuksen pelastustyötä korostava suuntaus, mikä näkyy juuri esimerkiksi Siionin virsien pohjana olleessa Ruotsin herrnhutilaisten

¹⁸³ Hyttinen 2007, 96–110.

¹⁸⁴ Väinölä 2008, 379.

¹⁸⁵ Väinölä 2008, 376.

Sions sånger -laulukokoelmassa.¹⁸⁶ Näkisin, että tämä selittää osaltaan, miksi ensimmäiseen uskonkappaleeseen liittyvät teemat eivät välttämättä ole sellaisinaan siirtyneet psalmeista virsiin.

Virsi 279, *Herraa hyvää kiittäkää*, on ylistysvirsi, kiitosvirsistä ehkä rakastetuimpia.¹⁸⁷

Herraa hyvää kiittäkää, iloiten ylistäkää, luodut kaikki laulakaa Luojan suurta kunniaa!
Kiitos Jumalallemme soikoon sydämeistämme virsin, lauluin, psalttarein, harpuin, hui-
luin, kantelein.
Kaikki, joissa henki on, kiittämään jo tulkohon Herraa hyvää riemulla, halleluja halulla!
(SV 279:1, 3–4)

Tässä virressä tulee kokonaisuudessaan esiin virren pohjana ollut ylistyspsalmi 150. Ensimmäinen uskonkappale, Luoja, luodut ja Jumalan läsnäolo luomakunnassaan, maassa ja taivaassa, on voimallisesti esillä. Virressä toteutuu psalmin kehoitus: ”Kaikki te, joissa on elämän henkäys, ylistäkää Herraa!” Virren säkeissä on vahvasti läsnä ilo, ylistys, kiitos, riemu ja kunnioitus Luojaa, kaiken elämän antajaa kohtaan. Musiikin luomisteologinen korostus on tässä sikälikin voimakkaasti esillä, että soittaen ja laulaen kiitetään Jumalaa. Pelkkien sanojen perusteella voisi tunnelmaa kuvata jopa riehakkaaksi, mutta kun heränneet veisaavat tätä virttä, on tunnelma juhlallinen, nöyrä ja levollisen jyhkeän riemullinen. Virsi 279 on heränneille tärkeä ja erityisen paljon veisattu virsi. Perinteisesti esimerkiksi vuotuiset herättäjäjuhlat päätetään tähän virteeseen.

Psalmiin 71 pohjautuva Virsi 282, *Sinuhun turvaan Jumala*, oli myös Paavo Ruotsalaisen mielivirsiä ja virttä kutsutaankin Paavon virreksi.¹⁸⁸

– – Kun pelastit ja opetit jo varhain nuoruudessa, myös varjele ja suojele heikossa vanhuudessa.
Ken hyvyttäsi milloinkaan voi mitata maan päällä! Sen tahdon muistaa ainiaan ja kiittää siitä täällä. Hyvyytesi, totuutesi nyt sydämeeni paina, niin että myös väkevät työs voin julki tuoda aina. (SV 282:4, 5)

Virressä tulee esille ihmisen kiitos ja luottamus Jumalaan. Jumala pitää ihmisestä huolta syntymästä kuolemaan ja antaa kaiken hyvän maan päällä. Ihminen haluaa

¹⁸⁶ Pajamo & Tuppurainen 2004, 142–143.

¹⁸⁷ Väinölä, 2008, 350.

¹⁸⁸ Väinölä 2008, 279.

kiittää Jumalan hyvistä töistä ja rukoilee Jumalaa hyvydessään ohjaamaan ihmistä kiitokseen. Virsi mukailee selkeästi pohjana olevaa psalmia.

Myös virressä 283 ihmiskeskeisyys ja ihmiseen kohdistuva armo on psalmia noudatellen selkeästi esille.

Ylistä Herraa, sieluni, ja hartaasti sä kiitä nimeänsä. Ah, älä koskaan unhotta sä armoa ja suurta hyvyttänsä, kun päivät, yöt sua Herran työt niin runsahat ain kohtaavat. – – (SV 283:1)

Virren pohjana oleva psalmi kehottaa kaikkia luotuja, Herran palvelijoita, enkeleitä ja yksilön sielua ylistämään Jumalaa. Ihminen kiittää armosta ja Jumalan suuresta hyvydestä ja Herran töistä, jotka ovat läsnä ihmisen jokapäiväisessä elämässä ja myös hengellisessä elämässä. Tämän- ja tuonpuoleisuuden teemat ihmisen elämässä kietoutuvat yhteen virsien sanoituksissa.

Virsi 284, *Halleluja! Iloisin äänin*, on virren pohjana olevaa kahden jakeen mittaista ylistyspsalmia 117 laveampi tuoden sielunpelastuksen teeman säkeistöihin.

Halleluja! Iloisin äänin, kansat, kielet, huutakaa kaikki: Herralle kiitos, kunnia suuri! – –
Iloveisuin ja kiitoslauluin talvet, kesät nyt täyttäkäämme! Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen olkoon kiitos, kuin oli, niin olkoon ikuisesti! (SV 284:1, 4)

Sanomaltaan virsi on ylistystä ja ylistykseen kehotusta, jonka kohteena on Jumala huolehtijana, mutta myös pelastajana ja lisäksi kiitos kohdistetaan Isälle, Pojalle ja Pyhälle Hengelle. Halleluja on riemullinen rukoushuudahdus, alun perin hepreaa ja tarkoittaa kiittäkää Herraa.¹⁸⁹ Tässä virressä, kuten muissakin psalmeihin pohjautuvissa virsissä, ylistyksen kohteena on Jumala. Psalmikirjallisuudessa ja näin myös psalmeihin pohjautuvissa virsissä ihminen puhuu Jumalalle ja Jumalan edessä ylistäen Jumalaa hänen hyvistä teoista. Luojalle kohdistetussa veisatussa kiitoksessa ja ylistyksessä tulee esille ortodoksisen tradition mukaisesti ihmisen asema tai tehtävä Luojan työtoverina ja luomakunnan pappina, jolloin ihminen pukee sanoiksi luomakunnan kiitoksen Luojalleen.¹⁹⁰

¹⁸⁹ Jussila et al. 2004, 91; Teinonen 1999, 127.

¹⁹⁰ Huttunen 2007, 71.

6 IHMISEN TEHTÄVÄ LUOMAKUNNASSA

6.1 Teologiset peruskäsitteet ihmisen tehtävästä luomakunnassa

Luomisessa annetun järjestyksen mukaan ihminen sai tehtävän toimia Jumalan rinnalla ja hänen edustajanaan luomakunnassa. Ihminen on vastuussa Jumalalle toisista ihmisistä ja koko luomakunnasta.¹⁹¹ Ekoteologisen tilanhoitajaetiikan mukaisen näkemyksen mukaan Jumala on uskonut ihmiselle vastuullisen tilanhoitajan tehtävän luomakunnassaan. Tilanhoitajuus ei ole omistamista vaan yhteistoimintaa luonnon kanssa. Matteuksen evankeliumissa esiintyvän Jeesuksen opetuksen mukaan Ihminen tulisi olla lähimmäisten ensimmäinen palvelija:¹⁹² ”Joka tahtoo teidän joukossanne tulla suureksi, se olkoon toisten palvelija, ja joka tahtoo tulla teidän joukossanne ensimmäiseksi, se olkoon toisten orja.” (Matt. 20:25–27) Luojalleen uskollisena taloudenhoitajana ihminen ei etsi omaa hyötyään muun luomakunnan kustannuksella, vaan hänen kutsumuksenaan on elämän ylläpitäminen ja suojeleminen. Sen tulisi ilmetä rakkautena lähimmäisiä kohtaa ja huolenpitona muusta luomakunnasta.¹⁹³ Tällöin Matteuksen evankeliumin kohdan voi ulottaa koskemaan myös ihmisen suhdetta luomakuntaan ja velvoittaa ihmisen olemaan myös luomakunnan ensimmäinen palvelija.

Tilanhoitajaetiikkaan perustuvissa näkemyksissä Raamatun luomiskertomuksen painopiste on ihmisen velvollisuudessa viljellä ja varjella maata. Tilanhoitajaetiikassa suhdetta luontoon heijastetaan koko ajan Raamatun ja teologisen tradition kautta. Pesosen mukaan ajatus ihmisen tilanhoitajuudesta tekee käsitteellisesti ihmisestä luonnosta erillisen olion. Myös jumalakäsityksessä korostuu Jumalan tuonpuoleisuus ja erillisyys sekä ihmisestä että muusta luonnosta. Tämä ekoteologinen suuntaus korostaa ympäristökriisin syynä ihmisen syntisyyttä ja tottelemattomuutta Jumalaa kohtaan. Vastaukseksi kriisiin tarjotaan pysymistä kristillisen perinteen puitteissa, tulkiten Raamattua ja oppia entistä ekologisemmin. Pesonen katsoo tilanhoitajakäsityksen

¹⁹¹ Niemelä 2007, 89–94.

¹⁹² Jussila et al. 2004, 405–406.

¹⁹³ Kirkon ympäristödiplomi 2005, 19.

erilaisine muunnelmineen olevan muun muassa Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa suosittu näkökanta.¹⁹⁴

Lisävihkon Siionin virsissä välittyvää käsitystä ihmisen tehtävästä luomakunnassa tarkastelen aiemmin esiin tuomani emeritusarkkipiispa Jukka Paarma esittämän kahden perussuhteen kautta: ihmisen suhde toisiin ihmisiin ja ihmisen suhde luontoon. Ihmisen tehtäväksi annettiin viljellä maata ja muuta luomakuntaa, mutta samalla myös varjella luomakuntaa – pitää siitä huolta, säilyttää sen elinkelpoisuus, suojella sitä.¹⁹⁵ Ihmisen suhdetta luontoon katsotaan luonnollisen lain näkökulmasta, jonka mukaan ihmisellä on luonnostaan käsitys oikeasta ja väärästä, sillä luomisessa Jumala on kirjoittanut sen ihmisen sydämeen. Palvellessamme luotuja, palvelemme Jumalaa. Kaiken sen, minkä teemme luoduille, teemme myös Jumalalle. Sekä pohjoismaainen luterilainen etiikka että ihmiskunnan yhteinen moraalitaju kiteytyy kultaiseen sääntöön, joka kehottaa meitä tekemään toiselle mitä toivomme itsellemme tehtävän.¹⁹⁶

Kultainen sääntö haastaa meitä ulottamaan sen soveltamisen myös muuhun luomakuntaan. Miten me voimme huolehtia maasta niin, että se kykenee kannattelemaan kaiken luodun elämää. Uskonnon täyttäessä tehtävänsä, se auttaa ihmisiä olemaan tuntevia, armollisia, helliä ja ystävällisiä kaikkea olevaa ja myös toisiaan kohtaan. Silloin maa ei ole enää vain luontoa, vaan luomakunta ja maa ilmaisevat sitä yltäkyläistä energiaa, joka on Jumala.¹⁹⁷ Kainulaisen mukaan kristillisessä ekoteologiassa voimakkaasti korostettua vastuun ja velvollisuuden tunteesta nousevaa luomakunnan varjelemista voimakkaamman motivaation luonnosta huolehtimiselle antavat rakkaus ja syvä yhteenkuuluvuuden tunne kaiken luodun kanssa.¹⁹⁸

Ihminen luotiin rakastamaan, kantamaan vastuuta ja pitämään huolta toisista ihmisistä.¹⁹⁹ Luterilaisen käsityksen mukaan niin työ- kuin yksityiselämässä käytetty järki ja toteutunut rakkaus ovat arjen jumalanpalvelusta. Kristillinen kulttuurievoluutio nojaa ajatukseen siitä, että ihmisellä on kyky tajuta oikea ja väärä. Usko voi muuttaa ihmi-

¹⁹⁴ Pesonen 1999, 17–19.

¹⁹⁵ Paarma 2007, 252–253.

¹⁹⁶ Hytönen 2003, 74.

¹⁹⁷ Sipiläinen 2007b, 104–110.

¹⁹⁸ Kainulainen 2007c, 180.

¹⁹⁹ Paarma 2007, 252.

sen itsekkäät tekonsa lähimmäisenrakkauden pyrkimyksiksi.²⁰⁰ Herännäisyydessä julistuksessa puhutaan yleisemmin Jumalan työstä ja jumalattoman vanhurskauttamisesta ja parannuksesta puhutaan esimerkiksi yhteiskunnalliseen oikeudenmukaisuuteen pyrkimisenä tai lähimmäisestä huolehtimisena.²⁰¹ Luterilaisen uskon mukaisesti herännäisyys opettaa ihmisen pelastumista yksin armosta ja yksin Kristuksen tähden, kristityn vastuuta yhteiskunnasta ja maailmasta sekä yksinkertaista elämäntapaa.²⁰²

6.2 Ihmisen suhde luomakuntaan

6.2.1 Luontosymboliikka ja ihmisen yhteys luontoon

Yksi ekoteologisen näkökulman kannalta mielenkiintoinen ja laaja luomakuntaa ja ihmisen luontoyhteyttä käsittelevä alue on virsissä esiintyvä luontosymboliikka. Ihmisen yhteys luontoon näkyy luonnosta saatujen vertauskuvien rikkaudessa. Raamatut ja virsikirjat ovat täynnä sanallisia, kielellisiä vertauskuvia.²⁰³ Symbolien olemukseen kuuluu moniulotteisuus ja mahdollisuus tulkita ne aikaisemmin totutusta poikkeavasti. Kaikki eivät koe symboleja samalla tavalla. Symbolien avulla voi havainnollistaa ja yksinkertaistaa vaikeitakin asioita, sekä helpottaa niiden omaksumista. Symboli edustaa jotain itseään syvempää. Symboli voi ulkonaisesti muistuttaa sitä, mitä se symboloi, mutta myös täysin poiketa siitä. Usein vertauskuvat hahmottuvatkin vastakohtaisuuksien kautta.²⁰⁴

Luonnossa kaikuvaa luomisen sanaa kuvastavat esimerkiksi joet, tunturit, suot ja metsät, jotka välittävät ihmisille kokemuksia luonnon ja kaikkeuden takana olevasta perimmäisestä todellisuudesta, itse Luojasta. Tämä luonnon sanoma tulisi ottaa oppaaksi luonnossa toimimiseen.²⁰⁵ Todellisuuden luotaamattomuutta kunnioittavaa runollista kieltä suosivan mystiikan teologian vaikuttajan Ivone Gebaran mukaan luonnon tuhoutuminen johtaa myös luonnosta saatavien symbolien käytön tuhoon, kun elinympäristössä ei enää ole luonnon kauneutta ja pyhyyttä.²⁰⁶ Tällainen tilanne

²⁰⁰ Salmi 2007, 46.

²⁰¹ Salomäki 2010, 44.

²⁰² Elenius 1996, 8.

²⁰³ Lempiäinen 2006a, 243.

²⁰⁴ Lempiäinen 2006a, 13–17.

²⁰⁵ Helenius 2007b, 5.

²⁰⁶ Gebara 1999, 197.

on todellisuutta Gebaran kotimantereella Etelä-Amerikassa, mutta onneksi meidän elinympäristössämme voimme ainakin vielä löytää luonnon monimuotoisuuden kauneuden ja ihmeen, vaikka muun muassa avohakkuut ja saastuneet vesistöt ovat myös pohjoisen ihmiselle todellisuutta.

Lisävihkon Siionin virsissä esiintyy erittäin runsaasti luontoon liittyviä ja luonnosta saatuja symboleita ja symboliikkaa. 52 virttä 53:sta sisältää luonnonilmiöihin ja luontoon liittyvää sanastoa. Silmiinpistävää on luontosymbolien runsauden lisäksi niiden monipuolisuus. Etenkin Jaakko Löytyn ja Jouko Ikolan uusimpia lisävihkon virsiä edustavissa sanoituksissa, joita lisävihkossa on yhteensä kahdeksantoista, luontosymbolien käyttö muun muassa kuvaamassa ihmisen vaellusta tässä maailmassa armoa ikävöimässä on taidokasta ja puhuttelevaa. Tästä esimerkkinä Jaakko Löytyn sanoitusta virrestä 312.

Takana aavikon ja vuorten janoisten, saartavien tulvavetten tuolla puolen, yöhöni kuiskaan voimattoman rukouksen: Sinä tiedät kaiken, elän taikka kuolen. Vaikka vaellus on vaivaista, minä vielä jaksan toivoa; olen kahden maan kansalainen.
(SV 312:2)

Tässä maailmassa elämän vaikeuksienkin keskellä vaeltava ihminen luottaa Jumalaan ja siihen, että Jumala on läsnä kaikissa ihmisen elämän vaiheissa ja tietää kaiken. Ihminen myös uskoo tästä maasta siirtyvänsä kerran taivaalliseen isänmaahan. Luontosymboliikassa kietoutuvat kiehtovalla tavalla yhteen tämän- ja tuonpuoleisen ulottuvuudet. Tämä on esillä myös lisävihkon virsissä. Virressä 312 esiintyvistä luontosymboliikkaan liittyvistä sanoista aavikko voidaan ymmärtää autio- tai erämaana, yksinäisyyden paikkana, jolla kulkeminen on kuin elämä arkisena puurtamisena vaila mitään kohokohtia. Vuoret ovat elämän vaikeuksien vertauskuva. Usein vuorta käytetään kristillisessä kielessä kuvaamassa kaikkea, mikä hankaloittaa ihmisen kilvoitusta kohti ikuista elämää.²⁰⁷

Siionin virsien luontosymboliikka noudattaa varsin tarkkaan perinteisiä kristillisiä luontoon liittyviä symboleja ja niiden tulkintaa. Esimerkkinä tällaisesta luontosymboliikasta tuon esille tässä sekä kristillisessä symboliikassa yleisestikin että myös Siionin virsissä suurinta luontosymbolien ryhmää edustavat luonnonilmiöt.²⁰⁸

²⁰⁷ Lempiäinen 2006a, 331–332.

²⁰⁸ Lempiäinen 2006a, 243.

Lisävihkon virsissä selkeästi hallitsevimmin esillä ovat valo ja pimeys, päivä ja yö. 32 virressä 53:sta sanoituksissa on esillä näitä teemoja.

Milloinka, Jumalani, valosi kohotat, lahjoitat toivon kajon, pimeän hajotat? – –
(SV 288:2)

– – On tiemme täynnä varjoja ja taivaanranta musta. Vaan loistaa Kristus, aurinko, kirkkaana keskellämme. – – (SV 311:4)

Kristillisessä symboliikassa pimeys ja yö kuvaavat Jumalan poissaoloa, kuolemaa, pahaa ja paholaista. Valo ja aurinko kuvaavat Jumalaa tai Kristusta ja elämää. Raamatun luomiskertomuksessa valo on kaiken elämän alku ja edellytys sekä Jumalan läsnäolon merkki.²⁰⁹ Nämä merkityssisällöt tulevat esiin myös Siionin virsissä, kuten näissä virsien 288 ja 311 säkeissä, joissa ihminen odottaa pimeyden ja synnin vaivaamaan maailmaan Jumalan valoa ja Kristuksen tuomaa elämää. Luonnonilmiöillä tuodaan konkreettiseksi ihmisen maallisen ja hengellisen elämän ahdinkojen kuvausta. Ihminen voi sekä hengellisen elämänsä kautta tuntea yhteyttä luontoon että toisaalta nähdä luonnossa ja sen ilmiöissä yhteyden omaan elämäänsä. Talven pimeydessä odotetaan kevään valoa ja uuden elämän puhkeamista ja samalla tavalla ihminen voi ahdistuksessaan odottaa helpotuksen valoa elämäänsä.

Luontosymboliikkaan sisältyy myös luonnon ja ihmisen toiminnan välttämätön leikkauskohta, ruoka.²¹⁰ Ihminen elää luonnon antimista. Ruoka on jo sinänsä vertauskuva Jumalan huolenpidosta.

– – Herralta ruuan sekä juoman saamme. – –
Hän luodut kaikki ravinnolla täyttää, näin laupeuttaan lakkaamatta näyttää. – –
(SV 301:1, 2)

– – Voimaksi voimattoman, toivoksi toivottoman tuo leipä arkeemme! (SV 302:4)

Me vielä leivän saamme puhtaana nauttia. Maamiestä, ruokkijaamme, rohkaise, vahvista.

Me syömme, jos vain riittää satoa edelleen. Myös meidät ketjuun liittää se ikaikaiseen.

– – Oi Kristus, ole meille myös taivaan leipänä. – – (SV 300:3, 4, 6)

Lisävihkon virsien ihminen luottaa Jumalan luoduilleen osoittamaan huolenpitoon ja laupeuteen. Jumalan ihmisille suoma ravinto on sekä maallista että hengellistä, ruumiin ja sielun ravintoa. Hengen leipä on usko, jolla Jumala liittyy ihmiseen ja ihmi-

²⁰⁹ Lempiäinen 2006a, 243–244, 354.

²¹⁰ Helenius 2007b, 6.

nen Jumalaan. Puhtaana nautittu leipä on Jumalan sanaa, joka ravitsee ihmistä. Luojan huolenpidon varassa voimaton ja toivoton ihminen tulee ravituksi.

Jeesuksen ruoka oli taivaallisen Isän tahdon täyttäminen. Siihen sisältyi sekä hänen sovitustyönsä että ihmisten kaikinpuolinen auttaminen. Samoin kristilliseen elämään kuuluu se, että ihmiset kantavat toistensa taakkoja. Nälkä ilmaisee ihmisen hengellistä kaipuuta. Joillakin on Herran sanan kuulemisen nälkä, joitakin vaivaa oikeuden nälkä, jota voivat kasvattaa omassa elämässä koetut vääryydet ja yhteiskunnallinen epäoikeudenmukaisuus. Jeesus sanoi olevansa todellinen ruoka, mikä konkretisoituu ehtoollisen leipää ja viiniä nautittaessa. Jumalan sana on sielun ruokaa. Yksittäisistä ruoista on kirkollisena symbolina tärkein leipä, jolla on Raamatussa vahva symbolilataus. Erityisasemassa kirkollisessa elämässä on ehtoollisleipä, Kristuksen ruumis.²¹¹ Vesi, jolla meidät kastetaan sekä leipä ja viini, jotka nautimme ehtoollisessa, edustavat luonnon antimia, joista me elämme samalla, kun ne välittävät meille osallisuuden pelastukseen Kristuksessa. Tähän pelastukseen kytkeytyvään ihmisen asemaan Jumalan kuvana sisältyy luomakunnan viljelemisen ja varjelemisen tehtävä. Kristitty ei harjoita luonnonmystiikkaa eikä samasta luotua ja Luojaa, vaan ymmärtää luonnon tilanhoitajaetiikan mukaisesti ihmiselle uskottuna tehtävänä.²¹²

On leivän side luja keskellä muutosten: me maahan kahlittuja olemme jokainen.
(SV 300:5)

– – Leivän kanssa saa maistaa mullan, sateen ja auringon. (SV 299:2)

Kun pelto leivän lahjoittaa, se lepoon kynnetään. Maa kääntää kylkeään, taas talven jälkeen kasvaa saa. (SV 303:2)

Lisävihkon virsissä luonto ja Jumalan lahjat ja luominen välittyvät ihmisille luonnon antimien kautta ja virsien sanoituksissa tulee vahvasti esille ihmisen yhteys maahan. Vaikka sana leipä sisältää näissäkin virsien 299, 300 ja 303 säkeissä symboliikan ihmisen hengelliseen ravintoon ja Jumalan huolenpitoon sekä ihmisen hengellisestä että maallisesta elämästä, on sanoissa kuitenkin yhteys luomiseen, siihen, että ihminen on maasta luotu ja ihminen ja muu luomakunta ovat vahvasti yhteydessä toisiinsa. Virsissä voi kokea yhteyttä siihen entisaikojen maaseudun herännäisyyden ekofilosofiaan, jota aatehistorioitsija Maria Suutala kuvaa olleen esimerkiksi kotikyläni Nivalan Välikylän miesten olemuksessa, kun he hallayön

²¹¹ Lempiäinen 2006a, 327–328.

²¹² Salmi 2007, 47.

uhatessa viljasatoa polvistuivat pellolle rukoilemaan.²¹³ Maatalousyhteiskunnassa keskeistä oli hengissä pysyminen tuottamalla ruokaa. Aura oli olennainen työväline, maa oli strateginen resurssi. Suomen elinkeinorakenteen muutos maatalousmaasta teollistuneeksi palveluyhteiskunnaksi on ollut läntisen Euroopan nopeinta vuosien 1950–90 aikana. Nykyisessä informaatioyhteiskunnassa perustavoitteena voidaan pitää henkilökohtaista kehittymistä. Luonnon maisema on joutunut väistymään kulttuurimaiseman tieltä.²¹⁴ Virret voivat osaltaan olla pitämässä yllä maasta ja luonnosta vieraantuvien ihmisten yhteyttä luojaansa ja luomakuntaan ja sukupolvien ketjuun, kuten virressä 300: ”Me syömme, jos vain riittää satoa edelleen. Myös meidät ketjuun liittää se ikiaikaiseen.”

6.2.2 Ihminen viljelijänä ja varjelijana

Lisävihkon virsissä käsitys ihmisen tehtävästä luomakunnassa välittyy suhteessa Jumalaan, toisiin ihmisiin ja muihin luotuihin. Lisävihkon virsien ihminen luotuna ja Jumalaan elämän antajana, turvana ja opastajana luottavanakin kyselee kuitenkin Jumalalta paikkaansa ja tehtävänsä maailmassa.

– – Vaan silti Luojaltaamme paikkaamme, arvoamme uudelleen kysymme. (SV 302:1)

– – Näytä meille tehtävämme, näytä veljemme kärsivä, ohjaa ymmärryksen teille, murra tahtomme ylpeä. Herra kuule! Herra kuule! Herra kuule rukouksemme! (SV 306:2)

Vaikka ihminen tietää ja ymmärtää Jumalalta saamansa tehtävän ja paikan tässä maailmassa, ihminen kadottaa maallisen kiireen ja pahuuden keskellä ymmärryksen siitä, mikä oli Luojan alun perin ihmiselle antama asema ja tehtävä. Virsien ihminen kyselee Luojalta paikkaansa ja arvoaan yhä uudelleen. Ihminen pyytää Jumalaa kuulemaan rukouksensa, että Jumala ohjaisi ihmistä oikeaan suuntaan ja auttaisi näkemään maailman hädän ja kärsimyksen ja myös toimimaan kärsimyksen lievittäjänä, luomakunnan ja sen luotujen varjelijana.

Ihminen on tilanhoitajaetiikan mukaisesti saanut tehtäväkseen luomakunnassa viljelyn ja varjelun. Tämä tehtävä on selvästi esillä myös virsissä.

²¹³ Suutala 2007, 126.

²¹⁴ Lajunen 2007, 32–33.

-- On syytä kiitokseen, kun työni, jota teen, tuo leivän jokapäiväisen. (SV 303:5)

-- ja vaivannäköön suostuta hoivaamaan luotujasi. -- (SV 313:3)

Ihminen on kiitollinen Jumalalle siitä, että voi työllään saada maasta leivän, jokapäiväisen ravinnon. Siionin virsien ihminen on sisäistänyt luomisessa Jumalan ihmiselle antaman aseman ja tehtävän ja kiittää Luojaa, mutta joutuu silti rukoilemaan Jumalalta jatkuvaa johdatusta ja apua synnin turmelemana, itsekkäänä ihmisenä, jotta pystyisi täyttämään Jumalalta saadun tehtävän ja hoivaamaan, varjelemaan luomakuntaa ja muita luotuja.

Ihminen rukoilee Jumalaa ja Jeesusta oppaakseen ja voimakseen toimiakseen maailmassa oikein ja lähimmäisiä palvellen.

Herra, arkipäivässämme kutsut meitä työhösi, käytät meidän käsiämme, taitat armoilepääsi. -- (SV 309:2)

Vain hänen rakkaudessaan on toivo, joka kantaa. Se kutsuu työhön tarttumaan, se rohkeutta antaa. Sen turvin jaamme yhdessä kuin Kristus elämämme kuunnellen, käyden vierellä, auttaen käsillämme. (SV 311:3)

Ihminen kokee olevansa kutsuttu toteuttamaan Jumalan ihmiselle antamaa tehtävää arkipäiväisessä elämässä. Usko herättää ihmisessä rakkauden luotuja ja luomakuntaa kohtaan ja ihminen voi Jumalan rakkautta kokiessaan tuntea elämää kantavan toivon, jota voi välittää lähimmäisenrakkaudessa edelleen. Herännäisyydelle ominaisesti ihminen on kuitenkin Jumalalta saamansa tehtävänkin kanssa Jumalan edessä heikkona, pienenä ja syntisenä ja tunnustaa puutteensa ja laiminlyöntinsä Jumalalle.

Olemme vajavaiset kuin tyhjä astia, puutteemme moninaiset alati kiusana. -- (SV 268:3)

Tuomitse, Herra, virheeni kaikki, mieleesi tekoni paina. Rikkonut olen sinua vastaan, myös lähimmäistäni aina. (SV 266:2)

Lisävihkon virsissä ihmisen suhdetta luomakuntaan ja toisiin luotuihin leimaa tilanhoitajaetiikan mukaisesti ihmisen syntyisyys ja tottelemattomuus Jumalaa kohtaan tehtävien laiminlyönnin ja ympäristökriisin syynä. Oikeudenmukaisuus, rauha ja luomakunnan eheys -prosessissa (ORLE) esiin nousutta ymmärrystä ihmisen itsensä aiheuttamasta uhasta elämän edellytyksille koko maapallolla ja tietoisuutta siitä, että myös ei-inhimillinen luonto kuuluu sosiaalisen vastuun piiriin,²¹⁵ voi nähdä myös

²¹⁵ Veikkola 2007, 27.

lisävihkon virsissä. Ihminen tunnustaa Luojansa edessä vajavaisuutensa ja kyvyttömyytensä annetun tehtävän edessä ja pyytää Jumala tuomitsemaan ihmisen virheet ja teot. Merkittävää on, että virren 266 säkeessä ihminen ei pyydä Jumalaa tuomitsemaan ihmistä itseään, vaan ihmisen teot. Ihmiselle on luomisessa annettu tehtävä, jota ihminen ei ole kovinkaan hyvin onnistunut hoitamaan ja on toiminut monin tavoin luomakuntaa tuhoavasti, mutta ihminen ei ole kuitenkaan menettänyt luomisessa saamaansa ihmisarvoa tekojensa myötä. Syntiin langennut ihminen tarvitsee sovitystä Jumalan edessä. Kristus yhdistää Jumalan, ihmisen ja luomakunnan toisiinsa. Ihmisen osallisuus sovityksestä vapauttaa ihmettelemään, ylistämään ja vaalimaan Jumalan suuria luomistekoja.

Uuden testamentin Roomalaiskirjeessä luomakunnankin odotus kohdistuu pelastukseen: ”Koko luomakunta odottaa hartaasti Jumalan lasten ilmestymistä. Kaiken luodun on täytynyt taipua katoavaisuuden alaisuuteen, ei omasta tahdostaan, vaan hänen, joka sen on alistanut. Luomakunnalla on kuitenkin toivo, että myös se pääsee kerran pois katoavaisuuden orjuudesta, Jumalan lasten vapauteen ja kirkkauteen. Me tiedämme, että koko luomakunta yhä huokaa ja vaikeroi synnytystuskissa.” (Room. 8:19–22). Lisävihkon virressä 313 voi nähdä yhteyttä tähän ajatukseen. Kolmannen säkeistön sanoissa tuntuu välittyvän rukous koko luomakunnan armahtamisesta.

– – Suo työhön Pyhä Henkesi, vie voittoon valtakuntasi, armahda maailmamme.
(SV 313:3)

Kun ihminen rukoilee Jumalalta johdatusta, jotta voisi täyttää luomisessa saamansa tehtävän, pyytää hän jumalaa lähettämään Pyhän Hengen ihmisen avuksi ja oppaaksi ihmiselle, jotta ihmiset voisivat rakkaudessa jo maan päällä rakentaa Jumalan valtakuntaa. Samalla ihminen rukoilee pelastusta koko maailmaan, jota tässä voi ymmärtää käsittävän sekä ihmisen turmelemaa elinpiiriä, paha maailmaa että hyvää luomakuntaa.

Monissa lisävihkon virsissä tuodaan eri säkeistöissä esiin uskon eri puolia ja uskonnokappaleet kulkevat rinnakkain, joten selkeää jakoa esimerkiksi ensimmäisen ja toisen uskonnokappaleen mukaan ei virsistä voi tehdä. Tässä tulee esiin ekoteologian kannalta merkityksellinen yksilön sisäisen uskonelämän ja koko luomakunnan yhteyden leikkauspiste. Pelastuksen voisi nähdä pelkän henkilökohtaisesta syyllisyydestä ja kuolemanjälkeisestä tuomiosta vapautumisen sijaan ihmisen ja koko luomakunnan ehey-

tymisenä, jolloin kristilliseen pelastussanomaan saadaan ekologinen ja ekoteologinen ulottuvuus.²¹⁶

Voi murheita maailman häilyväisen, voi kasvoja sodan ja pelon! Voi voittoja nälän ja sairauden, voi haurasta hahmoa elon!—

Voi luontoa, ihmisen turmelemaa, voi tehtävää hoitamatonta. Jo nääntyvät metsät, jo vaikeroi maa, on jälkemme korjaamatonta.—

Jo vaimenee huutoni huulilleni, käyn luoksesi, odotan tässä. Näin, Herrani, lupasit sanassasi: Jäät vierelle myös pimeässä. Syvyydestä nyt Herraani huudan!
(SV 305:1, 2, 5)

Virressä 305 tunnetaan kollektiivista syyllisyyttä luonnon tuhoamisesta ja Jumalalta luomisessa saadun tehtävän laiminlyönnistä, mutta samalla ihminen on yksin voimattomana, syntisenä Jumalan edessä. Maailmassa on paljon kärsimystä ja pahuutta, sotaa, sairautta, nälkää ja pelkoa, joiden edessä ihminen voimattomana huutaa Jumalan puoleen. Ihminen näkee laiminlyöntinsä ja ahneutensa seuraukset ja vaikeroi yhdessä luomakunnan kanssa. Ihminen on syntisyytensä pimeydessä nöyränä ja luottaa, että Jumala on ihmisen vierellä, vaikka ihminen on rikkonut Luojaa ja luomakuntaa vastaan. Ihmisen sisäinen uskonelämän ja luomakunnan yhteyden leikkauspiste on näissä virren säkeissä koskettavalla tavalla esillä. Lisävihkon virsien ihmisellä tuntuu olevan ekoteologinen ulottuvuus pelastuksen käsityksessään, jolloin ihmisen syyllisyydestä vapautuminen on yhteydessä ainakin osaltaan luomakunnan eheytymiseen.

6.2.3 Ihmisen rauha ja lepo luonnossa

Ihmisen suhdetta luontoon voi tarkastella myös ekospiritualistisessa mystiikan teologian valossa. Ekospiritualismin jumalakäsitys on panenteistinen: Jumala on läsnä kaikessa luodussa ja kaikki luotu on Jumalassa. Ekospiritualismi vie teologiaa pois päin ihmiskeskeisyydestä kohti elämäkeskeisyyttä eli biosentrismää.²¹⁷ Mystiikan teologialla on pitkät juuret ja jo keskiajalla puhuttiin muun muassa luonnonmystiikasta. Mystiikan teologian keskeisenä ideana on Jumalan rakastaminen, joka keskiajan mystikoiden mukaan parhaimmillaan ilmeni Jumalassa lepäämisenä.²¹⁸

²¹⁶ Veikkola 2007, 39–40.

²¹⁷ Kainulainen 2005, 16.

²¹⁸ Mäkinen 2006, 22–23.

Taivas jo tummenee metsien yllä, maan värit yön käsi pois pyyhkäisee. Työn syke sammuu. En riennä, en tee.
Sammuuko myös häly mieleni viimein, murheita muistava levottomuus? Saapuuko tyyneys, rauhallisuus? (SV 293:1,2)

– Anna hiljaisuutta meihin asumaan, pyhytesi tunto päälle maan. (SV 304:4)

Kevätillan yllä tuuli hiljaa kulkee. Kauneutta tulvien luonto syliin sulkee.
Siinä taaskin tunnen levon, suloisuuden. Luoja pukee luoduilleen puvun puhtaan, uuden. (SV 289:1–2)

Näissä lisävihkon virsissä mystiikan teologiaan ja ekospiritualismiin liittyviä näkökulmia löytyy luonnon kauneuden ihmettelystä ja ihmisen kokemasta Luojan lahjoittamasta levosta ja rauhasta luonnossa yhteydessä Jumalaan. Mystiikan teologian ulottuvuus välittyvät virsien säkeissä kaipauksena Jumalan rakastamiseen ja Jumalassa lepäämiseen. Ihminen kyselee epäillen, kykeneekö hän saamaan sisälleen tyyneyden ja rauhan, sillä ihminen murehtii ja hänen mielensä on levoton. Sisäinen häly on vaikea sammuttaa, vaikka ulkoisesti rauhoittuisi työn ääreltä lepoon. Ihminen rukoilee Jumalalta taitoa löytää hiljaisuus ja rauha, lepo Jumalassa ja pyhyden kokemisen kyky.

Kun ihminen rukoilee Jumalalta pyhyiden tuntoa maan päälle, voi tämän tulkita niin, että ihminen kaipaa pyhän kokemusta luomakunnassa, rauhaa ja lepoa luonnossa. Ihmisellä on kyky ihmetellä ja ihastella luomisen ihmeitä ja kokea Jumalan läsnäolo kaikessa luodussa ja nähdä kaikki luotu Jumalassa. Ihmisellä on myös mahdollisuus tuntea levon suloisuus luonnon sylissä, jos ihminen vain muistaa pysähtyä tuon ihmeen äärellä. Alankomaalainen munkki ja mystikko Tuomas Kempiläinen (n. 1380–1471) kuvaa hartauskirjassaan, Kristuksen seuraamisesta, ihmisen, Jumalan ja luomakunnan yhteyttä seuraavasti: ”Ellet tavoittele etkä etsi mitään muuta kuin Jumalan mielisuosiota ja lähimmäisesi hyötyä, olet nauttiva sisäistä vapautta. Jos sydämesi olisi vilpitön, koko luomakunta olisi elämän kuvastin ja pyhän opin kirja. Ei ole niin pientä eikä mitätöntä luotua, joka ei havainnollistaisi Jumalan hyvyttä.”²¹⁹

Spiritualiteetin näkökulmaa voidaan ekoteologiassa soveltaa tarkasteltaessa ihmisen suhdetta luontoon. Spiritualiteetin määrittely-yrityksissä korostuu toistuvasti uskon ja elämän yhteys. Spiritualiteetti ei jää vain yksilön sisäiseksi asiaksi, vaan sillä on toiminnallinen, yhteisöllinen, globaali ja kosminen ulottuvuus. Usko Luojaan ja suhde luomakuntaan avautuvat omaa paikkaa etsivän ja yhteyttä kokonaisuuteen kaipaavan

²¹⁹ Kempiläinen 2006, 77.

ihmisen kokemuksesta. Mystiikan teologialla on ekoteologisessa ajattelussa paikkansa esimerkiksi ihmisen ja luonnon aidon vuorovaikutuksen löytämisessä.²²⁰ Mystikko Franciscus Assisilaisen (1182–1226) luomista ja luotuja syvästi arvostavassa spiritualiteetissa korostuu ihmisen yhteys muihin luotuihin ja hän kutsuukin kasveja ja eläimiä sisariksi ja veljikkeksi.²²¹ ”Jääkää Herran rauhaan, linnut kaikki, nuoret veljet, siskot, Herran seurakunta, jonka kanssa samassa sain tänään kirkossa hänt’ ylistää ja kiittää. Ja sun, taivaan oppien sa tulkki, kiitos, kirkas aurinko, kun meille saarnasit, kun sydämemme saatoit hänen hyvyytensä tuntoon, hänen töitään silmillemme selvittelit.”²²²

Ekologisesta huolesta tietoista hengellisyyttä voi Kainulaisen mukaan kuvata eettiseksi mystiikaksi. Ajatus luomakunnasta pyhänä rajoittaa ihmisen ahnetta luonnonvarojen riistoa.²²³ Mystiikan teologia osoittaa kohti yhteyttä, joka liittää ihmisen toisiin ihmisiin, maailmankaikkeuteen ja perimmäiseen todellisuuteen sen sijaan, että ihmiset eläisivät maailmassa erossa toisista ihmisistä, vieraina itselleen ja irrallaan luomakunnasta. Sama voima, joka ajaa mystikon erämaan yksinäisyyteen, voi viedä hänet myös sosiaaliseen taisteluun.²²⁴ Lisävihkon virsissä välittyy tällaista ekologisesti tiedostavaa hengellisyyttä, sillä virsien ihminen kipuilee luomisessa saadun tehtävänsä laiminlyömissä seurauksien äärellä, kaipaa sielussaan lepoon ja rauhaan luomakunnassa ja Jumalan läsnäolossa sekä ylistää ja kiittää Luojaa luomisen ihmeiden äärellä.

6.3 Lähimmäistään palveleva vajavainen ihminen

Lisävihkon virsissä, joissa käsitellään ihmisen suhdetta lähimmäisiin, on löydettävissä yhteys kestävästä kehityksestä ja ekologisesti oikeudenmukaisuutta painottavaan teologiseen suuntaukseen, joka on saanut vaikutteita muun muassa vapautuksen teologiasta. Tämä ihmisen hyvinvointia korostava suuntaus perustuu ajatukselle, että maailman

²²⁰ Kotila 2007, 144–156.

²²¹ McGrath 1999, 149.

²²² Tämä Franciscus Assisilaisen runo on lainattu Maria Suutalan artikkelista, Ekoteologia aatehistorian valossa (Suutala 2007, 118). Tunnettu ja suosittu Franciscus Assisilaisen spiritualiteettia kuvaava runo, Aurinkolaulu, *Canticle of the Sun*, on luettavissa mm. McGrathin teoksesta *Christian spirituality* (McGrath 1999, 149) sekä suomeksi Aurinkolaulu-nimisestä teoksesta.

²²³ Kainulainen 2008.

²²⁴ Kotila 2007, 164.

ympäristöongelmat ja sosiaalinen epäoikeudenmukaisuus kulkevat käsi kädessä ja niihin pitäisi löytää yhteinen ratkaisu.²²⁵

Oikeutta kaipaamme tänne maailmaamme. Herra, ole sinä se, jolta suunnan saamme. Armollinen Jumala, sokeaa taas taluta. (SV 308:5)

— Arvossaan poljettuja, juuriltaan raastettuja armahda, Herramme! (SV 302:3)

Herra, kuule niiden huuto, jotka sinua kaipaavat, joiden yksinäiset illat ovat kipujen vaivaamat. Varjele ja auta niitä, jotka kaukana kotoa tänä yönä suojaa vailla ovat maailman tuulissa.—

Katso niitä, jotka käyvät taasen levolle ruuatta, joita huomispäivän kauhut yhä pitävät valveilla.—

Sido meidät rakkaudella kiinni kaikista köyhimpiin, että oikeus toteutuisi, rauha vihdoin saataisiin.— (SV 306:1, 2, 3)

Virsiens ihminen rukoilee Jumalalta oikeudenmukaisuutta ja varjelusta koko maailmaan kaikille ihmisille ja samalla itselleen opastusta oikeaan toimintaan maailmassa ja lähimmäisiä kohtaan. Ihminen kaipaa maailman kärsimyksen keskelle oikeutta ja kokee olevansa sokea ja kyvytön ilman armollisen Jumalan johdatusta tekemään maailmassa oikeudenmukaisuutta edistäviä asioita. Ihminen rukoilee, että Jumala armahtaisi ja auttaisi ihmisiä, jotka ovat sorrettuja, syrjittyjä ja kärsivät sairauksien, yksinäisyyden, nälän ja maailman kauhujen keskellä. Näissä virren säkeissä on selvä yhtymäkohta Uuden testamentin Matteuksen evankeliumin viimeisen tuomion kuvukseen, jossa ihmiset tuomitaan kadotukseen tai iankaikkiseen elämään sen mukaan, mitä he ovat jättäneet tekemättä lähimmäisten hyväksi. (Matt. 25: 31–46) Virressä 306 ihminen rukoilee, että Jumala yhdistäisi ihmisen toisiin ihmisiin toteuttamaan lähimmäisenrakkautta.

Vähimmissä veljissäsi katsot meihin, odotat. Näytä meille Hengelläsi unohdetut, kaipaavat. Lämpöäsi kaikki me kylmyytemme kaipaamme. Sulattele hehkullasi sydäntä jättä lapsistasi. (SV 309:3)

Pyydän, Jeesus, että peität jäljet itsekkyytemme. Hyvin tiedät sinä, Herra, kuinka usein petämme, kuinka kuihtuu rakkaus, meissä voittaa turtumus.

Näytä meille lähimmäinen kärsivien kasvoista, anna hädän, vainottujen meitä työhön kutsua, että valtakuntasi keskellemme versoisi. (SV 310:1–2)

Kaikkien ihmisten, myös kristittyjen, sydämessä taistelevat vastakkaiset tahdonvoimat, rakkaus ja itsekkyyks. Kristitty käyttää tästä taistelusta nimitystä kilvoittelu. Sana kuvaa sitä tahtotilaa, joka etsii ulospääsyä toiminnaksi julistautuvalla tavalla.²²⁶ Kristillinen kilvoitus on herännäisyydessä nöyrää niin sanottua alatien kulkemista. Toista

²²⁵ Pesonen 1999, 22–23.

²²⁶ Salmi 2007, 46.

ei uskaltauduta tuomitsemaan, koska jokaisen oma tila kaipaa ensiksi parannusta.²²⁷ Tämä näkemys tulee esiin myös edellä olevissa lisävihkon virsien säkeissä. Ihminen kokee olevansa sydämeltään kylmä ja ihminen on sulkenut silmänsä lähimmäisen hädältä, mutta rukoilee Jumalalta apua, että voisi nähdä ja tehdä jotain kärsivän lähimmäisensä hyväksi. Ihminen tuntee turtumusta ja rakkauden kuihtumista kärsimyksen edessä ja tietää olevansa heikko, itsekäs ja syntinen, mutta haluaa kuitenkin toimia lähimmäisiään kohtaan rakkaudessa ja oikeudenmukaisuudessa.

Kristilliseen ihmiskäsitykseen sisältyy sekä todellisuuden tunto että muuttumisen toivo. Kirkon hengellisen uudistumisen ja eettisen toiminnan välillä on yhteys: uskon täytyy tulla rakkaudeksi. Kirkolle ei siis riitä sen oma uudistuminen, vaan tavoitteena on maailman muuttaminen ja uudistaminen niin, että jokaisella, myös tulevilla sukupolvilla, on mahdollisuus elää. Muutos on kilvoittelun hengessä mahdollista aloittaa itsestä ja lähipiiristä. Ihmisiä tulee haastaa reiluun kilvoitteluun ja kestäväan elämään.²²⁸ Luomisen teologiassa nousee esille syvä ihmiskunnan ykseyden ajatus. Luominen kuuluu kaikille. Kristittyjen kutsumukseen kuuluu taistelu ihmistä sortavia ja ympäristöä tuhoavia rakenteita vastaan.²²⁹ Kristillinen, Jumalalta tuleva rakkaus, joka antaa saamatta itse mitään, suuntautuu arvottomiin, köyhiin, heikkoihin ja on valmis kuolemaan näiden edestä.²³⁰ Lisävihkon virsien ihminen kilvoittelee jatkuvasti todellisuuden tunnon ja muuttumisen toivon keskellä. Toisiin ihmisiin ja luomakuntaan kohdistuvan lähimmäisen rakkauden vaatimus on vahvasti esillä. Ihminen kilvoittelee hengellisessä elämässään ja maallisissa teoissaan ja rukoilee Jumalan johdatusta, jotta voisi rakkaudessa toteuttaa luomisessa saamaansa tehtävää.

7 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

7.1 Keskeiset tutkimustulokset

Tässä tutkimuksessa olen selvittänyt Siionin virret -kokoelman lisävihkon virsissä välittyvää käsitystä luomisuskosta sekä ihmisen ja Jumalan suhteesta luomakuntaan tuomalla virret sisällönanalyysin kautta vuoropuheluun koko luomakunnan hyvin-

²²⁷ Jussila et al. 2004, 99–100; Huotari 1981, 79.

²²⁸ Helenius 2007b, 6.

²²⁹ Kotila 2007, 164.

²³⁰ Elenius 1996, 76.

vointiin tähtäävää ajattelua ja toimintaa edistävien ekoteologian teorioiden kanssa. Kun ajatellaan, että ekoteologisella teoreettisella pohdinnalla on päämääränä palvella maanläheistä toimintaa, ja että tässä ajassa elävä kristillinen perinne kykenee parhaimmillaan auttamaan ihmistä hahmottamaan oman paikkansa luonnon kokonaisuudessa ja mahdollistamaan koko maan kukoistuksen, pohjavireenä tutkimuksessani on ollut halu selvittää, mitkä ainekset lisävihkon Siionin virsissä tässä ajassa elävänä kristillisenä perinteenä mahdollisesti edistävät tai heikentävät koko luomakunnan hyvinvointiin tähtäävää ajattelua ja toimintaa. Lähteenä tutkimuksessani ovat vuonna 2005 käyttöön otetun Siionin virsien lisävihkon 53 virttä.

Lisävihkon virsissä Jumalan luomistyö ja luomisusko tulevat vahvasti esille. Luomisusko on lisävihkon virsissä kristillisen luomiskäsityksen mukainen. Jumala on kaiken, elottoman ja elollisen, kasvien, eläinten, ihmisen, koko luomakunnan Luoja ja elämän antaja ja ylläpitäjä. Luomisusko tuodaan virsissä esille Luojan ja luotujen sekä Herran töiden ja lahjojen kautta ja käsittelemällä Jumalaa elämän antajana ja ihmiselle luomiskertomuksessa annettua tehtävää. Virsissä on esillä luomakunnan ja ihmisen Jumalaa Luojana ylistävä kumppanuus.

Virsisä on selkeästi esillä luomisuskon käsitys siitä, että luominen on jatkuva prosessi, jossa Jumala on läsnä ja Jumalan huolenpito on kaiken olevaisen kannalta välttämätöntä. Kaikki inhimilliseen elämään kuuluvat asiat läheisistä ihmisistä jokapäiväisen elämän arkiseen kulkuun sekä luonnon kiertokulku, ovat Jumalan luomislahjoja. Syntyminen, elämä ja kuolema ovat virsien sanoissa Jumalan käsissä ja Jumalan luomistekoa, josta ollaan kiitollisia ja elämän kulku myös halutaan uskoa Jumalan käsiin. Kun ihminen nähdään Luojan maasta muovaamana, liitetään tähän virsien sanoissa myös Jumalan ihmiselle antama tehtävä luomakunnan viljelijänä ja varjelijana. Lisävihkon virsissä Jumalan huolenpito kohdistuu kuitenkin korostetusti ihmiseen ja Jumala kuvataan turvana ja suojeelijana. Siionin virret tarjoaisivatkin runsaasti aineistoa tarkastella Jumalan ihmiseen kohdistamaa huolenpitoa kristillisen jumaläkäsityksen toisen uskonkappaleen eli Jeesuksen tuoman sovituksen valossa, sillä Siionin virsissä korostuu Kristuksen pelastustyö, Jumalan ja Kristuksen armon ja rakkauden ylistys, armon ikävöinti sekä ihmisen synnin ja viheliäisyyden tunto.

Lisävihkon virsissä on selkeästi esille ekoteologian ja luomisen teologian kanssa yhteinen näkemys, jonka mukaan luomakunta on hyvä ihmisen syntiä seuranneesta

lankeemuksesta huolimatta. Kaitselmuksen ajatuksen mukaisesti luomakunta on riippuvainen Luojan teoista maailman ylläpitäjänä. Luonnolla on selvä itseisarvo, joka ei ole millään tavalla riippuvainen sen hyödyistä ihmiselle. Jumalan luoma ja ylläpitämä luonto on pyhä ja sitä tulee kunnioittaa. Luomakunnasta puhutaan useimmin sanoilla maa ja maailma. Virsissä välittyy maailman todellisuus ja herännäisyydelle tyypillinen ihmisen syntisyyden tunto Luojan ja luomakunnan edessä. Siionin virttä veisaava ihminen voi ihastella ja kunnioittaa Luojan luomakunnassaan esiin tuomaa pyhyttä ja toisaalta tuntea oman viheliäisyytensä maailmassa, jossa ihmisen elinympäristöä tarkoittavana ihmisen toiminta ja myös ihmisen syntiinlankeemuksen vaikutus ovat läsnä, jolloin maailma tuodaan esille usein pahana paikkana ja kurjana loukkona, jossa eläminen on raskasta, jolloin Jumalalta rukoillaan lohdutusta ja helpotusta maalliseen kärsimykseen. Tämä on yhtenevä perinteisen luterilaisen näkemyksen kanssa, jonka mukaan luonto on hyvä luomakunta, kun taas ihminen ja tämän maailma ovat pahoja.

Jumala tuodaan virsissä esille Luojana, elämän antajana ja ylläpitäjänä, huolehtijana, pelastajana, turvana sekä Isänä, Poikana ja Pyhänä Henkenä. Sanoituksissa korostuu ihmisen ja Jumalan suhde, kun taas Jumalan suhteesta luomakuntaan puhutaan selvästi vähemmän. Maailma on kokonaisuudessaan Jumalan luomakunta, jota hän ylläpitää ja varjelee. Virsistä voi löytää näkemyksen, että Jumala ilmoittaa itsensä luomakunnassa ja luoduissaan. Luonnon kiertokulku ja tavallinen elämä sisältävät luomistyön ihmeitä ja Jumala toimii luomakunnassaan jatkuvasti. Jumalan suhde luomakuntaan on rakastava. Luoja valona tuo maailmaan elämän ja antaa myös ihmiselämään mielekkyyden. Maailma ei ole jumalallinen, mutta Jumalan ylläpitämä maailma on pyhä. Jumala on suoraan sitoutunut sen elementteihin.

Jumalan suhdetta luomakuntaan kuvataan virsissä Luojana, elämän antajana, ylläpitäjänä sekä huolehtijana. Tuoreissa teologisissa näkemyksissä ruumiillisuus on myönteisessä mielessä teologian lähtökohtana. Ruumiillisuus ymmärretään laajasti niin, että on mahdollista puhua maan ruumiista. Lisävihkon virsissä tällaista etenkin vapautuksen teologian ja feministiteologian suosimaa kuvakieltä ei suoraan esiinny, mutta kristillisen mystiikan parissa arvostettu panenteistinen näkemys, jonka mukaan Jumala on intiimisti läsnä kaikessa luodussaan, mutta samalla sen tuolla puolen, on löydettävissä virsistä. Jumala on kaikessa, mutta kaikki ei ole Jumalaa. Jumala kärsii ja iloitsee yhdessä luotujensa kanssa. Tuonpuoleisuus ja tämänpuoleisuus kietoutuvat

yhteen. Jumalan läsnäolo tässä maailmassa on ihmisille nähtävissä olevaa herrautta, mutta tuonpuoleisesta ei tiedetä. Jumalan vaikutus koetaan kuitenkin suurena sekä tämänpuoleisessa että tuonpuoleisessa, maassa ja taivaassa. Jumalan läsnäoloa ja vaikutusta luomakunnassa kuvataan luonnon kauneuden ja ihmeiden kautta, joita ihminen saa ihastella. Jumalan intiimi läsnäolo kaikessa luodussaan, mutta samalla sen tuolla puolen oleminen, on esillä virren säkeissä. Virsien kuvakieli on vivah-teikasta ja kaunista ja tuo mystiikan ulottuvuuden virsiin. Ihminen on virsien sanois-sa tässä maailmassa keskellä luomakunnan ihmeitä ja samalla oman sielunsa maise-massa Jumalan edessä.

Vaikka lisävihkon virsissä ei suoraan puhutakaan maailmasta Jumalan ruumiina, olen kuitenkin virsien analyysissä nostanut esille ruumiillisuuden teeman luonnon itseisarvon ja pelastuksen näkökulmasta. Siionin virsissä korostuvaa yksilön henkilökohtaista uskonelämää ja pelastuskäsitystä voi Raamatun ja varhaiskirkon teologiien ajattelun antamien mahdollisuuksien avulla laajentaa kohti yhteisöllisempää ja kosmisempaa tulkintaa, niin että pelastuksella on vaikutuksia jo tämänpuoleisessa elämässä, ja pelastuksen piiriin kuuluu esimerkiksi koko luomakunnan hyvinvointi – unohtamatta samalla pelastuksen syvästi henkilökohtaista ulottuvuutta. Lisävihkosta löytyy virren säkeitä, jotka varsinaisesti puhuvat yksilön uskonkilvoituksesta, mutta joihin olen kohdistanut ekoteologisesti mielenkiintoisen näkökulman laajennuksen ja tarkastellut symboliikkaa ja armon kaipausta luomakunnasta käsin. Kun virsien sisältöä laajennetaan luomakuntaan, voi luonnon ymmärtää niin sanotusti uutena köyhänä, jolloin luonnon köyhydessä on kyse ruumiillisesta köyhydestä. Ihmisen riistämällä, köyhällä luonnolla on itseisarvo. Kun ajatellaan vapautuksen teologiassa esiin tuodulla tavalla Jumalan rajattoman rakkauden suuntautuvan erityisesti sorrettuihin, tämän voi katsoa koskevan myös sorrettua luomakuntaa.

Koska ekoteologia on syntynyt pohtimaan ihmisen paikkaa luomakunnassa, ekoteologisen näkökulman kannalta oli olennaista tarkastella lisävihkon Siionin virsissä välittyvää kuvaa ihmisen asemasta ja tehtävästä luomakunnassa. Lisävihkon Siionin virsissä välittyvää kuvaa ihmisen asemasta ja tehtävästä luomakunnassa olen tarkastellut kolmen luomisessa annettuun järjestykseen perustuvan perussuhteen kautta: ihmisen suhde Jumalaan, ihmisen suhde toisiin ihmisiin ja ihmisen suhde luontoon. Siionin virsissä ihminen on Jumalan maan tomusta luoma. Jumala on Herra, Luoja, jolle ihminen osoittaa kiitollisuutensa elämästään ja myös kaikesta muusta luoma-

kunnan elämästä. Ihminen sai tehtävän toimia Jumalan rinnalla ja hänen edustajanaan luomakunnassa. Ihminen on vastuussa Jumalalle toisista ihmisistä ja koko luomakunnasta.

Lisävihkon virsissä on vahvasti esillä ihmisen suhde Jumalaan. Virret tarjoavat runsaasti aineistoa tarkastella Jumalan ihmiseen kohdistamaa huolenpitoa kristillisen jumalakäsityksen toisen uskonkappaleen eli Jeesuksen tuoman sovituksen valossa, mutta ekoteologisen tarkastelukulman vuoksi olen keskittynyt ensimmäisen uskonkappaleen eli luomisen, Luojan, luotujen ja luomakunnan teemoihin, joten olen painottanut myös virsien analyysissä ihmisen jumalasuhteen selvittämisessä Luojan ja luodun välistä suhdetta.

Ainoastaan yhdessä lisävihkon virressä sanoitus on osin aseteltu niin, että Jumala puhuttelee ihmistä. Jumala kehottaa ihmistä käskyjen noudattamiseen, kiitokseen ja lähimmäisen palveluun. Lähimmäisen palvelun voi tulkita niin, että myös luomakuntaa on kohdeltava kuin lähimmäistä. Ihmisen tehtävä on vastuullisena tilanhoitajana viljellä ja varjella luomakuntaa ja viljely ja varjelu pitävät sisällään kunnioituksen ja huolenpidon. Lisävihkon virsissä ihminen subjektina rukoilee Jumalaa, ikävöi ja kaipaa, kiittää ja ylistää, tunnustaa pienuutensa ja heikkoutensa ja etsii yhteyttä Jumalaan. Siionin virsien ihminen kokee syvää huonouden ja kelpaamattomuuden tunnetta, on vaivainen ja kurja ihmisparha. Tämä on herännäisyydelle ja Siionin virsien teksteille tyypillistä. Kaikin tavoin pyritään korostamaan ihmisen pienuutta Jumalan edessä. Tämän näen sikäli osin ongelmallisena ja jännitteisenä asiana, että tässä tavallaan mitätöidään ihmisen kohdalla Jumalan luomistyön arvo. Jumala on tehnyt liiton ihmisten kanssa ja Jumalan armon ja johdatuksen varassa ihmiset saavat kulkea. Jumala suojelee ja ohjaa ihmistä, ja ihminen turvaa Jumalaan kaikissa elämänsä vaiheissa. Ihminen tietää olevansa syntinen ja rikkoneensa Jumalaa ja lähimmäistä vastaan. Ihminen tuomitsee itsensä ja odottaa Jumalalta tuomiota, mutta rukoilee samalla Jumalan anteeksiantamusta ja armoa.

Lisävihkon virsissä herännäisyydelle tyypillinen ihmisen itsessään tuntema syntisyys ja syyllisyys ovat selvästi esillä. Tätä asetelmaa olen tarkastellut kriittisesti, sillä syyllisyys voi lamauttaa, mutta kiitollisuus Jumalan hyviä lahjoja kohtaan sen sijaan saa ihmiset liikkeelle ja herättää ihmisen kunnioittamaan ratkaisuisaan luonnon omaa tasapainoa sekä ylistämään Luojaan hänen lahjoistaan. Ihminen suhtautuu py-

hään kunnioituksen, ihmettelyn ja myös pelon tuntein. Herännäisyydessä aiemmin esiintyneessä ja edelleenkin Siionin virsissä välittyvässä tietynlaisessa synkkyudessa ja maailmakielteisyydessä voi nykyisen kulutusyhteiskunnan keskellä nähdä kuitenkin positiivisena asiana vaatimattomuuden ja nöyryyden luomakunnan ja Jumalan edessä. Herännäisyydessä katsotaan, että yksinkertaista, moraalisesti kunnioitettavaa elämäntapaa noudattaa ihminen, joka luontoa ja lähimmäistä armahtaen välttää tarpeetonta kerskaa ja kulutusta ja tyytyy vähään. Tämä on yksi merkittävä näkökulma siihen, kuinka Siionin virsien esimerkin mukainen nöyrä, yksinkertaiseen elämäntapaan pyrkivä ihminen voi ekoteologisesti tarkastellen olla merkittävässä asemassa ihmisen kestäväen kehityksen mukaisen paikan löytymisessä luomakunnassa suhteessa Luojaan ja toisiin luotuihin.

Musiikkiin liittyy voimakas luomisteologinen korostus. Vanhassa testamentissa, etenkin ylistyspsalmeissa, toistuu se, että luodut kiittävät ja ylistävät Luojaansa laulaen ja soittaen. Prosessiteologian näkemyksen mukaan Jumala haluaa edistää luoduissaan iloa ja elämän täyttymystä ja houkuttaa luotujaan kohti yhä suurempaa iloa, harmoniaa, moninaisuutta ja kauneutta. Ihmisen luonnollisia reaktioita sakramenttaalisena todellisuuden äärellä ovat ihmettely, kunnioitus ja ylistys. Ihminen tuntee olevansa osallinen itseään suuremmasta todellisuudesta. Herännäisjohtaja, rovasti Wilhelm Malmivaara kirjoitti Siionin virsien kolmannen, lisätyn painoksen esipuheessa vuonna 1901: ”Murheen alla veisaa Siion heilemmin Herralle kiitosta.” Tämä teksti löytyy myös nykyisin käytössä olevan vuonna 1972 uudistetun Siionin virsien painoksesta. Tarkasteltaessa lisävihkon virsiä nämä näkökohdat mielessä pitäen, voin analyysini perusteella todeta, että vaikka Lisävihkon virsissä on vahvasti esillä kiitoksesta ja ilosta puhuttaessa herännäisyydelle ominainen piirre eli syntiin langenneen ihmisen ilottomuus ilman Jumalaa ja Jumalan armoa ja ihmisen taivaalliseen iloon ikävöinti, on kuitenkin virsissä tai virsien säkeistöissä, joissa käsitellään iloon, kiitokseen, riemuun, ylistykseen ja onnellisuuteen liittyviä aiheita, kohteena useimmin Jumala Luojana, elämän antajana ja ylläpitäjänä ja luoduistaan huolehtija. Ekoteologisen näkökulman kannalta tämä selkeästi ensimmäiseen uskonkappaleeseen liittyvä asetelma on mielenkiintoinen ja innostava.

Lisävihkon virsistä kuusi pohjautuu psalmeihin. Psalmikirjallisuudessa ihminen puhuu Jumalalle ja Jumalan edessä ylistäen Jumalaa Hänen hyvistä teoista. Psalmien maailmankuva ylistää luomakunnan perimmäistä, hyvää luonnetta. Ilmeisesti Siionin

virsiensä sanoituksiin vaikuttaneen pietismin yksilökeskeistä hengellisyyttä ja Kristuksen pelastustyötä korostavan suuntauksen vuoksi kaikissa lisävihkon psalmeihin pohjautuvissa virsissä eivät ole kuitenkaan ensimmäiseen uskonkappaleeseen liittyvät teemat välttämättä sellaisinaan siirtyneet psalmeista virsiin. Psalmivirsistä heränneille tärkeä ja ehkä myös rakastetuin virsi on 279, Herraa hyvää kiittäkää, jossa Luoja, luodut ja Jumalan läsnäolo luomakunnassaan, maassa ja taivaassa, on voimallisesti esillä. Virressä toteutuu psalmin kehoitus: ”Kaikki te, joissa on elämän henkäys, ylistäkää Herraa!” Luojaalle kohdistetussa veisatussa kiitoksessa ja ylistyksessä tulee esille ortodoksisen tradition mukaisesti ihmisen tehtävä Luojan työoverina ja luomakunnan pappina, jolloin ihminen pukee sanoiksi luomakunnan kiitoksen Luojaalleen.

Yksi ekoteologisen näkökulman kannalta mielenkiintoinen ja laaja luomakuntaa ja ihmisen luontoyhteyttä käsittelevä alue on virsissä esiintyvä luontosymboliikka. Ihmisen yhteys luontoon näkyy luonnosta saatujen vertauskuvien rikkaudessa. Lisävihkon Siionin virsissä esiintyy erittäin runsaasti luontoon liittyviä ja luonnosta saatuja symboleita ja symboliikkaa. Silmiinpistävää on luontosymbolien runsauden lisäksi niiden monipuolisuus. Virsien luontosymboliikka noudattaa varsin tarkkaan perinteisiä kristillisiä luontoon liittyviä symboleja ja niiden tulkintaa. Luontosymboliikkaa tarkasteltaessa analyysissä nousivat esiin ihmisen eläminen luonnon antimista ja Jumalan huolenpito ja ihmisten osallisuus pelastuksesta sakramenttien kautta.

Pelastukseen kytkeytyvään ihmisen asemaan Jumalan kuvana sisältyy luomakunnan viljelemisen ja varjelemisen tehtävä. Lisävihkon virsissä luonto ja Jumalan lahjat ja luominen välittyvät ihmisille luonnon antimien kautta ja virsien sanoituksissa tulee vahvasti esille ihmisen yhteys maahan. Virsissä voi kokea yhteyttä siihen entisaikojen maaseudun herännäisyyden ekofilosofiaan, jossa nöyränä Jumalan edessä rukoiltiin viljelyksille siunausta. Luonnonilmiöiden katsotaan välittävän kokemusta siitä, miten perimmäinen mysteeri – Jumala – on niissä läsnä ja näyttäytyy. Vaikka Lisävihkon virsissä luontosymboliikkaa käytetään runsaimmin kuvaamaan ihmisen sielun tilaa ja ihmisen vaellusta tässä maailmassa, voi kuitenkin Jumalan läsnäoloa luomakunnassa käsittelevissä sanoituksissa aistia mystiikan teologialle tunnusomaista kaunistusta, runollista ilmaisua, jossa tulee esiin pyhyiden tunto maan päällä. Virsien monella tasolla avautuviin sanoituksiin sisältyy mielestäni hienolla tavalla luomisusko sekä Luojan, luotujen ja luomakunnan yhteys ja vuorovaikutussuhteet. Virret voivat

osaltaan olla pitämässä yllä maasta ja luonnosta vieraantuvien ihmisten yhteyttä luojansa ja luomakuntaan.

Siionin virsien ihminen on sisäistänyt luomisessa Jumalan ihmiselle antaman aseman ja tehtävän ja kiittää Luoja, mutta joutuu silti rukoilemaan Jumalalta jatkuvaa johdusta ja apua synnin turmelemana, itsekkäänä ihmisenä, jotta pystyisi täyttämään Jumalalta saadun tilanhoitajaetiikan mukaisen tehtävän ja hoivaamaan, varjelemaan luomakuntaa ja muita luotuja. Ihmisen suhdetta luomakuntaan leimaa tilanhoitajaetiikan mukaisesti ihmisen syntisyys ja tottelemattomuus Jumalaa kohtaan tehtävien laiminlyönnin ja ympäristökriisin syynä. Ymmärrys ihmisen itsensä aiheuttamasta uhasta elämän edellytyksille koko maapallolla ja tietoisuutta siitä, että myös ei-inhimillinen luonto kuuluu sosiaalisen vastuun piiriin, voi nähdä myös lisävihkon virsissä. Ihmisen syntiinlankeemus näkyy ihmisen suhteessa luomakuntaan. Ihminen tarvitsee sovitusta Jumalan edessä. Kristus yhdistää Jumalan, ihmisen ja luomakunnan toisiinsa.

Monissa lisävihkon virsissä tuodaan eri säkeistöissä esiin uskon eri puolia ja uskonkappaleet kulkevat rinnakkain, joten selkeää jakoa esimerkiksi ensimmäisen ja toisen uskonkappaleen mukaan ei virsistä voi tehdä. Tässä tulee esiin ekoteologian kannalta merkityksellinen yksilön sisäisen uskonelämän ja koko luomakunnan yhteyden leikkauspiste. Pelastuksen voi nähdä pelkän henkilökohtaisesta syyllisyydestä ja kuolemanjälkeisestä tuomiosta vapautumisen sijaan ihmisen ja koko luomakunnan eheytyminenä, jolloin kristilliseen pelastussanomaa saadaan ekologinen ja ekoteologinen ulottuvuus. Lisävihkon virsistä voi löytää sanoituksia, joissa tunnetaan kollektiivista syyllisyyttä luonnon tuhoamisesta ja Jumalalta luomisessa saadun tehtävän laiminlyönnistä, mutta samalla ihminen on yksin voimattomana, syntisenä Jumalan edessä.

Olen tarkastellut analyysissäni ihmisen suhdetta luontoon myös ekospiritualistisessa mystiikan teologian valossa. Ekospiritualismin jumalakäsitys on panenteistinen. Jumala on läsnä kaikessa luodussa ja kaikki luotu on Jumalassa. Usko Luojaan ja suhde luomakuntaan avautuvat omaa paikkaa etsivän ja yhteyttä kokonaisuuteen kaipaavan ihmisen kokemuksesta. Mystiikan teologialla on ekoteologisessa ajattelussa paikkansa esimerkiksi ihmisen ja luonnon aidon vuorovaikutuksen löytämisessä. Lisävihkon virsissä mystiikan teologiaan ja ekospiritualismiin liittyviä näkökulmia löytyy luonnon kauneuden ihmettelystä ja ihmisen kokemasta Luojan lahjoittamasta levosta ja

rauhasta luonnossa yhteydessä Jumalaan. Mystiikan teologia osoittaa kohti yhteyttä, joka liittyy ihmisen toisiin ihmisiin, maailmankaikkeuteen ja perimmäiseen todellisuuteen.

Ihminen luotiin rakastamaan, kantamaan vastuuta ja pitämään huolta toisista ihmisistä. Lisävihkon virsissä, joissa käsitellään ihmisen suhdetta lähimmäisiin, tulee esille yhteys kestävästä kehityksestä ja ekologisesti oikeudenmukaisuutta painottavaan teologiseen suuntaukseen, joka on saanut vaikutteita muun muassa vapautuksen teologiasta. Lisävihkon virsien ihminen rukoilee Jumalalta oikeudenmukaisuutta ja varjelusta koko maailmaan kaikille ihmisille ja samalla itselleen opastusta oikeaan toimintaan maailmassa ja lähimmäisiä kohtaan. Herännäisyydessä julistuksessa puhutaan yleisemmin Jumalan työstä ja jumalattoman vanhurskauttamisesta ja parannuksesta puhutaan esimerkiksi yhteiskunnalliseen oikeudenmukaisuuteen pyrkimisenä tai lähimmäisestä huolehtimisena. Kristilliseen ihmiskäsitykseen sisältyy sekä todellisuuden tunto että muuttumisen toivo. Ihmisiä tulee haastaa reiluun kilvoitteluun ja kestäväan elämään. Kristillinen kilvoitus on herännäisyydessä nöyrää niin sanottua alatiien kulkemista, mikä tulee esiin myös lisävihkon virsissä. Ihminen tietää olevansa heikko ja itsekes, syntinen, mutta haluaa toimia lähimmäisiään kohtaan rakkaudessa ja oikeudenmukaisuudessa.

Tutkimuksessani lisävihkon Siionin virsistä on avautunut ekoteologisten teorioiden valossa uusia, mielenkiintoisia ja itseni tutkijana hieman yllättäneitäkin näkökulmia. Pietismin yksilökeskeisestä hengellisyydestä ja henkilökohtaiseen pelastukseen tähtäävästä uskonkilvoituksesta juuriinsa voimaa ammentaneesta herännäisyydestä ja sen vahvaa perinnettä kannattelevista Siionin virsistä löytyi tutkimuksessani ekoteologisen pohdinnan kannalta innostavaa aineistoa. Lisävihkon Siionin virsissä esiin tulevat näkemykset luomisuskosta, Jumalan suhteesta luomakuntaan ja ihmisen tehtävistä ja asemasta luomakunnassa suhteessa Luojaan, toisiin ihmisiin ja koko luomakuntaan ovat ekoteologisesta näkökulmasta katsottuna selvästi positiivisia. Voin todeta, että Siionin virret, ainakin lisävihkon osalta, herännäisyyden piirissä tässä ajassa vahvasti elävänä kristillisenä perinteenä, auttavat osaltaan ihmistä hahmottamaan oman paikkansa luonnon kokonaisuudessa ja edistävät siten ekoteologisen teoreettisen pohdinnan päämäärän mukaisesti myös koko luomakunnan hyvinvointiin tähtäävää ajattelua ja toimintaa.

7.2 Tutkimuksen merkitys

Kiinnostus ekoteologiaan on kasvussa. Kasvava huoli ympäristön tilasta on pakottanut kristillisen perinteen arvioimaan, millä tavalla teologinen ajattelu vaikuttaa ihmisen luontosuhteeseen. Kuten aiemmin olen tuonut esille Veikkolan ja Kainulaisen näkemyksien mukaisesti, yksi merkittävä näkökulma ekoteologisen tutkimuksen tarpeellisuutta ja merkittävyyttä tarkasteltaessa on se, että vaikka ekoteologinen kysymyksenasettelu on ollut runsaasti esillä maailmalla ja enenevässä määrin myös Suomessa, yksilökeskeisyys korostuu kuitenkin kirkkojen opetuksessa ja julistuksessa eikä näkemykselle koko luomakunnan yhteydestä ole sijaa. Jos kirkot löytäisivät uudelleen vanhaan kristilliseen perintöön kuuluvan käsityksen todellisuuden sakraalista luonteesta, ne voisivat paremmin ymmärtää myös kristillisen pelastussanomien ekologisia ulottuvuuksia. Ekoteologisella tutkimuksella voi tässä olla merkittävä rooli. Ekoteologisella tutkimuksella on tavoitteena luoda tässä ajassa mielekkäitä kristinuskon tulkintoja, joilla samalla on annettavaa myös sille, mihin suuntaan länsimaisten ihmisten luontosuhde kehittyy. Oman tutkimukseni merkitys tukeutuu näistä näkökulmista nousevaan tutkimustarpeeseen.

Tutkimuksessani yhdistyvät hymnologisen ja ekoteologisen tutkimuksen kentät. Katson tuovani tällä tutkimuksella molemmille aloille uutta näkökulmaa. Ekoteologian alalla ei ole aiemmin tutkittu virsiä eikä toisaalta hymnologian alalla ole tutkittu virsiä ekoteologisessa kontekstissa. Aikaisempaa tutkimusta käsittelevässä kappaleessa toin esiin näkemyksiä, joissa nousi esiin rakkaudesta, luonnosta ja luomakunnasta puhuvien virsien lisääntyvä tarpeellisuus tulevaisuudessa, ja toisaalta uusien näkökulmien ja monipuolisten kysymyksenasettelujen esille nostamisen tarpeellisuus hymnologisen tutkimuksen kehittämisessä sekä virsien tuoma mahdollisuus tuoreisiin lähestymiskulmiin kristinuskon tulkinnassa ja ekoteologisessa ajattelussa.

Herättäjä-Yhdistyksen tarkoituksena oli Siionin virsien lisävihkossa tuoda Siionin virret -kokoelmaan mukaan erityisesti ensimmäisen uskonkappaleen aihepiireihin, kuten perheeseen, lähimmäisyyteen ja luontoon liittyviä virsiä. Vaikka tutkimukseni tarkoituksena ei ollut selvittää näiden tavoitteiden toteutumista, voin kuitenkin tutkimukseni perusteella todeta, että tavoitteessa on onnistuttu ainakin sikäli, että en-

simmäisen uskonkappaleen painotus ja luomisen teologiaan liittyvät asiat tulevat virsissä vahvasti esille, mutta silti on onnistuttu säilyttämään Siionin virsille ja herännäisyydelle ominaiset elementit, kuten kristuskeskeisyys, lain pelastustien torjuminen ja ihmisen synnintunto ja pienuus Jumalan edessä.

Herännäisjohtaja Wilhelmi Malmivaara oli karsinut vuonna 1893 uudistamastaan Siionin virret -kokoelmasta herrnhutilaisuudesta muistuttavia mystiikan, ilon ja kiitoksen ilmauksia ja samalla muokannut tekstejä nykyaikaisemmiksi pyrkimyksensä herännäisyyden julkisuuskuvan muutos ja liikkeen kirkollistaminen. Rovasti Jaakko Haavion työryhmän toimesta vuonna 1972 uudistettu pääkokoelma säilytti ikävöivän uskon luonteensa, mutta joukkoon liitettiin myös virsiä, joissa kuvastuu kristityn sosiaalinen vastuu ja lähimmäisen palveleminen. Vuonna 2005 ilmestynyt Lisävihko toi jälleen uutta materiaalia kokoelmaan. Herättäjä-Yhdistyksessä on meneillään Siionin virsien kokonaisuudistustyö, jossa pyritään tiivistämään nykyistä kokoelmaa, tarkastelemaan virsiä kriittisesti sekä mahdollisesti sisällyttämään uusia ja ajankohdaisia virsiä Siionin virsien kokoelmaan.

Siionin virsien kokonaisuudistustyön valmistuttua voisi olla mielenkiintoista selvittää uudistustyön tavoitteiden toteutumista ja mahdollisesti ulottaa myös tässä tutkimuksessani esiin tuoma ensimmäiseen uskonkappaleeseen ja ekoteologiaan liittyvä tarkastelukulma uudistettujen virsien sisällön analysointiin. Voisi olla myös mielenkiintoista tarkastella vuoden 1972 Siionin virret -kokoelmaa ja ehkä myös tätä vanhempia Siionin virsiä, sillä, kuten tutkimuksessani tuli esiin, löytyy herännäisyyden aatemaailmasta ekofilosofiaan ja ekoteologiaan sopivia näkemyksiä, joiden taustoja olisi kiinnostavaa selvittää. Onko taustalla vanha suomalainen luontohengellisyys vai ovatko juuri virret tuoneet herännäisyyteen jotain erityistä? Eri tieteenalojen rohkea vuoropuheluun tuonti tuo lukuisia mahdollisuuksia ja avaa useita uusia tutkimuksellisia näkökulmia. Tutkimukseni asetelmaa voisi myös laajentaa muiden herätysliikkeiden laulu- ja virsikirjojen ja myös Suomen evankelis-luterilaisen kirkon virsikirjan tutkimukseen. Kristillisen perinteen eri ulottuvuuksien tutkiminen ekoteologisisa kontekstissa tarjoaa runsaasti mahdollisuuksia.

8 LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

8.1 Lähteet

Katekismus

1948 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon Katekismus. Hyväksytty Suomen kuudennassatoista varsinaisessa kirkolliskokouksessa 1948. Helsinki: Oy Valistus.

Siionin virret

1972 Lapua: Herättäjä-Yhdistys.

Siionin virret

2005 Lisävihko. Lapua: Herättäjä-Yhdistys.

Virsikirja

1986 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon virsikirja. Hyväksytty kirkolliskokouksessa 13. helmikuuta 1986. Helsinki: Kirjapaja.

8.2 Kirjallisuus

Cobb, John B.

1996 Ecotheology Book List. [<http://www.cep.unt.edu/ecotheo.html>]. (Luettu 13.01.2012).

Cobb, John B. & Griffin, David Ray

1976 Process Theology. An Introductory Exposition. Philadelphia: The Westminster Press.

Dovring, Karin

1951 Striden kring Sions Sånger och närstående sångsamlingar. En idé- och lärdomshistorisk studie. Diss. Lund.

Elenius, Jaakko

1996 Vakavin kasvoin iloisin mielin. Jaakko Eleniuksen kirjoituksia herännäisyydestä. Lapua: Herättäjä-Yhdistys.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha

1998 Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Gebara, Ivone

1999 Longing for Running Water. Ecofeminism and Liberation. Minneapolis: Fortress Press.

- Haavio, Jaakko
1993 Siionin virret – Herännäisyyden sydänään. – Tutustumme Siionin virsiin. Toim. Minna Saarelma-Maunumaa. Lapua: Herättäjä-Yhdistys. 10–18.
- Hansson, Karl-Johan
2001 Hymnologisen tutkimuksen tilanne Suomessa. – Tabulatura 2000. Kirkkomusiikin osaston julkaisuja 23. Toim. Erkki Tuppurainen, Jenni Urponen. Helsinki: Sibelius-Akatemia. 128–138.
- Hansson, Karl-Johan & Bohlin, Folke & Straarup, Jørgen (red.)
2001 Dejlilig er jorden. Psalmens roll i nutida nordiskt kultur- ock samhällsliv. Åbo: Åbo Akademis förlag.
- Hautala, Jukka
2005 Kiitos ja ilo Siionin virsissä. – Tulvavetten tuolla puolen. Herättäjä-Yhdistyksen vuosikirja 2005. Lapua: Herättäjä-Yhdistys. 81–91.
- Helenius, Timo
2007a Jo joutui armas aika – Luterilaisen kirkon ympäristötyö. – Pyhän kosketus luonnossa. Johdatus kristilliseen ekoteologiaan. Toim. Pauliina Kainulainen. Helsinki: Kirjapaja. 220–239.
2007b Esipuhe. – Meille annettu maa. Pohjoisen kirkon ympäristökirja. 2. p. Toim. Timo Helenius. Helsinki: Edita. 5–6.
- Herättäjäjuhlat
2011 Herättäjäjuhlat.
[<http://www.h-y.fi/herattajajuhlat>]. (Luettu 10.11.2011).
- Herättäjä-Yhdistyksen toiminta
2011 Herättäjä-Yhdistyksen toiminta.
[<http://www.h-y.fi/toiminta>]. (Luettu 10.11.2011).
- Herättäjä-Yhdistyksen vuosikokous
2011 Herättäjä-Yhdistyksen vuosikokous Oulussa 2011.
[<http://www.h-y.fi/257-vuosikokous-2011>]. (Luettu 10.11.2011).
- Huotari, Voitto
1981 Kirkkomme herätysliikkeet tänään. Helsinki: Kirjapaja.
2007 Esipuhe. – Pyhän kosketus luonnossa. Johdatus kristilliseen ekoteologiaan. Toim. Pauliina Kainulainen. Helsinki: Kirjapaja. 11–12.
- Huttunen, Heikki
2007 Ihmisen luontosuhde ortodoksissa traditiossa. – Pyhän kosketus luonnossa. Johdatus kristilliseen ekoteologiaan. Toim. Pauliina Kainulainen. Helsinki: Kirjapaja. 65–90.
- Hyllylle laitettavat ja uudistettavat virret
2011 Hyllylle laitettavat ja uudistettavat virret
[<http://www.h-y.fi/55-hyllylle-laitettavat-ja-uudistettavat-virret>].
(Luettu 20.10.2011)

- Hymnologian ja liturgiikan seura
 2011 Mikä on hymnologian ja liturgiikan seura?
 [<http://www2.siba.fi/hymno/seurasta.html>]. (Luettu 30.11.2011).
- Hyttinen, Jaakko
 2007 Maa psalmeissa – Ekologisen raamatuntutkimuksen taustaa ja trendejä.
 – Pyhän kosketus luonnossa. Johdatus kristilliseen ekoteologiaan.
 Toim. Pauliina Kainulainen. Helsinki: Kirjapaja. 91–111.
- Hytönen, Maarit
 2003 Kirkko ja nykyajan eettiset kysymykset. Kirkon tutkimuskeskuksen
 julkaisuja 80. Helsinki: Kirjapaja.
- Jolkkonen, Jari
 2007 Systemaattinen analyysi tutkimusmetodina. Painamaton opetusmoniste,
 systemaattinen teologia, Itä-Suomen yliopisto.
 [http://www.uef.fi/c/document_library/get_file?uuid=c0deff9e-0b92-480c-96b5-77e728732a79&groupId=134167&p_1_id=286780]. (Luettu 08.10.2011).
- Jussila, Jarmo & Oinonen Mikko & Unkuri Juhana & Vatanen Osmo (toim.)
 2004 Aamenesta öylättiin. Kirkon ja uskon sanakirja. Helsinki: Kirjapaja.
- Kainulainen, Pauliina
 2005 Maan viisaus. Ivone Gebaran ekofeministinen käsitys tietämisestä ja
 teologiasta. Joensuu: Joensuun yliopistopaino. Diss. Joensuu.
 2007a Johdanto: Maanläheisen teologian aika. – Pyhän kosketus luonnossa.
 Johdatus kristilliseen ekoteologiaan. Toim. Pauliina Kainulainen. Hel-
 sinki: Kirjapaja. 13–17.
 2007b Elämän puu – Suomalaisen luontosuhteen teologisia ulottuvuuksia. –
 Meille annettu maa. Pohjoisen kirkon ympäristökirja. 2. p. Toim. Timo
 Helenius. Helsinki: Edita. 112–121.
 2007c Maan pyhyys ja metsämystiikka – Suomalaista ekofeminismia. – Pyhän
 kosketus luonnossa. Johdatus kristilliseen ekoteologiaan. Toim. Paulii-
 na Kainulainen. Helsinki: Kirjapaja. 168–182.
 2008 Kristillinen hengellisyys palaa ruumiillisille alkulähteilleen.
 [<http://www.teologia.fi/tutkimus/uskonto-ilmiona/318-kristillinen-hengellisyys-palaa-ruumiillisille-alkulähteilleen>]. (Luettu 12.01.2012).
- Kalpio, Kukka-Maaria
 2008 ”Voimaksi voimattoman, toivoksi toivottoman”. Siionin virret Lisävih-
 kon sisällöllinen kokonaiskuva. Käytännöllisen teologian pro gradu
 -tutkielma. Itäsuomen yliopiston elektroninen aineisto.
 [http://epublications.uef.fi/pub/URN_NBN_fi_joy_20080018/URN_NBN_fi_joy-20080018.pdf]. (Luettu 20.10.2011).
- Kares, Olavi
 1942–51 Heränneen kansan vaellus I–V. Suomen herännäisyyden elämää ja vai-
 heita noin vuodesta 1880 vuoteen 1930. Helsinki: WSOY.

- Kava, Suvi
2007 Taloudellinen menestys etusijalla – Suomalaisten pörssiyritysten ympäristöasenteita. Systemaattisen teologia pro gradu -tutkielma. HYTTK. [<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe20071387>]. (Luettu 12.01.2012).
- Kempiläinen, Tuomas
2006 Kristuksen seuraamisesta. Johdanto, suomennos ja selitykset Seppo A. Teinonen. Uusi johdanto Virpi Mäkinen. 3. p. Helsinki: Kirjapaja.
- Kiitollisuus, kunnioitus, kohtuus
2008 Kiitollisuus, kunnioitus, kohtuus – Suomen evankelis-lutreilaisen kirkon ilmasto-ohjelma. Kirkkohallituksen julkaisuja 2008:1. Helsinki.
- Kirkon ympäristödiplomi
2005 Kirkon ympäristödiplomin käsikirja. Kirkkohallituksen julkaisuja 2005:5. Helsinki.
- Kivekäs, Pekka
2004 Herätysliikkeiden laulukirjat. – Kirkkomusiikki. Toim. Juhani Haapasalo et al. Helsinki: Edita. 41–49.
- Kiviluoto, Johanna
2004 Naiset, luonto ja uskonto – Ekofeministinen lähestymistapa uskontotieteessä. Uskontotieteen pro gradu -tutkielma. HYTTK. [<http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/hum/uskon/pg/kiviluoto/naisetlu.pdf>] (Luettu 12.01.2012).
- Kjellberg, Seppo
2000 Urban Ecotheology. Utrecht: International Books.
- Kotila, Heikki
2007 Hiljainen vapautus – Hiljaisuuden liikkeen ekologiset ulottuvuudet. – Pyhän kosketus luonnossa. Johdatus kristilliseen ekoteologiaan. Toim. Pauliina Kainulainen. Helsinki: Kirjapaja. 144–167.
- Kylmä, Jari & Juvakka, Taru
2007 Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita.
- Lajunen, Lauri
2007 Ympäristötiede yhteiskunnallisena palveluna. – Meille annettu maa. Pohjoisen kirkon ympäristökirja. 2. p. Toim. Timo Helenius. Helsinki: Edita. 32–39.
- Lehtinen, Marja
1981 Etehes armon istuimen: Sisällönanalyttinen tutkimus Siionin virsien 1972 laitoksesta. Käytännöllisen teologian pro gradu -tutkielma. HYTTK.
- Lempiäinen, Pentti
2006a Kuvien kieli. Vertauskuvat uskossa ja elämässä. 2. p. Helsinki: WSOY.
2006b Virsikirja sanasta sanaan. 2. p. Helsinki: Kirjapaja.

- Lindqvist, Martti
1997 Kristillinen ihmiskäsitys. – Sielunhoidon käsikirja. 2. p. Toim. Kirsti Aalto et al. Helsinki: Kirjapaja. 29–43.
- Luterilaiset tunnustuskirjat
2012 Kolme vanhan kirkon tunnustusta. Apostolinen, Nikaian ja Athanasiosen uskontunnustus. [<http://www.evl.fi/tunnustuskirjat/ekumeeni.html>]. (Luettu 27.03.2012).
- Meadows, Donella H. et al.
1972 The Limits of Growth – A Report to the Club of Rome. [<http://web.ics.purdue.edu/~wggray/Teaching/His300/Illustrations/Limits-to-Growth.pdf>]. (Luettu 27.03.2012).
- McFague, Sallie
2008 A New Climate for Theology. God, the World and Global Warming. Minneapolis: Fortress Press.
- McGrath, Alister E.
1999 Christian Spirituality. An Introduction. Oxford: Blackwell Publishers.
- Mäkinen, Virpi
2006 Tuomas Kempiläinen ja myöhäiskeskiajan hurskaus. – Kristuksen seuraamisesta. Tuomas Kempiläinen. Suom. Seppo A. Teinonen. 3.p. Helsinki: Kirjapaja. 11–33.
- Niemelä, Pauli M. K.
2007 Luomakunnan vastuulliseksi kuninkaaksi. – Meille annettu maa. Pohjoisen kirkon ympäristökirja. 2. p. Toim. Timo Helenius. Helsinki: Edita. 89–100.
- Paarma, Jukka
2007 Alussa oli sana – ja lopussa. – Meille annettu maa. Pohjoisen kirkon ympäristökirja. 2. p. Toim. Timo Helenius. Helsinki: Edita. 251–253.
2008 Esipuhe. – Kiitollisuus, kunnioitus, kohtuus – Suomen evankelisluterilaisen kirkon ilmasto-ohjelma. Kirkkohallituksen julkaisuja 2008:1. Helsinki. 6–7.
- Pajamo, Reijo
1991 Hymnologian peruskurssi. Kirkkomusiikin osaston julkaisuja 2. Helsinki: Sibelius-Akatemia.
- Pajamo, Reijo & Tuppurainen, Erkki
2004 Suomen musiikin historia – Kirkkomusiikki. Helsinki: WSOY.
- Pesonen, Heikki
1999 Kristinusko ja ympäristökriisin syylliset. – Uskonnon luonto. Ihmisen ja luonnon suhde uskonnollisessa ajattelussa. Toim. Heikki Pesonen. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy. 13–32.
2004 Vihertyvä kirkko. Suomen evankelisluterilainen kirkko ympäristötoimijana. Bidrag till kännedom av Finlands natur och folk 161. Diss. Helsinki: Suomen Tiedeseura.

- 2009 Pääkirjoitus: Kristinusko ja ympäristöongelmat.
[<http://www.teologia.fi/tutkimus/uskonto-ilmiona/495-paakirjoitus-kristinusko-ja-ymparistoongelmat>]. (Luettu 12.01.2012).
- Péturson, Pétur
2001 Psalmer, böner och religiös socialization. – Dejlilig er jorden. Psalmens roll i nutida nordiskt kultur- ock samhällsliv. Red. av Karl-Johan Hansson et al. Åbo: Åbo Akademis förlag. 59–88.
- Pihkala, Panu
2007 Joseph Sittler – Luterilaisen ekoteologian pioneeri. Teologinen aikakauskirja 112/2007. 112–122.
- Porkola, Viljo
1991 Siionin virsien teologia. – Rauhan juhlaa soittakaa. Herättäjä-Yhdistyksen vuosikirja 1991. Lapua: Herättäjä-Yhdistys. 60–69.
- Saarelma-Maunumaa, Minna
1993 Siionin virsien äärellä. – Tutustumme Siionin virsiin. Toim. Minna Saarelma-Maunumaa. Lapua: Herättäjä-Yhdistys. 7–9.
- Salmi, Samuel
2007 Ihmisestä ja hänen mahdollisuuksistaan. – Meille annettu maa. Pohjoisen kirkon ympäristökirja. 2. p. Toim. Timo Helenius. Helsinki: Edita. 40–48.
- Salomäki, Hanna
2010 Herätysliikkeisiin sitoutuminen ja osallistuminen. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 113.
- Sariola, Yrjö
2003 Kirkkomusiikki ja musiikin teologia. – Kirkkomusiikin käsikirja. Toim. Lasse Erkkilä et al. Helsinki: Kirjapaja. 13–36.
- Selander, Sven-Åke
2001 Kyrkovisor i ett sekulariserat samhälle. – Dejlilig er jorden. Psalmens roll i nutida nordiskt kultur- ock samhällsliv. Red. av Karl-Johan Hansson et al. Åbo: Åbo Akademis förlag. 337–355.
2011 Framtida psalmarbete. [<http://www2.siba.fi/hymno/julkaisut.html>]. (Luettu 30.11.2011).
- Siionin virsien uudistuksen ensimmäinen vaihe
2011 Siionin virsien uudistuksen ensimmäinen vaihe
[<http://www.h-y.fi/54-uudistuksen-1.-vaihe>]. (Luettu 20.10.2011).
- Sipiläinen, Ilkka
2007a Jumala houkuttaa luotujaan iloon – Johdatus prosessiteologiaan. – Pyhän kosketus luonnossa. Johdatus kristilliseen ekoteologiaan. Toim. Pauliina Kainulainen. Helsinki: Kirjapaja. 45–64.
2007b Ihminen ja muu luomakunta – Lyhyt johdatus ekoteologiaan. – Meille annettu maa. Pohjoisen kirkon ympäristökirja. 2. p. Toim. Timo Helenius. Helsinki: Edita. 101–111.

- Suutala, Maria
2007 Ekoteologia aatehistorian valossa: Menneisyyden taakka ja viisaus. – Pyhän kosketus luonnossa. Johdatus kristilliseen ekoteologiaan. Toim. Pauliina Kainulainen. Helsinki: Kirjapaja. 112–127.
- Söderberg, E.N.
1916 Den kristna psalmen – Historisk öfversikt. Stockholm.
- Toivonen, Janne
2010 Uskonto, luonto ja talous Yhdysvaltain uudestisyntyneiden ilmastonmuutoskeskustelussa. Sosiologian pro gradu –tutkielma. HYTTK. [<http://hdl.handle.net/10138/24621>]. (Luettu 12.01.2012).
- Tolonen, Tiina
1999 Yksinäisten yhteys – Siionin virren merkitys Kainuun herännäisyydessä. Musiikkitieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto. [<https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/9939>]. (Luettu 10.02.2012).
- Teinonen, Seppo A.
1999 Teologian sanakirja. Helsinki: Kirjapaja.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli
2009 Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Urponen, Jenni
2009 IAH-konferenssi 2009. [<http://www2.siba.fi/hymno/tapahtunutta.html>]. (luettu 30.11.2011).
- Veikkola, Juhani
2007 Kristillisen ekoteologian kehitys. – Pyhän kosketus luonnossa. Johdatus kristilliseen ekoteologiaan. Toim. Pauliina Kainulainen. Helsinki: Kirjapaja. 21–44.
- Virsitutkimusta
2010 Bibliografia suomalaisen virsitutkimuksen tueksi 2010. [[http://www.sakasti.ev1.fi/sakasti.nsf/0/75A7B9B4C5D6CF06C2257837001F4344/\\$FILE/VIRSITUTKIMUSTA.pdf](http://www.sakasti.ev1.fi/sakasti.nsf/0/75A7B9B4C5D6CF06C2257837001F4344/$FILE/VIRSITUTKIMUSTA.pdf)]. (Luettu 07.10.2011).
- Väinölä, Tauno
2008 Virsikirjamme virret. 3. p. Helsinki: Kirjapaja.
2009 Soi, virteni, kiitosta Herran. Silmäyksiä Siionin virsiin. Helsinki: Kirjapaja.
- Webster, John B.
2000 Luomakunta, oppi luomakunnasta. – Modernin teologian ensyklopedia. – The Blackwell Encyclopedia of Modern Christian Thought. Ed by. Alister E. McGrath. Suom. Satu Norja ja Kia Sammalkorpi-Soini. Helsinki: Kirjapaja. 417–421.

White, Lynn
1967 The Historical Roots of Our Ecological Crisis.
[http://www.theologylived.com/ecology/white_historical_roots.pdf].
(Luettu 23.01.2012).

Yleiset perustelut SVUT:n päätökselle
2011 Yleiset perustelut SVUT:n päätökselle
[<http://www.h-y.fi/56-yleiset-perustelut-svut-n-paatokselle>]. (Luettu
20.10.2011).

LYHENTEET

Diss.	Väitöskirja
HYTTK	Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan kirjasto
IAH	Internationale Arbeitsgemeinschaft für Hymnologie
NORDHYM	Nordisk Institut för Hymnologi
ORLE	Oikeudenmukaisuus, rauha ja luomakunnan eheys.
SV	Siionin virret
SVUT	Siionin virsien uudistustoimikunta

LIITTEET

Siionin virret lisävihkon 2005 virsiluettelo

262 Jos tahdot olla kristitty (san. Olavus Petri, vuoden 1701 VK/ uud. Pekka Kivekäs, säv. toisinto Pohjois-Savosta). Sävel sama kuin SV 25, 29, 50, 96, 263 ja 192b.

263 Jumala omi linnamme (san. Martin Luther, vuoden 1701 VK/ uud. Elias Lönnrot, säv. Saksassa 1529). VK 1986: 170.

264 Sinuhun, Herra, uskallan (san. Adam Reusner, vuoden 1701 VK/ uud. Julius Krohn, säv. Saksassa 1480-luvulla)

265 Jumalani, Jumalani (san. ja säv. Jaakko Löytty)

266 Tuomitset, Herra (san. ja säv. Jaakko Löytty)

267 Oi Jeesus, elämäni (san. Hans Christensen Sthen, vuoden 1701 VK/ uud. Pekka Kivekäs, säv. toisinto Pohjois-Savosta). Sävel sama kuin SV 228.

268 Seisomme ovellasi (san. Martti Rautanen ndongan kielellä 1921/ suom. Kaija Pispala, säv. alkuosa Keiteleeltä, täyd. Paavo Soinne). Sävel sama kuin SV 243.

- 269** Oi Herra, Jumalani (san. Martti Rautanen ndongan kielellä 1921/ suom. Kaija Pispala, säv. a) Sakari Löytty, b) toisinto Nilsistästä)
- 270** Päivä päivältä vain (san. Jukka Jyrä ja Kaija Pispala, säv. Jukka Jyrä)
- 271** Huokailee huolien painama (san. Leena-Marja Renko, säv. Jaakko Löytty)
- 272** Jos lienen joskus uskonut (san. Jouko Mäki-Lohiluoma, säv. a) Jouko Mäki-Lohiluoma, b) toisinto Sortavalasta)
- 273** Oi Herra, huudan sinua (san. Jouko Ikola, säv. Päivi Karjalainen)
- 274** Ei näy kyntäjää missään (san. ja säv. Jaakko Löytty)
- 275** Minun päiväni paljon kantaa (san. ja säv. Mika Nuorva)
- 276** Ääni huutaa: erämaassa (san. Jouko Ikola, säv. Jaakko Löytty)
- 277** Oi Herra, ilo suuri (san. Haqvin Spegel psalmin 116 pohjalta, vuoden 1701 VK/ uud. Carl Gustaf von Essen ja Anna-Maija Raittila, säv. toisinto Lapualta). Sävel sama kuin SV 300. *VK 1986: 362.*
- 278** Suo, Herra, mun sinuhun uskaltaa (san. Haqvin Spegel psalmin 116 pohjalta, vuoden 1701 VK/ uud. K. L. Lindström ja Elias Lönnrot sekä virsikirjakomiteat 1867 ja 1984, säv. toisinto Etelä-Pohjanmaalta). *VK 1986: 360.*
- 279** Herraa hyvää kiittäkää (san. Jesper Swedberg psalmin 150 pohjalta, vuoden 1701 VK/ uud. Julius Krohn, säv. suomalainen toisinto). *VK 1986: 332.*
- 280** Salattu on jokaiselta (san. Jouko Ikola, säv. Jaakko Löytty)
- 281** Minä vaivainen, vain mato (san. tuntematon ruotsalainen 1656, vuoden 1701 VK/ uud. Julius Krohn ja Niilo Rauhala, säv. toisinto Lapualta). *VK 1986: 622.*
- 282** Sinuhun turvaan, Jumala (san. Haqvin Spegel psalmin 71 pohjalta, vuoden 1701 VK/ uud. Carl Gustaf von Essen ja Niilo Rauhala, säv. toisinto Pohjois-Savosta). *VK 1986: 382.*
- 283** Ylistä Herraa, sieluni (san. Johan Ludvig Runeberg psalmin 103 pohjalta/ suom. Julius Krohn, säv. toisinto Pohjanmaalta).
- 284** Halleluja! Iloisin äänin (san. Burkhard Waldis psalmin 117 pohjalta, vuoden 1701 VK/ uud. Pekka Kivekäs, säv. toisinto Lapualta)
- 285** Kiire ruoskii kulkijaa (san. Jouko Ikola, säv. Martti Hemminki)
- 286** Nyt kutsuu paasto (san. Jouko Ikola, säv. Etelä-Pohjanmaalta). Sävel sama kuin SV 12, 42, 180a ja 190.
- 287** Huoneen ristin hiljaisuuteen (san. Jouko Ikola, säv. Martti Hemminki)
- 288** Kun Vapahtaja kuolee (san. Leena-Marja Renko, säv. suomalainen toisinto). Sävel sama kuin SV 191.
- 289** Kevätillan yllä (san. Irja Hiironniemi, säv. Eero Väättäinen)

- 290** Sinua tahdon, Jumala (san. Martin Brunnerus, vuoden 1701 VK/ uud. Pekka Kivekäs, säv. a) Esko Laukkanen, b) suomalainen)
- 291** Jeesus, esimerkilläsi (san. Leena Ravantti, säv. Eero Väättäinen)
- 292** Taas käymme kohti yötä (san. Paul Oderborn, vuoden 1701 VK/ uud. Pekka Kivekäs, säv. a) Päivi Karjalainen, b) toisinto Eurajoelta/ Armas Maasalo)
- 293** Taivas jo tummenee (san. Jouko Ikola, säv. Martti Hemminki)
- 294** Sinun luoksesi, Jeesus (san. Aukusti Oravala/ muokk. virsikirjakomitea 1984, säv. toisinto Pohjanmaalta). *VK 1986: 557.*
- 295** Herra, siunaa kotia (san. ja säv. Jaakko Löytty)
- 296** Oi katso, Herra, puoleemme (san. Sakari Häkkinen, säv. Jaakko Löytty)
- 297** Arkihuolten alla (san. Päivi Niemistö, säv. Paula Pääkkönen)
- 298** Katso meihin Jumalamme (san. Anna-Riitta Pellikka, säv. Unkarissa 1818)
- 299** Olkoon siunattu nyt hän (san. ja säv. Jaakko Löytty)
- 300** Maan, taivaan Herra, Luoja (san. Kaija Pispä, säv. toisinto Lapualta). Sävel sama kuin SV 277.
- 301** Hyvyyttä Herran (san. Johann Horn, vuoden 1701 VK/ uud. Jakob Tengström, säv. toisinto Pohjois-Savosta). Sävel sama kuin SV 9, 13, 14, 26.
- 302** Isiltä perinnöksi (san. Jouko Ikola, säv. Martti Hemminki)
- 303** Kun, Herra, maailmamme (san. ja säv. Teppo Nuorva)
- 304** Kiitos rakkaimmista (san. Eeva Hekkilä, säv. Jaakko Löytty)
- 305** Voi murheita maailman (san. Jouko Ikola, säv. Etelä-Pohjanmaalta). Sävel sama kuin SV 67 ja 134.
- 306** Herra, kuule niiden huuto (san. ja säv. Jaakko Löytty)
- 307** Olemme tuuliajolla (san. ja säv. Jaakko Löytty)
- 308** Tuuli työntää kulkijaa (san. ja säv. Jaakko Löytty)
- 309** Rakas Jeesus, sanassasi (san. Mauno Salomäki, säv. Ruotsissa 1697)
- 310** Pyydän, Jeesus, että peität (san. Anna-Riitta Pellikka, säv. suomalainen). Sävel sama kuin SV 97.
- 311** Kun luottamuksen kadotan (san. Leena Ravantti, säv. toisinto Eurajoelta). Sävel sama kuin SV 80.
- 312** Edessä reitti tuntematon (san. Kaija Pispä, säv. Jaakko Löytty)
- 313** Me saimme hyvän sanoman (san. Mauno Salomäki, säv. Olli Pernaa)
- 314** Viimeisen laulun vielä laulan (san. ja säv. Jaakko Löytty)